

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Diplomová práce

2018

Veronika Domanská

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Veronika Domanská

Konstrukce islámu v českém zpravodajství

Diplomová práce

Praha 2018

Autor práce: **Veronika Domanská**

Vedoucí práce: **PhDr. Vlastimil Nečas, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2018

Bibliografický záznam

DOMANSKÁ, Veronika. *Konstrukce islámu v českém zpravodajství*. Praha, 2018. 126 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Vlastimil Nečas, Ph.D.

Abstrakt

Diplomová práce „Konstrukce islámu v českém zpravodajství“ prostřednictvím kvalitativní obsahové analýzy zkoumá, jakým způsobem české deníky Mladá fronta DNES a Právo rámcovaly islám a muslimy v období před teroristickými útoky v Paříži (7.–8. ledna 2015) a po nich. Teoretická část práce přináší pohled na islám jak z českého společenského kontextu, tak z kontextu mediálního, který je přiblížen skrze zahraniční i české teoretické práce a výzkumy zaměřené na téma islám v médiích. Pozornost je věnována také konceptu mediálního rámcování.

Cílem kvalitativní analýzy je identifikovat sadu rámců specifických pro mediální konstrukci islámu a muslimů. Analyzován je vliv lokace (islám a muslimové na území České republiky, islám a muslimové mimo území České republiky) a událostí v Paříži (vývoj rámcování v čase – před útoky a po nich) na rámcování. Výzkum je současně zaměřen i na způsob, jakým se v člancích projevují stereotypy, orientalismus, nový rasismus (konkrétně islamofobie) či van Dijkův ideologický čtverec.

Abstract

Using a qualitative content analysis, the thesis „Framing of Islam in the Czech News“ examines the framing of Islam and Muslims in the Czech daily newspapers Mladá fronta DNES and Právo before and after the terrorist attacks in Paris (7–8 January 2015). Its theoretical framework views Islam both from the perspective of Czech society and the Czech media, the study of the latter aspect drawing on Czech as well as foreign theoretical works and research focused on Islam in the media. The thesis also considers the concept of media framing.

The qualitative analysis aims to identify a set of frames specific to the media construction of Islam and Muslims. The extent to which framing is influenced by location (Islam and Muslims in the Czech Republic and abroad) and the Paris events (the development of framing over time – before and after the attacks) is also explored. Finally, the research looks at the role played in writings on the subject by stereotypes, orientalism, new racism (namely islamophobia) and van Dijk’s ideological square.

Klíčová slova

Islám, muslimové, rámcování, ideologický čtverec, orientalismus, islamofobie, stereotypy, Mladá fronta DNES, Právo.

Keywords

Islam, muslims, framing, ideological square, orientalism, islamophobia, stereotypes, Mladá fronta DNES, Právo.

Rozsah práce: 191 441 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Veronika Domanská

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce PhDr. Vlastimulu Nečasovi, PhD. za podnětné rady a připomínky.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Domanská Veronika

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:
2010

E-mail diplomantky/diplomanta:

vdomanska@gmail.com

Studijní obor/forma studia:

Mediální studia – prezenční

Razítko podatelny:

Předpokládaný název práce v češtině:

Konstrukce islámu ve zpravodajství českých a italských médií

Předpokládaný název práce v angličtině:

Framing of Islam in Czech and Italian News

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013)

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)

ZS 2015/2016

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků):

Útok islámských extremistů na redakci francouzského satirického časopisu Charlie Hebdo (7. ledna 2015) poukázal na limity multikulturalismu, utvrdil část veřejnost ve skepsi vůči politice integrace imigrantů z muslimských zemí a posílil islamofobii. Tato diplomová práce se bude zabývat právě mediální reprezentací samotných útoků ve Francii (útok na redakci Charlie Hebdo a související události následujících dní – vražda policistky a útok na košer obchod) a debat, jež události vyvolaly. Na tyto události však bude nahlíženo v širší perspektivě. Pozornost bude zaměřena na vztah mediálního diskurzu k islámu v Evropě před i po útocích ve Francii – cílem bude vysledovat například to, zda media ve svých obsazích islámskou menšinu spíše integrují, či naopak separují, zda podporují negativní pohled na islám, či se snaží o pohled vyvážený, bude pozorováno, jakým osobnostem byla poskytnuta možnost vyjádřit se k tématu, s jakými tématy je islám spojován, zda deníky opakují určité stereotypy aj. Práce bude vycházet z článků deníku českého (Mladá fronta Dnes) a italského (Corriere della Sera), čímž bude poskytnut náhled na problematiku z perspektivy dvou zemí s odlišnou zkušeností s islámem (soužití s muslimy je mezi těmito zeměmi výrazně rozdílné jak ze současného, tak i historického hlediska).

Existuje hned několik studií, jež se tematikou reprezentace islámu v médiích z různých perspektiv zabývají. Poznatky některých těchto studií budou použity i v rámci analýzy této diplomové práce. Konkrétně bude využita studie Diny Ibrahim, jež se zabývá rámováním islámu, zdůrazňováním a naopak přehlížením některých aspektů islámu v amerických médiích. Po vzoru případové studie Lucie Sedláčkové pak bude sledován přístup západních a islámských hlasů promlouvat do mediálního diskurzu.

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků):

Práce si klade za cíl poskytnout ucelený pohled na způsob reprezentace útoků ve Francii a na způsob mediální konstrukce islámu v Evropě před a po těchto událostech v evropských denících – českém deníku MF Dnes a italském deníku Corriere della Sera. Za pomoci kritické diskurzivní analýzy bude sledováno, zda lze v textech nalézt znaky přítomnosti dominantní ideologie či zda se objevují známky nerovnosti a předpojatosti. Primárně se zaměřím na užívání stereotypů, na tematiku, která je často spojována s islámem, na zarámování, inkluzivní a exkluzivní identifikaci, negativitu vůči islámu,

přítomnost (či případnou nepřítomnost) západních a islámských hlasů a intertextualitu. Dalším cílem této práce bude kategorizace způsobu referování o islámu ve zvolených denících. Komparace českého a italského deníku pomůže odpovědět na otázku, zda lze mluvit o určité evropské tendenci zobrazování islámu, či jsou v rámci jednotlivých zemí patrné zásadní odlišnosti.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. Úvod
2. **Sociální kontext** – dichotomie západní x východní svět, multikulturalismus, evropocentrismus, orientalismus
  - 2.1 **Islám v České republice** – historie soužití, současná situace
  - 2.2 **Islám v Itálii** – historie soužití, současná situace
3. **Útok na redakci Charlie Hebdo** – průběh útoku a s ním související události (vražda policisty, útok v košer obchodě), kontext útoků
4. **Diskurz a kritická diskurzivní analýza**
  - 4.1 **Diskurz a mediální diskurz**
  - 4.2 **Kritická diskurzivní analýza**
5. **Analýza podkladového materiálu**
  - 5.1 **Výzkumné otázky**
  - 5.2 **Charakteristika MF Dnes**
  - 5.3 **Charakteristika Corriere della Sera**
  - 5.4 **Analýza článků**
  - 5.5 **Výsledky analýzy**
6. **Závěr**

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

Analýzovaným materiálem budou články z deníků Mladá fronta Dnes a Corriere della Sera (tedy nejčtenější seriózní deníky v zemích svého původu) z období říjen 2014 – březen 2015. Bude se jednat o články, které se zabývaly útoky ve Francii (7.–9. ledna 2015), ale i o články prezentující islám v Evropě obecně.

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Kritická diskurzivní analýza – metodologickým východiskem budou práce N. Fairclougha a T. van Dijka.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

BERGER, Peter L a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. 1. vyd. Překlad Jiří Svoboda. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, 214 s. ISBN 80-859-5946-1.

Dvojice autorů se zaměřuje na analýzu významu vědění pro dialektický vztah mezi realitou a lidským úsilím utvářet v průběhu dějinného procesu realitu. Sociologie se tak dostává do společenství humanitních věd, jež se zabývají člověkem. "Humanistická sociologie" studuje společnost coby součást lidského světa, který vytvořil a permanentně formuje člověk.

BROWN, Malcolm D. *Comparative Analysis of Mainstream Discourses, Media Narratives and Representations of Islam in Britain and France Prior to 9/11*. *Journal of Muslim Minority Affairs*. 2006, vol. 26, issue 3, s. 297-312. DOI: 10.1080/13602000601141216.

Studie se zaměřuje na konstrukci islámu ve francouzském a britském tisku před 11. září 2001. Autor poukazuje na paradigmatický obrat v zobrazování islámu v médiích – od orientalismu (kdy byl islám reprezentován jako něco exotického a smyslného) k muslimskému fanatismu.

CARDINI, Franco. *Evropa a islám*. 1. vyd. Překlad Jiřina Němcová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, 295 s. sv. 8. ISBN 80-710-6640-0.

Cardini ve své knize dokazuje, že pletivo vzájemných vztahů mezi Evropou a islámem bylo vždy mnohvrstevnaté, že se tyto vztahy neodehrávaly pouze na poli bitevním, ale též v oblasti politické,

hospodářské a kulturní a že islám, který bývá mnohdy vnímán jako něco Evropě cizího, byl naopak po dlouhou dobu její integrální součástí a měl na utváření evropské identity nemalý vliv. Těžištěm práce je především oblast Středomoří.

FAIRCLOUGH, Norman. *Media Discourse*. London: Edward Arnold, 1995. 214 s. 1. vyd. ISBN 0-340-63222-4.

Norman Fairclough aplikuje rámec kritické diskurzivní analýzy, jež vychází z jeho děl „Language and Power“ a „Discourse and Social Life“, na jazyk médií. Pozornost je soustředěna na proměnu praxe mediálního diskurzu v souvislosti se širšími procesy společenské a kulturní proměny.

HARTLEY, John. *Understanding news*. London: Routledge, c1982, xiii, 203 s. ISBN 04-150-3933-9.

Autor se snaží čtenářům poskytnout návod ke správnému pochopení zpravodajství. V publikaci jsou vymezeny hlavní zpravodajské hodnoty a jsou zde uvedeny možnosti jejich aplikace.

HERMAN, Edward S. a Noam CHOMSKY. *Manufacturing consent: the political economy of the mass media*. 1. vyd. Překlad Jiří Svoboda. New York: Pantheon Books, 2002, 214 s. ISBN 03-757-1449-9.

Manufacturing Consent svým způsobem navazuje na práci Waltera Lippmana, který po první světové válce definoval „vyřábění souhlasu“ jako klíčový úkol státní propagandy. Práce vychází z předpokladu silných účinků médií a všímá si zejména státních, finančních a organizačních regulativů mediálního chování. Na základě provedené evidence mediálních obsahů autoři oponují tradičnímu demokratickému postulátu, že média v USA jsou nezávislá a slouží k odhalování a zprostředkování pravdy. Místo toho dovozují, že dlouhodobě slouží zájmům elit a jejich ideologii škodící samosprávné demokracii, spravedlivému mezinárodnímu uspořádání a racionální ekologické politice.

HUNTINGTON, Samuel P. *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. 1. vyd. Praha: Rybka, 2001, 447 s. ISBN 80-861-8249-5.

Kniha amerického politologa analyzuje stav světové politiky po skončení studené války, kdy hnacími silami již nejsou národní státy a ideologie, nýbrž civilizace vymezené náboženskými, právními a kulturními tradicemi. Právě na rozhraní kultur ve "zlomových liniích" se nacházejí možná ohniska konfliktů, jež mohou přerůst v mezicivilizační střety. Huntington varuje před rozšířením a vystupňováním těchto střetů a zevrubně analyzuje důvody, které k nim vedou: změny mocenské rovnováhy mezi Západem a někdejšími koloniálními oblastmi třetího světa, ekonomický, vojenský i politický růst asijských civilizací, kulturní obrat nezápadních společností k domácím tradicím, demografická exploze a konflikty vyvolané militantností islámu a vzestupem Číny.

IBRAHIM, D. *The Framing of Islam On Network News Following the September 11Th Attacks*. *International Communication Gazette*. 2010, vol. 72, issue 1, s. 111-125. DOI: 10.1177/1748048509350342.

Tato případová studie se zabývá obrazem islámu v amerických médiích po teroristických útocích 11. září 2001. Porovnává vizuální a verbální rámování islámu v médiích a sleduje, jakou měrou se tato rámování shodují s oficiální ideologií Spojených států. Soustředí se na aspekty islámu, jež jsou v médiích zdůrazňovány, ale i na ty, jež média naopak zcela opomíjejí.

POWELL, Kimberly A. *Framing Islam: An Analysis of U.S. Media Coverage of Terrorism Since 9/11*. *Communication Studies*. 2011-01-31, vol. 62, issue 1, s. 90-112. DOI: 10.1080/10510974.2011.533599.

Autorka se ve své studii zabývá mediálním pokrytím teroristických útoků na území Spojených států amerických organizovaných jak ze strany islámských radikálů, tak ze strany amerických neislámských teroristů. Analýza odhaluje, že terorismus spojený s islámskými radikály dostává v médiích větší prostor a islám je pak v médiích reprezentován nejvýrazněji právě skrze terorismus. Teroristické útoky, které nejsou spojené s islámem, bývají v médiích naopak bagatelizovány a nevěnuje se jim náležitá pozornost.

SEDLÁČKOVÁ, Lucie. *Islám v médiích: mediální reprezentace sporu o karikatury islámského proroka Mohameda v Mladé frontě DNES*. Vyd. 1. Liberec: Bor, 2010, 123 s. ISBN 978-808-6807-652.

Autorka analyzuje reprezentaci sociálních činitelů a intertextualitu ve vztahu k sociálnímu kontextu a mediálnímu diskurzu. Islám je spojován s celou řadou mýtů, stereotypů a předsudků, ke kterým současná média vydatně přispívají. Islám představují většinou jako nebezpečí. Cílem této knihy je přispět k pochopení vzniku islamofobních postojů v českých médiích, a poukázat tak na užitečnost kritického přístupu k médiím.

VAN DIJK, Teun A. *Discourse and power*. Vyd. 1. Překlad Jiřina Němcová. New York: Palgrave Macmillan, 2008, xi, 308 p. sv. 8. ISBN 02-305-7409-2.

Publikace je sborníkem nejdůležitějších prací Teuna van Dijka, jednoho ze zakladatelů kritické diskurzivní analýzy. Autor se zabývá rolí diskurzu v reprodukci moci a dominance ve společnosti a způsobem, jakým média a politické elity ovládají přístup k veřejné diskuzi.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

KOTASOVÁ, Martina. *Srovnání mediálního obrazu islámu v německých a českých médiích: před a po vraždě Theo Van Gogha*. Praha, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce: Pavel Suk.

BULANTOVÁ, Klára. *Média a sekuritizace: islám jako bezpečnostní hrozba*. Praha, 2014. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Vedoucí práce Vít Střítecký.

Datum / Podpis studenta/ky

9. 2. 2015

.....

Obsah

Úvod	3
1 Společenský kontext.....	6
1.1 Islám v České republice	6
2 Mediální kontext	9
2.1 Média a menšiny	9
2.2 Stereotypy	12
2.3 Islám v médiích.....	14
2.3.1 Orientalismus a islamofobie	16
2.4 Muslimové v médiích	17
2.5 Zahraniční výzkumy – Ibrahimová, Kumarová	21
2.5.1 Dina Ibrahimová – The Framing of Islam on Network: News Following The September 11 th Attacks	22
2.5.1.1 Interní islám	22
2.5.1.2 Externí islám	23
2.5.1.3 Vizuální reprezentace islámu	23
2.5.1.4 Závěr výzkumu	24
2.5.2 Deepa Kumarová – Framing Islam: The Resurgence of Orientalism During the Bush II Era.....	25
2.5.2.1 Charakteristika identifikovaných rámců	26
2.5.2.2 Závěr výzkumu	27
2.6 Islám a muslimové v českých médiích	28
3 Rámcování mediálních obsahů	31
3.1 Metaforický základ rámcování	31
3.2 Rámcování a konstrukce reality.....	33
4 Cíle a metodologie výzkumu	37
4.1 Cíle výzkumu	37
4.2 Výzkumný vzorec	39
4.3 Metodologie	40
4.4 Průběh analýzy.....	40
5 Výsledky analýzy.....	42
5.1 Rámcování islámu.....	42
5.1.1 Rámcování zahraničního islámu	45

5.1.1.1	Terorismus ve jménu islámu.....	45
5.1.1.2	Islám je absolutní zlo	48
5.1.1.3	Islám je v rozporu s demokracií.....	50
5.1.1.4	Střet civilizací	55
5.1.1.5	Islám není černobílý.....	60
5.1.2	Rámcování českého islámu	63
5.1.2.1	Neviditelná hrozba	63
5.2	Rámcování muslimů	67
5.2.1	Zahraniční muslimové	69
5.2.1.1	Muslimové jsou radikálové.....	69
5.2.1.2	Vykořeněná třetí generace	74
5.2.1.3	Umírnění muslimové mlčí	76
5.2.1.4	Muslimové proti islámskému radikalismu.....	79
5.2.2	Rámcování českých muslimů	82
5.2.2.1	Problematičtí čeští muslimové.....	82
5.2.2.2	Muslimové jsou spořádaní čeští občané	85
5.3	Vývoj rámcování islámu a muslimů v čase	89
5.4	Srovnání výsledků se zahraničními a tuzemskými výzkumy	93
5.5	Shrnutí poznatků analýzy.....	94
	Závěr	98
	Summary.....	100
	Použitá literatura	102
	Seznam příloh.....	119
	Přílohy.....	120

Úvod

Česká republika je zemí s velmi malou muslimskou komunitou, přesto u nás lze sledovat silící islamofobní postoje (Bonansingová, 2015: 825). Většinová česká populace však není v přímém kontaktu s muslimy či islámem a informace o nich získává pouze zprostředkovaně – nejčastěji z mediálních obsahů (Burešová, Sedláková in Topinka, 2016: 275). Také proto je důležité tyto mediální obsahy analyzovat a zjišťovat, jakým způsobem česká média utváří obraz o islámu – s čím islám spojují, jak prezentují muslimy, kdo se v médiích o islámu a muslimech vyjadřuje.

Tématem konstrukce islámu v médiích se zabývalo i několik českých výzkumů (některé z nich budou v této práci představeny). Na rozdíl od těchto výzkumů se analýza této diplomové práce zaměří zvlášť na islám jako náboženství a zvlášť na muslimy jako osoby věřící v islám. Většina výzkumů zaměřených na konstrukci islámu v médiích chápe islám jako zastřešující termín jak pro náboženství samotné, tak pro komunitu věřících, kteří toto náboženství vyznávají. Výzkumy na toto téma se nejčastěji zabývají islámem v nejširší rovině, v menším měřítku se případně zaměřují pouze na muslimy. Důvodem proč se věnovat zvlášť islámu a zvlášť muslimům je možnost poznat detailněji tendence, které se pojí s rámcováním islámu jak skrze rámce spojené s islámem jako náboženstvím, tak skrze rámce zaměřené na osoby, které tuto víru vyznávají. Dalším bodem, jenž odlišuje tuto analýzu od jiných českých výzkumů, je intence postihnout rámcování islámu a muslimů na území České republiky i mimo něj. Cílem je zjistit, jaký vliv má na rámcování lokace – nebo-li jaký vliv má na rámcování to, zda se jedná o domácí islám/muslimy, či islám/muslimy zahraniční.

Předkládaná diplomová práce se skládá z pěti kapitol. Samotné analýze předchází empirická část práce, kterou tvoří tři kapitoly. První kapitola se bude zabývat historií a současností islámu na území České republiky. Tato kapitola nabídne základní informace o dějinách islámu na našem území, charakteristiku současné muslimské komunity na našem území a postoje Čechů k islámu a muslimům. Druhá kapitola se bude věnovat islámu z mediální perspektivy. Nejprve bude v rámci této kapitoly zaměřena pozornost obecně na vztah médií k menšinám, kdy budou představeny a popsány klíčové pojmy Teuna van Dijka – nový rasismus a ideologický čtverec. Následující podkapitoly se budou zabývat islámem a muslimy v médiích. Tyto podkapitoly poskytnou shrnutí poznatků ze zahraničních, ale i z několika českých, výzkumů a teoretických prací, které se tématem islámu v médiích zabývaly. Detailněji se práce bude věnovat výzkumům

Diny Ibrahimové (rámcování amerického a zahraničního islámu) a Deepy Kumarové (stereotypní rámcování islámu), které byly inspirací pro analytickou část této diplomové práce. Třetí kapitola se zabývá konceptem mediálního rámcování.

Poslední dvě kapitoly tvoří analytickou část práce. Čtvrtá kapitola bude prezentovat cíle analýzy, výzkumný vzorek a metodologii. Poslední kapitola bude samotnou analýzou rámcování islámu a muslimů. Analýza bude zaměřena jak na identifikaci rámců, tak na vliv lokace (islám a muslimové na území/mimo území České republiky) a událostí v Paříži (analýze vývoje rámců v čase – před útoky a po nich) na rámcování.

Odklon od tezí a jeho zdůvodnění

V průběhu zpracovávání této diplomové práce došlo oproti schváleným tezím k několika změnám. Nejviditelnější změnou je zaměření výzkumu pouze na český tisk. Jak bylo v tezích avizováno, výzkum se měl zabývat českým deníkem Mladá fronta DNES a italským deníkem Corriere della Sera. Vzhledem k tomu, že bylo záměrem zpracovat výzkum kvalitativní metodou, která není vhodná ke komparaci, zpracování deníků ze dvou různých zemí by přineslo dvě vzájemně neporovnatelné analýzy. Spíše než jednotná a ucelená práce by tak vznikly dvě od sebe odtržené práce. Dalším důvodem k upuštění od zpracování italského deníku byla snaha zaměřit se na český tisk co možná nejkompexněji a vyhnout se roztříštěnosti práce. V návaznosti na ponechání záměru zkoumat italský tisk došlo i ke změně názvu – změna názvu byla schválena garantem oboru a nový název práce je řádně uveden v informačním systému (viz Příloha č. 1).

Další podstatnou změnou byla změna metodiky. Původně zamýšlená kritická diskurzivní analýza se při rešerši zahraničních studií, na které v této práci navazují, a při konzultacích s vedoucím práce neukázala jako zcela vhodná. Cíle výzkumu byly v tezích pojaty velmi zešíroka a neuceleně. Pro proveditelnost výzkumu proto bylo nutné zaměřit se pouze na některé z navržených cílů. Záměrem analýzy tak není lingvistický rozbor a hledání přítomnosti dominantní ideologie v jazyce, ale je jím identifikace hlavních rámců konstruujících islám a muslimy, vývoj těchto rámců v čase, rozpoznání způsobů, kterými se v člancích projevují stereotypy, islamofobie či orientalismus a odhalení přítomnosti či nepřítomnosti islámských hlasů při mediálním rámcování. Vzhledem ke stanoveným cílům byla v této práci využita kvalitativní textová analýza. Analýza byla inspirována, jak bylo uvedeno v tezích, analýzou Diny Ibrahimové a nově

také analýzou rámcování islámu Deepy Kumarové. Výzkum bohemistky Lucie Sedláčkové byl vzhledem k odklonu od kritické diskurzivní analýzy zohledněn pouze okrajově (konkrétně se analýza, stejně jako Sedláčková, zabývá přítomností islámských hlasů).

V návaznosti na zmíněné úpravy došlo i ke změně v podkladovém výzkumném materiálu. Namísto italského deníku byl přidán další český seriózní deník – Právo. Oproti tezí se analýza zaměří čistě na články zabývající se islámem a muslimy. Články, které se zaměřovaly na útoky v Paříži a které měly být taktéž analyzovány, budou brány v potaz pouze v případě, že v nich figuruje islám či muslimové. Pozornost bude zaměřena pouze na rámcování islámu a muslimů a na vývoj tohoto rámcování. Rámcování útoků v Paříži nebude cílem analýzy – tyto útoky však poslouží jako výchozí bod při analýze vývoje rámcování v čase.

V rámci struktury práce došlo, vzhledem ke změnám, k vynechání a naopak přidání některých kapitol a podkapitol a celkově k rozšíření a zpřesnění jednotlivých kapitol. V tezích navržená kapitola Diskurz a kritická diskurzivní analýza byla nahrazena kapitolou Rámcování mediálních obsahů. Vynechány byly kapitoly, které se měly zabývat italským islámem, a kapitola, která měla být zaměřena na útoky v Paříži.

1 Společenský kontext

V této kapitole bude věnována pozornost islámu a muslimům na území České Republiky. Nejprve bude v krátkosti popsána historie přítomnosti islámu a muslimů na našem území, posléze budou poskytnuty základní informace o současné české muslimské komunitě a o postojích Čechů vůči islámu a muslimům.

1.1 Islám v České republice

Přítomnost osob islámské víry nebyla na území České republiky nikdy příliš výrazná. Pokud bychom nahlédli do minulosti, zjistíme, že české země, vzhledem ke své geografické poloze a historickému vývoji, s islámem do přímého kontaktu přicházely velmi omezeně. Ve středověku docházelo k marginálním obchodním a vojenským stykům, většinová společnost se s muslimy přímo neseťkávala (Melichárek, 2011: 14). V novověku se kontakt Čechů s islámem stává sice o něco výraznější, jedná se však spíše o zkušenost zprostředkovanou a rámcovanou politickým kontextem habsburské monarchie, která soupeřila s Osmanskou říší. Podle Mendela, Ostřanského a Rataje (2007: 16) byly „(...) znalosti Čechů o islámu dlouhodobě ovlivňovány spíše propagandisticky živěným faktorem ‚tureckého nebezpečí‘ než vlastní historickou zkušeností.“

Muslimská komunita se v českých zemích začala objevovat až po roce 1908, kdy anektovalo Rakousko-Uhersko převážně muslimskou Bosnu a Hercegovinu. Po rozpadu monarchie zde tito balkánští muslimové většinou zůstávali. Výhodná hospodářská situace Československa přiměla další balkánské muslimů spolu s nepříliš početnými muslimy ze Sovětského svazu k usídlení se na našem území (ibid.). Ve 30. letech 20. století se u nás začala utvářet česká muslimská obec (v čele s českým konvertovaným publicistou Mohamedem Abdallah Brikciusem – původním jménem Alois Bohdan Brikcius), která byla řádně registrována a úředně uznána až za Protektorátu. Po druhé světové válce, kdy vešly v platnost Benešovy dekrety, byla rozhodnutí původní protektorátní vlády zrušena. Úřední uznání muslimské obce pozbylo platnosti. V období komunismu byl, vzhledem k podmínkám režijního ateismu, náboženský život muslimů utlumen a odehrával se hlavně v soukromí (Vojtíšek, 2004: 303–305). Po roce 1989 došlo k oživení činnosti muslimské obce, vznikla Islámská nadace v Praze a Brně a otevřely se první mešity

v Brně, Plzni a Praze. V roce 2004 bylo úředně zaregistrováno Ústředí muslimských obcí (Mendel, Ostřanský, Rataj 2007: 429-437).

V současnosti patří Česká republika k evropským zemím s nejmenším podílem muslimských občanů. Určení přesného počtu muslimů u nás je však poměrně problematické. Na našem území neexistuje jednotná muslimská komunita, jež by vedla statistiky o počtu svých věřících (Melichárek, 2011: 25). Jako jediná data získaná z reliabilního a validního průzkumu jsou tak data ze Sčítání lidu, domů a bytů, které realizuje Český statistický úřad. Poslední sčítání z roku 2011 konkrétně udává počet 3 358 příslušníků muslimské komunity (přičemž 1 921 osob se považuje za vyznavače islámu a 1 437 osob se hlásí přímo k Ústředí muslimských obcí). Jedná se o nepříliš početnou menšinu. Když se podíváme na výsledky sčítání z roku 2001, které udávají jako počet občanů hlásících se k islámu 3 699 (příslušnost k Ústředí muslimských obcí tehdy nebylo možné zvolit), lze mluvit dokonce o nepatrném poklesu počtu českých muslimů. Při nahlížení na tato data si je však nezbytné uvědomit jejich značné nedostatky v reprezentaci reality. Průzkum je postaven na sebeidentifikaci. Je tedy zcela dobrovolné, zda se občan ke své víře a příslušnosti k církvi přihlásí. Podle Melichárka (ibid.) je značná část muslimů, kteří se ve sčítání k islámu hlásili, spíše nepraktikujících věřících – byli sice v islámské víře socializováni, ale nedodržují veškeré normy a praktiky spojené s islámem, nezapojují se do aktivit okolo zdejších muslimských obcí atp. Podle odhadů žije v současnosti v České republice zhruba 2 000 praktikujících muslimů. Celkový počet vyznavačů islámu (praktikujících i nepraktikujících) je odhadován na 11 235 osob (Topinka a kol. in Bomba, Kověrová a Smrek, 2014: 244).

Muslimská populace je na českém území velmi heterogenní, a to jak po stránce etnické, tak sociální. V rámci české muslimské komunity žádná z národně-státních skupin početně nepřevažuje, jako je tomu například v jiných zemích západní Evropy. Muslimskou komunitu u nás tvoří imigranti na příklad z *„Iráku, Jemenu, Sýrie, Egypta, Libye, Tuniska, Bosny a Hercegoviny, Bulharska, zemí bývalého Sovětského svazu, Makedonie, Srbska, Kosova, Turecka, Afghánistánu a Pákistánu“* (ibid.: 245). České muslimy lze rozdělit na čtyři skupiny – čeští konvertité, cizinci s českým občanstvím (ti k nám většinou přicházeli v 60. až 80. letech 20. století jako studenti vysokých škol, kteří se u nás po studiích rozhodli zůstat natrvalo), cizinci bez českého občanství (s povolením k trvalému, nebo dlouhodobému pobytu) a žadatelé o azyl (Melichárek, 2011: 25–26). Podle českého orientalisty Bronislava Ostřanského (2014: 26) je průměrný český muslim Arab se středoškolským či vysokoškolským vzděláním (na rozdíl od zemí jako Německo

a Francie, kde jádro muslimských komunit tvoří nekvalifikovaná pracovní síla), který u nás založil rodinu, má zaměstnání (viz Příloha č. 2 a 3) a do české společnosti se integroval.

Ačkoliv je v České republice počet muslimů velmi nízký, obavy z islámu pociťuje velké procento Čechů. Podle průzkumu EUvox z roku 2014 je patrné, že strach z islámu je přítomný ve všech zemích Evropské unie, nejvíce však právě u nás (viz Příloha č. 4). Zhruba dvě třetiny z více jak milionu dotázaných Čechů označily islám za hrozbu. Novější průzkum neziskové společnosti Stem z roku 2015, který byl zaměřen primárně na obavy Čechů z uprchlíků, poukázal na to, že největší strach mají Češi z islámu a z jeho rozšíření v naší zemi (83 % dotázaných). O strachu a netoleranci Čechů vůči islámu vypovídá i výrazná podpora některých skupin, politických stran a osob zaměřených proti islámu, které se u nás v posledních letech začaly výrazněji projevovat. Jednou z vůbec nejvýraznějších protiislámsky vystupujících skupin je hnutí Islám v České republice nechceme, které vzniklo z diskusní skupiny na sociální síti Facebook.¹ Tato skupina je svými výroky a aktivitami na hraně extremismu, její členové a příznivci považují islám v České republice za hrozbu. Činnost hnutí spočívá v šíření informací, organizování demonstrací a přednášek s protiislámskou tematikou. Protiislámský diskurz se stal významnou součástí některých politických programů – nejvýrazněji tomu bylo u politických hnutí spojených s politikem a podnikatelem Tomiem Okamurou (Čermáková a kol. in Topinka, 2016: 25, 31). Negativní emoce vůči islámu jsou v České republice výrazné, i přestože vzhledem k české etnické a národnostní homogenitě u většiny Čechů nedochází k přímému setkání s muslimskou komunitou (Bonansingová, 2015: 825). Povědomí o islámu je u většiny Čechů zprostředkované, a to převážně médii (Burešová, Sedláková in Topinka, 2016: 275).

---

¹ Facebooková stránka iniciativy Islám v České republice nechceme měla v roce 2009 okolo 15 000 příznivců. O rok později jich bylo již zhruba 57 000. Na začátku roku 2016 byla tato stránka Facebookem zrušena z důvodu šíření nenávisti a xenofobie. V té době měla stránka téměř 164 000 příznivců (Čermáková a kol. in Topinka, 2016: 31).

2 Mediální kontext

Následující kapitola se bude tématu islám a muslimové věnovat z mediálního hlediska. První podkapitoly přiblíží mediální konstrukci menšin, přičemž bude pozornost zaměřena na koncepty nový rasismus a ideologický čtverec, kterými se zabývá nizozemský lingvista Teun van Dijk. V návaznosti na nový rasismus a jeho projevy bude popsán pojem stereotyp. Následující podkapitoly, které vychází z poznatků několika českých i zahraničních výzkumů a teoretických prací, se budou věnovat již konkrétně islámu a muslimům v médiích. V rámci těchto podkapitol budou vysvětleny pojmy orientalismus a islamofobie. Navazující podkapitoly podrobněji představí dva zahraniční výzkumy, kterými byla inspirována analýza této diplomové práce. Popsány budou i tři výzkumy, které se zabývaly islámem a muslimy v českých médiích.

2.1 Média a menšiny

Masová média hrají důležitou roli při tvorbě a distribuci ideologií, čímž přispívají k celkové kulturní produkci znalostí. Média formulují společenské hodnoty a ideologie většinové společnosti, které však často vedou ke zkreslené reprezentaci a stereotypizaci menšin (van Dijk, 1991: 28). Reprezentace menšin v médiích je jedním z hlavních témat nizozemského lingvisty Teuna van Dijka, který v rámci mediální diskriminace menšin často používá pojem rasismus. Rasismus však vnímá extenzivněji než jako diskriminaci na základě biologické odlišnosti. V posledních letech je totiž koncept lidských ras a jejich biologických odlišností zpochybňován, přičemž se poukazuje na nedostatečnou vědeckou průkaznost (např. Barker, 1981: 31; Banton, Harwood, 1975: 8; Reilly, Kaufman, Bodino, 2003: 5). Přistupuje se proto k širšímu výkladu pojmu rasismus, který není omezen jen na fyziognomické odlišnosti, ale zaměřuje se na rozdílnost mezi jednotlivými etnicitami – diskriminace je zaměřena proti osobám s odlišnými normami, hodnotami, chováním (Eriksen, 2012: 24). Podle van Dijka (1997: 165) představuje rasismus jak diskriminaci a předsudky vůči „rasovým“ minoritám (tzn. diskriminace a předsudky vůči fyziognomicky odlišným osobám), tak i veškeré další projevy etnocentrismu²

---

² Etnocentrismus je postoj, který je podezřívavý vůči jiným etnikům a jejich kultuře, přičemž svoji kulturu vnímá jako nadřazenou. Vlastní kultura je považována za „správnější“ – více odpovídá požadavkům zdravého rozumu – než ostatní kultury (Giddens, 2013: 590, Jandourek, 2007: 76).

a xenofobie³. Rasismus je podle něj zastřešujícím pojmem např. i pro projevy antisemitismu či právě islamofobie (více o islamofobii v podkapitole 2.3.1 Orientalismus a islamofobie).

Většina západních mainstreamových médií jakoukoliv formu diskriminace odsuzuje. Veřejnost předpokládá, že se s rasismem může setkat primárně u pravicových extremistů. Britský profesor Martin Barker (1981) však poukázal na tzv. **nový rasismus**, jenž odpovídá nastíněnému širšímu pojetí rasismu, ale projevuje se převážně skrze diskurz. Nový rasismus se, na rozdíl od rasismu „starého“ distancuje od jakékoliv explicitní formy diskriminace vůči menšinám. Projevuje se implicitněji a rafinovaněji (Pettigrew, 1991: 423). Působí demokraticky a seriózně, popírá, že je rasismem a rozpoznat ho není snadné (van Dijk in Cottle, 2000: 34). Projevuje se v rámci diskurzu⁴, „*je vyjádřen, vstupuje v platnost a potvrzuje se texty a hovory, jakými jsou každodenní konverzace, zasedání správní rady, pohovory, zákony, parlamentní debaty, politická propaganda, učebnice, odborné články, filmy, televizní pořady a reportáže, a stovky jiných žánrů*“ (ibid.). Ačkoliv se nejedná o přímé útoky proti menšinám, podílejí se na jejich marginalizaci a společenské exkluzi. Nový rasismus je „*formou etnické hegemonie, která je založena na předpokladu zdánlivě legitimních ideologií a postojů, často mlčky přijatou většinou členů dominantní majoritní skupiny*“ (ibid.). Za fundamentální zdroj nového rasismu považuje van Dijk (1993: 241) masová média, která veřejnosti tuto etnickou nadvládu zprostředkovávají. Své poznatky ohledně nového rasismu v mediálním diskurzu (vycházející z několika vlastních výzkumů tisku) shrnul van Dijk (1995: 38) do následujících bodů:

---

³ Xenofobie je pojem vyjadřující negativní postoj vůči všem „cizím“ – skutečně či domněle odlišným lidem. Na rozdíl od etnocentrismu není vázána na etnicitu – xenofobie se může projevat např. i mezi obyvateli sousedních vesnic (Tesař, 2007: 69–70).

⁴ Současné pojetí mnohoznačného pojmu diskurz se opírá o poznatky poststrukturalisty Michael Foucault. Podle Foucaulta diskurz nejsou „*jen samotné texty jako výsledný produkt komunikace, ale soubor předpokladů (presupozic), které podoby těchto textů podmiňují, z nichž tyto texty vycházejí. Jde mu o zjišťování pravidel a zvyklostí, které v určitém čase regulují vznik textů různých myšlenkových oblastí a žánrů (vědecké, politické, náboženské, umělecké, masmediální, právní)*“ (Kraus 2008:115). Fairclough (1995: 55) chápe diskurz jako užití jazyka, které dopomáhá k šíření a udržování existujících sociálních identit, vztahů, systémů vědění a přesvědčení. Užití jazyka neboli diskurz je formován sociálními strukturami a zároveň sociální struktury sám formuje (jde o tzv. dialektický vztah mezi sociálními strukturami a diskurzem).

- „polarizace mezi ‚námi‘ a ‚jimi‘,
- zaměření na řadu sociálních, ekonomických a kulturních problémů, které způsobují ‚oni‘ ‚nám‘ (blaming the victim – obviňování oběti)
- zaměření na malý soubor negativních témat, jakými jsou kupříkladu:
  - imigrace jako invaze, útok, nebo hrozba,
  - negativní socioekonomické důsledky imigrace (např. nezaměstnanost, nedostatek bydlení atd.),
  - trestná činnost, násilí a drogy,
  - terorismus (zejména u Arabů a muslimů),
  - sociální dezintegrace (např. těhotenství u nezletilých, zneužívání sociálních dávek atd.),
  - nedostatečná adaptace na zvyky nebo jazyk většinové společnosti.
- zaměření na kulturní rozdíly a deviace,
- přednostní přístup bílých elitních zdrojů,
- pozitivní sebe prezentace (dobré věci, které děláme ‚my‘ pro ‚ně‘),
- oponování opatření ve prospěch etnické rovnosti, jakými jsou pozitivní diskriminace nebo multikulturní výchova,
- útoky na politickou korektnost, popírání rasismu, nebo přenesení rasismu na někoho jiného.“

Shrneme-li tyto poznatky, můžeme říct, že nový rasismus se v mediálním diskurzu projevuje jednak v rámci samotných mediálních obsahů, ale i přístupem, respektive nepřístupem, minorit do médií. V mediálním obsahu týkajícím se menšin lze vyzorovat tzv. **ideologický čtverec**, který spočívá v silně kontrastní prezentaci „sebe“ (etnická majorita) a „ostatních“ (etnické minority), přičemž je akcentována pozitivní sebe prezentace a současně negativní prezentace ostatních, naopak negativní sebe prezentace a pozitivní prezentace ostatních je potlačována (ibid., 2001: 33). Projevy ideologického čtverce lze pozorovat napříč všemi jazykovými dimenzemi textu od lexikální a syntaktické konstrukce, významů vět a soudržnosti vztahů mezi větami až po širší pragmatické aspekty textu. Projevuje se např. skrz specifické argumentační strategie (např. argumentační klamy, hry s čísly), stereotypizace, metafory, presupozice, implikatury a lexikálními styly (Montali a kol., 2013: 228; Richardson, 2004: 55).

Přístup k vytváření mediálních obsahů má jen omezená část společnosti. Hartley (1987: 109–111) označil osoby, které se mohou podílet na formování obsahů v médiích, za tzv. hlasy s přístupem. Symbolická moc mezi jednotlivými hlasy s přístupem se přitom výrazně odlišuje podle pořadí, ve kterém do médií vstupují. Podle Stuarta Halla mají největší symbolickou moc tzv. primární definující. Jsou to osoby, které většinou zastávají privilegovanou a mocenskou pozici a zároveň jsou považovány za osoby s přesnějšími a odbornějšími znalostmi, než jaké má většina společnosti. Jak název pojmu napovídá, média jim propůjčují přednostní pravomoc definovat, interpretovat a rámcovat, určitou problematiku, čímž současně nastavují limity pro veškeré následující diskuse k tématu. Každé další hlasy vyjadřující se k tématu pak mohou být vnímány jako nepříliš důležité či zcela irelevantní. Je tedy velmi obtížné jakkoliv již nastavený rámec měnit (Hall, 1978: 57–59). Hlasy s přístupem a primárními definujícími pochází většinou právě z řad „bílé elity“, přičemž etnickým menšinám bývá přístup do médií často odepírán. Obsah a struktura systému konstrukce etnické menšiny v médiích je kontrolována dominantně členy „bílé elity“ (van Dijk, 1991: 33).

2.2 Stereotypy

Jak bylo v předchozí podkapitole uvedeno, nový rasismus se projevuje mimo jiné i skrze stereotypy. Termín stereotyp hraje důležitou roli v různých oblastech. Objevuje se v literární teorii, psychologii, sociologii a v dalších humanitních oborech. Stereotyp je jednou z forem reprezentace skutečnosti. Pro mediální studia jsou stereotypy zásadní především proto, že média nabízejí značný prostor k jejich šíření. Ve vztahu k tématu této práce je podstatná skutečnost, že opakované zobrazování stereotypů v médiích může přispívat k jejich legitimizaci a snazší akceptovatelnosti (Němcová Tejkalová 2012: 32). Důležitou vlastností médií je právě samotná pravidelnost opakování. Tento repetitivní charakter přispívá k posilování jejich pozice v dané společnosti. S tím souvisí také specifické rámcování určitých témat a událostí, jež může vyvolávat interpretační schémata, která rezonují s kolektivně sdílenými stereotypy v kulturním diskurzu.

Stereotypy mají normativní charakter. Vytyčují pole, které říká, co je a není normální, společensky akceptovatelné, dobré nebo špatné. Promlouvají v nich také předsudky a představy o „správném“ a „normálním“ hodnotovém chápání světa. Typickými vlastnostmi stereotypního zobrazování jsou zkratkovitost, generalizace

a sklon k výrazné polaritě. Existuje zde rovněž tendence redukovat a zobrazovat věci černobíle. Imanentní součástí stereotypu je hodnocení a požadování souhlasu. Příslušnost ke stereotypu se odvozuje podle určitého charakteristického znaku (např. pohlaví, barva pleti, náboženské vyznání, sociální původ, věk a další). Stereotypy mnohdy souvisí s agresivitou a hostilitou (Hnilica 2010: 52), která se typicky vymezuje proti jednomu z uvedených atributů. Hlavní nebezpečí vycházející ze stereotypů je poté možné vyústění v agresivní a nespravedlivé chování určité společenské komunity vůči jiné. Walter Lippman (2015: 82–86) poukazuje na to, že stereotyp není pouhou zkratkou – je zároveň emočně zatížený a podstatný pro skupinu, která ho zastává. Stereotypy jsou pro takovouto skupinu důležitým obrazem světa, způsobem myšlení, přičemž se mnohdy předávají z generace na generaci (ibid.: 84–85). Zde je nutno podotknout, že míra tolerance společnosti vůči specifickým stereotypním představám ji do značné míry reflektuje a závisí na aktuálním historickém a kulturním kontextu.

Elizabeth Pooleová (2009:18) píše, že reprezentace muslimů bývá spojena s několika redukujícími a negativními stereotypy, mezi něž patří jejich spojení s následujícími vlastnostmi: „*zpátečnictví, iracionalita, neměnnost, fundamentalismus, nenávisť k ženám, násilí, hrozba, zneužití víry pro manipulaci*“. Zde je patrné exaltované zdůraznění jisté špatné vlastnosti, jež je automaticky připsána všem jedincům z dané komunity pouze na základě jejich příslušnosti (v tomto případě na základě jejich víry). Karel Hnilica (2010: 39) podotýká, že stereotyp je tím silnější, čím více jeho atributů je mimo „oprávněné“ či „rozumné“ rozpětí a dodává, že stereotypy „*zahrnují atributy indikující intelektovou, morální a kulturní inferioritu, případně nezahrnují atributy s výrazně kladným významem*“ (ibid.: 20). Stereotypní zobrazování bývá založeno na předsudečných představách (často sociálně a dlouhodobě sdílených) o zobrazované sociální skupině a tyto předsudky posiluje. To může vést k negativnímu vnímání aktérů a jejich stigmatizaci (Hnilica 2010:16). Obecně lze říci, že média tíhnou k zobrazování muslimů spíše ve spojitosti s negativními událostmi, jak bude ukázáno v následujících kapitolách.

2.3 Islám v médiích

Následující podkapitola představí některé z klíčových teoretických prací a výzkumů, které jsou s tématem islám v médiích spojeny. Poznatky z těchto prací lze obecně shrnout do několika bodů. Zaprvé západní média konstruují o muslimech a islámu převážně negativní obraz. Zadruhé je na islám nahlíženo stereotypně s tendencí k dichotomnímu smýšlení. V neposlední řadě média neposkytují komplexní informace (Ahmed, Matthes, 2015: 8–10).

Mediální konstrukci islámu je vyčítáno, že je omezena především na krizové situace, projevy nenávisti a agrese. Ve spojitosti s islámem se v médiích objevují zprávy o občanských nepokojích, válkách, teroristických útocích, násilí vůči ženám, ateistům či příslušníkům jiného náboženství atp. (např. Pooleová, 2009: 186, Shaw a Roy, 2012: 521–522, d'Haenens, Binková, 2006: 147, Ibrahimová, 2010: 113). Zdůrazňování negativních extrémních událostí a naopak téměř naprostá absence událostí běžných a absence zaměření se na civilní, většinovou podobu islámu, vytváří zkreslený obraz islámu, který se však, důvodem chybějícího kontextu může jevit jako věrohodný. Média vytváří vlastní anti-islámský diskurz, jenž nahlíží na islám jako na nemoderní fundamentalistické náboženství plné nenávisti, které je v rozporu s liberální demokracií (Topinka a kol. in Bomba, Kověrová a Smrek, 2014: 248). Tento diskurz konstruuje islám jako náboženství plné iracionálního hněvu a z něj pramenícího násilí. Islám je navíc médií mnohdy vykreslován jako monolitické náboženství – jeho podoba je brána jako jednotná a neměnná (Ahmed, Matthes, 2016: 4, Kumarová, 2010: 260–261).

Takto zjednodušený a negativní mediální obraz islámu se začal výrazněji objevovat na konci 70. letech minulého století, kdy se pozornost médií zaměřila na iránskou revoluci. Právě tato událost se stala precedentem pro mediální rámcování islámu jako náboženství, jemuž je vlastní fanatismus, násilí a zpátečnictví (Kropáček, 2002: 82; Ibrahimová, 2010: 113). V devadesátých letech se po rozpadu Sovětského svazu a po konci Studené války Západ zbavil svého úhlavního nepřítele – komunismu. Podle modelu propagandy Edwarda S. Hermana a Noama Chomskyho (1994: 29–31) fungoval v minulosti (před a během období Studené války) anti-komunismus v západních médiích jako prostředek centrální sjednocující ideologie. Dnes se ideologie anti-komunismu přeměnila v ideologii anti-terorismus, jímž jsou ospravedlňovány vojenské zásahy proti muslimským zemím (válka v Afganistanu, válka v Iráku) (Rosenberry, Vickerová, 2009: 127). Podle Hipplera, Luegové a Frieseové (1995:

1) vystřídala propagandu anti-komunismu konkrétně propaganda zaměřená proti islámu, který je v médiích často spojován právě s terorismem. Média rámcují islám jako hrozbu, která může spočívat například v odstavení Západu od dodávek ropy, kulturní invazi imigrantů z muslimských zemí, terorismu, atomové hrozbě či islámské fundamentalistické revoluci, jež zachvátí celý svět (ibid.). „*Jednoduše smýšlející ji* (hrozbu, kterou představuje islám – poznámka V. D.) *pak mohou vidět i jako boj islámu proti křesťanství, nebo proti ,bezvěrcům*“ (ibid.). Mediální anti-islámský diskurz se stal ještě výraznějším po teroristických útocích 11. září 2001 v USA (Ibrahimová, 2010: 113). Bezprostředně po útocích se islám a muslimové stali ústředním tématem médií po celém světě, přičemž hlavní sdělení bylo jednotné – islám je hrozba pro „*bílé hodnoty demokracie a svobody*“ (Ahmed, Matthes, 2016: 13). V tomto období byla nejen médií znovuobjevena kniha *Střet civilizací*⁵ (Shaw a Roy, 2012: 509, Kumarová, 2010: 259), v níž politolog Samuel Huntington líčí islámskou civilizaci (která nemá mnoho pochopení například pro demokracii⁶, lidská práva či sekularismus) jako hlavní hrozbu pro civilizaci západní, přičemž lze mezi těmito civilizacemi očekávat novou Studenou válku (Huntington, 2001: 246).

Mnohé výzkumy (např. d’Haenens, Binková, 2006: 147, Shaw a Roy, 2012: 511, Vaňková, 2016: 33) poukazují na korelaci mezi teroristickými útoky radikálních islamistických⁷ organizací a mediálním zájmem o islám – po teroristických útocích lze vyzorovat zvyšující se mediální pozornost vůči islámu (tzn. počet článků zaměřených na islám je po teroristických útocích markantně větší než před nimi). Tato zvýšená pozornost se ovšem většinou projevuje negativním stereotypním postojem vůči islámu. Je posilován anti-islámský diskurz – islám je spojován s terorismem, s násilím a s inherentní netolerancí a nenávisť vůči Západu (Ahmed, Matthes, 2016: 13–14).

Orientalisté a islamologové poukazují na jedno z hlavních zkreslení islámu, které média utváří. Jak zde již zaznělo, média mnohdy reprezentují islám jako něco jednotného,

---

⁵ Základní teorií této knihy je tvrzení, že po Studené válce ve světě nehrají nejdůležitější roli ideologické, politické či ekonomické rozdíly mezi národy, nýbrž rozdíly kulturní. Huntington rozdělil svět do sedmi hlavních kulturních celků (čínská, japonská, hinduistická, islámská, západní, latinskoamerická, africká), mezi nimiž (nikoliv mezi jednotlivými zeměmi) budou v budoucnosti probíhat světové konflikty (Huntington, 2001: 14, 37–40).

⁶ Huntington (2001: IV) dokonce uvádí, že islámská civilizace je jedinou kulturní oblastí, která není schopná plnohodnotné demokracie.

⁷ Pojem islamismus je nejčastěji používám jako označení „*ideologie prosazující islám jakožto základní východisko politické a společenské praxe*“ (Ostřanský, 2014: 64).

jako náboženství, které je homogenní, což je ovšem naprostým opakem skutečnosti. Islám je vnitřně heterogenní náboženství, které je ovlivněné velmi odlišnými sociálními, kulturními a etnickými vlivy. Jak píše Mendel (2002: 41), těžko bychom mohli předpokládat, že islámská civilizace, která sahá od Senegalu po Indonésii a od Bosny po Somálsko, může být homogenní. *„Jakkoliv je podíl náboženství a jeho institucí na společenském a politickém dění v islámských zemích silnější, než je tomu dnes v křesťanských zemích, přesto takové vymezení civilizace nevypovídá o mnoha společenských kulturních rysech natož a priori o proti-západních politických emocích (...). Islám není jen Korán, volání muezzina nebo terorismus v podání organizace al-Ká'ida, jak se nám často předkládá procezený sítím sdělovacích prostředků. Skutečný žitý islám to je bezbřehý prostor sufismu (islámské mystiky) a nejrůznějších lokálních variant lidového prožívání víry, počínaje místními kulty světců a konče uctíváním stromů a studní ve jménu jediného Boha. To všechno je islám, a redukovat jej na militantní xenofobní ideologii nebo duchovní rámeček radikálních organizací, je hrubá vulgarizace“* (ibid.).

2.3.1 Orientalismus a islamofobie

Podstatným pojmem, se kterým se v rámci diskuse o mediální konstrukci islámu a muslimů lze setkat, je **orientalismus**. Palestinsko-americký profesor kulturních studií Edward Said (2008: 12) definoval orientalismus jako *„druh myšlení založený na ontologickém a epistemologickém rozlišení mezi ‚Orientem‘ a ‚Okcidentem‘ či ‚Západem‘“*. Koncept orientalismu představuje diskurz mocenských vztahů. Je postupem, kterým vládne Západ islámskému světu (Orientu), restrukturalizuje a spravuje ho. Je to systém představ, které Západ o Orientu vytvořil. Orient je pouhou konstrukcí Západu, nikoliv skutečnou podobou islámského světa. Západní motivace „poznat“ a „reprezentovat“ Orient je spojena s touhou nadvlády a kontroly nad Orientem (ibid: 13–16). Dochází k účelně zkrácené prezentaci Východu, která je založena na binární opozici. Orientalismus rozděluje svět na dvě diametrálně odlišné a nerovné části. Na jedné straně je Orient – svět „těch druhých“, který představuje smyslný, neměnný, iracionální, zpátečnický, násilný, tajemný a despotický svět. Na straně druhé je Západ – „náš“ svět, který jako jediný může díky své civilizovanosti, demokracii a pokroku Orient reformovat (Al-Zo'by, 2015: 218, Richardson, 2004: 5–6). Orientalistická rétorika je de facto projevem ideologického čtverce (viz podkapitola

2.1 Média a menšiny). „Naše“ západní civilizace je prezentována pozitivně, „jejich“ civilizace islámská je prezentována negativně.

Po teroristických útocích 11. září 2001 došlo v médiích k oživení orientalistického pohledu na islám a muslimy (Al-Zo'by, 2015: 224, Kumarová, 2010: 255). Podle Kumarové (2010: 255, 259) se orientalismus v současné době projevuje nejvýrazněji ve formě **islamofobie**, která se podle autorky stává stále přirozenějším postojem vůči islámu a muslimům. Islamofobii lze vnímat jako jednu z forem již nastíněného nového rasismu (viz podkapitola 2.1 Média a menšiny) a je definována jako přehnaný strach, nenávist a nepřátelství vůči islámu a muslimům, které skrze negativní stereotypy vedou ke zkreslení, diskriminaci, marginalizaci a vyloučení muslimů a muslimských komunit ze společenského, politického a občanského života většinové společnosti. Islám je islamofoby unifikován do jedné negativní podoby, která se jeví jako nekompatibilní se západním světem (Conway, 1997: 4, Semati, 2010: 256). Bove a Makkiová (2016: 545) v souvislosti s islamofobií v médiích mluví i o tzv. islamofilii. Ta není jednoznačným protikladem k islamofobii, jak by se mohlo zdát. Stejně jako islamofobie je i islamofilie redukcí islámu v orientalistickém duchu. Projev islamofilie v médiích se vyznačuje velmi zjednodušenou konstrukcí islámu, která je na rozdíl od islamofobie zcela pozitivní.

2.4 Muslimové v médiích

Při analýze mediální konstrukce islámu je pro získání co možná nejkompaktnějších poznatků nutné pozorovat, jakým způsobem jsou rámcováni vyznavači islámu – muslimové. Podle Hallidaye (1999: 898) v médiích nevystupuje jako hlavní nepřítel víra či kultura, kterou islám představuje. Jako úhlavní nepřátelé Západu jsou líčeni právě muslimové. Studie by se tak neměly zaměřovat pouze obecně na islám v médiích, ale je nutné věnovat pozornost skutečnému cíli předsudků a islamofobie, jímž jsou muslimové.

Většina výzkumů (např. Alatas in Alatas, 2005: 45, Pooleová, 2009: 99–100, Morey, Yaqinová, 2011: 214–216, Powellová, 2011: 94) se shoduje v tom, že západní média mají tendenci rámcovat muslimy negativně. Meta-analýza autorů Ahmeda a Matthese (2016) přinesla ucelené shrnutí z 345 studií (jež se zabývaly mediální konstrukcí islámu a muslimů), z něhož vyplývá, že jsou muslimové v médiích nejčastěji rámcováni jako „*bezcitní, krutí, necivilizovaní náboženští fanatici, jako militanti*

a teroristé či jako společenský problém“ (Ahmed, Matthes, 2016: 4). Muslimové se v médiích objevují nejčastěji ve spojitosti s teroristickými útoky, konflikty či migrací.

Jak bylo v kapitole 2.3 Islám v médiích uvedeno, islám je často stereotypně spojován s terorismem. Nejinak je tomu i u muslimů. Na téma muslimové a terorismus v médiích se zaměřila studie Kimberly A. Powellové⁸. Výsledky této analýzy poukazují na to, že americká média mají tendenci za každým teroristickým útokem hledat viníky primárně v řadách muslimů. Veškeré zkoumané události jsou v médiích započaty neověřenou hypotézou, že podezřelý může být muslim či ho média rovnou za muslima označí – dochází k označení (labellingu) ještě předtím, než mohla být informace vůbec potvrzena. Tyto domněnky mnohdy vychází ze skutečnosti, že podezřelí mají jména, která jsou (ať už správně, či nesprávně) asociována s muslimy. Powellová dále zjistila, že popis podezřelých se odlišuje podle toho, zda je osoba identifikována jako rodilý bílý Američan či jako muslim. V první řadě jsou zkoumané útoky spojené s „domácími“ teroristy (bílými Američany) v médiích popisovány jako menší ohrožení, než útoky za nimiž stojí osoby pocházející z jiných zemí než USA. „Domácí“ teroristé byli často popisováni jako inteligentní osoby, které svůj čin pečlivě plánovaly, byly výrazně personalizovány (médiá poskytovala např. rozhovory s jejich rodinou) a jejich činy byly zdůvodňovány psychickou nestabilitou. Teroristé nepocházející z USA, kteří byli označováni za muslimy, byli nejčastěji popisováni jako rozzuření, pomstychtiví a nenávistní extrémisté, kteří byli ve zprávách naopak depersonalizováni a jejich činy byly zdůvodňovány náboženskou motivovaností a nenávistí vůči Americe (Powellová, 2011: 95–102).

Dalším tématem, jež je s muslimy v posledních letech výrazně spojováno, je migrace. V médiích dominuje tendence reprezentovat muslimské imigranty jakožto hrozbu pro západní kulturu. Jako příklady jsou běžně uváděny extrémní praktiky menšinových muslimských komunit v Evropě. V německém tisku byly s kulturou muslimů spojovány „tradice“, jakými jsou např. vraždy ze cti či nucené sňatky. Média nastavují diskurz o nemožnosti muslimských imigrantů integrovat se do západní společnosti a asimilovat se s ní. Prezентují naopak (skrže ve skutečnosti spíše ojedinělé případy) absolutní nepřizpůsobivost vůči západní kultuře, tendenci ohrožovat ji či dokonce zcela vymýtit a nahradit ji kulturou islámskou (Ahmed, Matthes, 2016: 15–16).

---

⁸ Autorka svůj výzkum zaměřila na mediální pokrytí 11 teroristických útoků, které proběhly na území Spojených států amerických v období od října 2001 až do ledna 2010 (tedy po událostech 11. září 2001).

Mediální obraz muslimů je z větší části zaměřen na muslimy muže (Ibrahimová, 2010: 120). Muslimky v mediálních obsazích zpravidla symbolizují oběti sexistického a nedemokratického náboženství a představují hrozbu pro emancipaci a modernizaci ženské identity ve vyspělých zemích. Zároveň jsou muslimky vyloučeny z mediální reprezentace žen dané západní země a jsou vyčleňovány jako něco cizího, co do západní společnosti nezapadá. Muslimky jsou v médiích nejčastěji zobrazovány s šátky zahalující vlasy a krk či šátky zakrývající celý obličej. Tento typ zahalování je však typický pouze pro některé muslimské kultury, mnohé muslimky nosí šátky velmi uvolněně či vůbec. Šátek v západních médiích symbolizuje útlak muslimských žen a viditelný znak odlišnosti muslimských žen od žen západních. Zahalené muslimky v médiích konotují určitou nečitelnost a skryté nebezpečí, které islám podle médií představuje (Donnellová, 2003: 123).

Nejčastějšími zástupci muslimů, kteří se v médiích objevují, jsou Arabové. Muslimové ne-Arabové (např. Indonésané, Íránci, Súdánci, Čečenci aj.) se oproti Arabům objevují v médiích v menším měřítku. Asociace spojení islámu a arabského etnika je natolik silná, že mnohdy dochází dokonce k synonymnímu používání slov Arab a muslim. Arabský svět přitom není totožný se světem islámským. Mezi Araby je zhruba 90 % muslimů, zbytek tvoří křesťané a židé. Pouze 15 % muslimů na celém světě je arabského původu. Počet muslimů mimo arabské země přitom stále stoupá (Westerlund, Svanberg, 1999: 1–2, Akbarzadeh a Smithová, 2005: 26, Kumarová, 2010: 260–261).

V médiích se objevují výrazněji radikální menšinové muslimové, přičemž většinová muslimská společnost je opomíjena – mediální prostor dostávají primárně zločiny muslimů než běžný každodenní život průměrného muslima či muslimky (Pooleová, 2009: 99, Křížková in Křížková, 2007: 52). Souad Sbaiová (2010: 85) podotýká, že ačkoliv jsou média plná zpráv o muslimech náboženských fanaticích, většinová muslimská společnost žijící na západě – Sbaiová uvádí konkrétně zhruba 90 % muslimů – je zcela sekulární. Pokřivený obraz, který o muslimech média vytváří, může přispívat k anti-islámskému naladění společnosti, a to obzvláště v případě, kdy ke kontaktu s muslimy a islámem dochází u většiny lidí pouze skrz média (jako např. v České republice)⁹. Zkreslený pohled médií na islám však může stejně tak negativně

---

⁹ Jak Ahmed a Matthes (2016: 16) poukazují ve své meta-analýze, výzkumy (zaměřené na vztah většinové západní populace vůči muslimům) ukázaly, že lidé, kteří jsou v kontaktu s muslimy, mají o muslimech a islámu mnohem lepší mínění než jedinci, jejichž názor na muslimy se utváří pouze prostřednictvím médií.

ovlivnit i názor samotných muslimů na západní civilizaci, což může vést k nenávisti některých muslimů vůči Západu a k úspěchu islamistických politických iniciativ zaměřených „protizápadně“ (Sheikh a kol. 1995: 141). Média utváří kulturní nedorozumění, které Galtung nazývá „kulturním násilím“¹⁰. Kulturní násilí se přitom může proměnit do „přímého násilí“, např. terorismu a jiných násilných konfliktů. Mezi formy „kulturního násilí“ lze zahrnout obecně veškeré projevy nenávisti – xenofobii, rasismus či také islamofobii (Shaw a Roy, 2012: 511).

V médiích se neobjevují pouze muslimové s přívlastkem radikální a je zde patrná snaha odlišovat radikály od běžných muslimů. Proto se zde vyskytují i muslimové, kteří jsou označováni jako „umírnění“. Toto označení je používáno jako juxtaopozice k radikálním muslimům. Umírněných muslimů se na rozdíl od těch radikálních nemusíme bát, umírněnost je chápána jako pozitivní přívlastek – tito muslimové jsou médiu prezentováni jako „bezproblémoví muslimové“ (Akbarzadeh a Smithová, 2005: 22, Alatas in Alatas, 2005: 45). Dichotomie umírnění-radikální muslimové je ovšem velmi zjednodušeným konstruktem novinářů a politiků, kteří muslimskou populaci dělí na „dobré“ a „špatné“ muslimy. Není přitom zcela jasné, k čemu ona umírněnost odkazuje. Pokud se jedná o umírněnost ve víře v islám, pak jsou jako „dobří“ muslimové označováni ti, kteří praktikují svoji víru v islám v omezené – umírněné – míře. Naopak „špatní“ muslimové jsou ti, kteří jsou silně věřící (s nimi je pak spojován radikalismus, terorismus) (Alatas in Alatas, 2005: 43, 45, Baker, Gabrielatos, McEnery, 2013: 165–166). Trojice lingvistů Baker, Gabrielatos a McEnery (ibid.: 166) vnímá označení umírněný muslim jako projev islamofobie – toto označení implikuje, že je islám ve své podstatě špatný. Pokud chce být muslim plnohodnotným členem západní společnosti, musí se ve své víře v islám umírnit. Potřeba specifikovat muslimy přídavným jménem umírněný může navíc působit, že jsou muslimové inherentně neumírnění – tedy radikální (ibid.).

Výsledky některých výzkumů (např. Bowe a Makkiová, 2016: 552–553, Akbarzadeh a Smithová, 2005: 37, Ibrahimová, 2010: 116–118) oponují tomu, že by

---

¹⁰ „Kulturní násilí“ podle Galtunga (1990: 291–292) zahrnuje aspekty kultury (např. náboženství a ideologie, jazyk, umění, empirická věda a formální věda), které lze použít k ospravedlnění nebo legitimizaci přímého (nebo také viditelného) či strukturálního násilí. Strukturální násilí je forma násilí při němž sociální struktury nebo sociální instituce ubližují lidem odepřením základních potřeb člověka.

mediální konstrukce muslimů byla pouze stereotypní a islamofobní. Výsledky těchto výzkumů naopak dokazují, že muslimové jsou v médiích rámcováni různorodě a je zde patrná snaha o vyváženost. Obzvláště u zpravodajství o domácích muslimech se objevují tendence přiblížit jejich životy a víru. Média přináší příběhy ze života místních muslimů, které se neliší od životů většinové západní společnosti, čímž ukazují, že tito muslimové jsou jedni z „nás“. Rozporují tak dichotomii „my“ versus „oni“. Mnohdy jsou však i tyto pokusy o pozitivní rámcování muslimů problematické. Bowe a Makkiová (2016: 553) upozorňují, že některé příběhy o integrovaných domácích muslimech v sobě nesou skryté poselství – je nutné se plně přizpůsobit, přijmout západní kulturu a co nejvíce potlačit kulturu islámskou.

Kritizován ovšem není pouze způsob, jakým jsou v médiích muslimové prezentováni, ale i jejich velmi omezený přístup do médií a k rámcování islámu a muslimů. Islám a muslimové jsou v západních médiích většinou rámcováni „bílymi novináři ze střední třídy“ (Richardson, 2005: 40). Muslimové jsou v redakcích západních médií v menšině. V médiích se navíc objevují islámské hlasy (ve formě citací a parafrází muslimů) jen zřídka. Možnost vyjádřit se k tématům souvisejícím s islámem a muslimy je minimální. Západní média mají tendenci spíše mluvit o muslimech než mluvit s nimi (Pooleová, 2009: 99, Sedláčková, 2010: 110, Morey, Yaqinová, 2011: 216).

2.5 Zahraniční výzkumy – Ibrahimová, Kumarová

V předchozích podkapitolách bylo představeno několik poznatků z výzkumů, které se zabývaly mediální konstrukcí islámu a muslimů. Tato podkapitola se zaměří na dvě konkrétní studie, jež byly inspirací pro analýzu této práce. Jako první bude popsán výzkum rámcování islámu autorky Diny Ibrahimové, následně pak analýza orientalistického (příp. islamofobního)¹¹ rámcování Deepy Kumarové.

---

¹¹ Kumarová (2010: 255, 259) chápe islamofobii jako současný projev orientalismu – viz podkapitola 2.3.1 Orientalismus a islamofobie.

2.5.1 Dina Ibrahimová – The Framing of Islam on Network: News Following The September 11th Attacks

Dina Ibrahimová se v rámci svého výzkumu zaměřila na mediální reprezentaci islámu a muslimů v televizním zpravodajství těsně po teroristických útocích 11. září 2001. Cílem tohoto výzkumu bylo porovnat jaké textové a vizuální rámce byly použity při popisu islámu na území Spojených států i mimo něj a jaké aspekty tohoto náboženství byly zdůrazňovány, či naopak opomíjeny (Ibrahimová, 2010: 111). Ibrahimová analyzovala zpravodajské pořady amerických televizních kanálů (ABC, CBS a NBC), které se zabývaly islámem či muslimy, v období od 11. září až do 25. září 2001. Autorka zvolila pro svůj výzkum kvalitativní analýzu rámcování, která odhalila dva hlavní rámce: interní islám a externí islám (ibid.: 111–116).

2.5.1.1 Interní islám

Po útocích 11. září 2001 vzrostl ve Spojených státech počet zločinů zaměřených proti americkým muslimům. Bílý dům na tyto nenávistné útoky proti muslimské menšině okamžitě reagoval – tehdejší prezident George W. Bush ve svých projevech apeloval na Američany, aby svůj hněv nesměřovali proti americkým muslimům, protože stejně jako všichni ostatní občané Spojených států jsou i oni oběťmi teroristických útoků. Toto politické inkluzivní gesto směřované k muslimům žijícím na území USA bylo médií ihned reflektováno. V televizních zpravodajských pořadech se opakovaly reportáže, které ukazovaly americké muslimy mávající americkou vlajkou či darující krev přeživším obětem útoků. Zástupci americké muslimské komunity dostávali prostor vyjádřit svůj smutek, pocit ztráty a bolesti ve zpravodajských pořadech. Reportáže silně akcentovaly sounáležitost a lojalitu amerických muslimů vůči USA. Podoba „interního“ či domácího islámu (autorka používá termín „*Internal Islam*“) byla na amerických obrazovkách vykreslena zcela pozitivně. Zkoumané pořady líčily interní islám jako náboženství míru (ibid.: 116–118).

2.5.1.2 Externí islám

Na rozdíl od muslimů žijících na území USA, kteří byli rámcováni jako ti, kteří jsou „s námi“ (s USA), byli muslimové žijící mimo USA rámcováni zcela opačně – tedy jako ti, kteří jsou „proti nám“ (proti USA). „Externí“ či zahraniční islám („*Extrenal Islam*“) byl rámcován jako nepřítel Spojených států (ibid.: 118).

V souvislosti s externím islámem se ve zprávách objevoval četně termín džihád, jehož interpretace v nemuslimském světě je ve většině případů nepřesná. Tak tomu bylo i u zkoumaných zpravodajských pořadů – džihád¹² překládaly jako „svatou válku“, která je podle zkoumaných médií neoddelitelnou podstatou islámu. Vnímání džihádu jako aktu násilí je podle Ibrahimové vlastní pouze radikálním muslimům a právě nemuslimským médiím. Tato dezinterpretace džihádu v médiích přispívá k rámcování zahraničního islámu jakožto násilného náboženství (ibid.: 119).

Jako představitel zahraničního islámu se ve zkoumaných zpravodajských pořadech často objevoval Usáma bin Ladin. Ve zprávách ze zahraničí se obecně objevovali nejčastěji radikální muslimové a běžní muslimové byli ve zkoumaných pořadech marginalizováni či zcela opomíjeni (ibid.: 118–119).

2.5.1.3 Vizuální reprezentace islámu

Obrazová analýza potvrdila zjištění z analýzy textové – rámcování domácího a zahraničního islámu v americkém televizním zpravodajství je dichotomní. Pakliže byli muslimové žijící na území USA v reportážích zobrazováni, jak patriotisticky mávají americkou vlajkou, muslimové z Blízkého východu americkou vlajku zapalovali. Reportáže týkající se zahraničního islámu byly doprovázeny stereotypními záběry zarostlých agresivních mužů z Blízkého východu (nejčastěji Pákistánu či Afganistánu). Ve zprávách o zahraničních muslimech vystupovaly převážně tyto „rozzuření muži“, ženy a děti se objevovaly zřídka. Pokud v reportážích muslimky vystupovaly, byly vždy zahalené. Zcela zahalené ženy byly používány jako symboly útlaku krutého

---

¹² Český orientalista Bronislav Ostřanský překládá džihád jako „zbožné úsilí“ a poukazuje na to, že džihád má mnoho forem, přičemž „džihád mečem“ (džihád bi's-sajf), který se v médiích nejčastěji objevuje, je „*krajní prostředek k nastolení spravedlnosti poté, co mírové kroky selhaly*“ (Ostřanský, 2014: 48). Islám stanovuje pro vedení džihádu jasné zásady: „*Je zapovězeno zabíjení civilistů, ničení zahrad a úrody, hubení zvířat, poškozování svatyní jinověrců a existuje řada dalších pravidel, jejichž porušení zbavuje muslimy práva nazývat boj džihádem*“ (ibid.: 48–49).

islamistického režimu. Děti byly zobrazovány pouze v reportážích o náboženských školách vyučujících extremistickou podobu islámu.

V reportážích o amerických muslimech se ženy a děti objevovaly mnohem častěji. Zpravodajské pořady ve většině případů vybíraly příběhy amerických muslimek matek, kterým při teroristických útocích zahynuly děti, nabízely rozhovory se ženami, které vyprávěly o svém strachu ze vzrůstající nenávisti vůči muslimům, a ukazovaly americké muslimky, jejichž způsob oblékání působil co možná nejvíc americky (často nenosily žádný z muslimských šátků). Obraz amerických muslimek byl velmi personalizovaný, důraz byl kladen na pouto žen s jejich rodinou a zdůrazňovala se asimilace s americkou kulturou (ibid.:119 –121).

2.5.1.4 Závěr výzkumu

Zahraniční islám byl na rozdíl od islámu domácího médii konstruován jakožto násilné náboženství, naopak domácí islám byl rámcován jako mírumilovné náboženství (viz Tabulka č. 1). Autorka si rozdíl v rámcování domácího a zahraničního islámu a jeho představitelů vysvětluje přijetím politického rámcování islámu. Textová a obrazová analýza prokázala, že konstrukce islámu a muslimů ve vybraných médiích koresponduje s černobílou politikou Bílého domu – „s námi, nebo proti nám“. Bílý dům sice po teroristických útocích prosazoval toleranci vůči muslimům a islám označoval za náboženství míru, současně však poukazoval na hrozbu, kterou představují zahraniční radikální muslimové. Nebezpečí islámského radikalismu bylo americkými politiky zdůrazňováno po delší dobu (již před samotnými útoky i po nich). Problematické se podle autorky ukázalo nekritické přijetí tohoto politického rámcování islámu médií. Novináři nedokázali poskytnout nezávislé a komplexní informace o islámu a muslimech, a to jak v případě externího, tak ale i interního islámu. Dalším faktorem, který podle autorky zapříčinil zjednodušenou a stereotypní reprezentaci islámu a muslimů v médiích, byla samotná podstata televizního zpravodajství (důraz je kladen na rychlost a jednoduchost sdělení, což vylučuje hlubší analýzu) a nedostatečná znalost islámu u tvůrců mediálních obsahů (ibid.: 121-124).

Tabulka č. 1: Rámcování islámu ve zpravodajství.

Interní islám	Externí islám
Mírumilovné náboženství	Inherentně násilná víra
Muslimové jako američtí patrioti	Sebevraždy a džihád
Pospolitost islámu s ostatními náboženstvími	Nenávist vůči Americe

Zdroj: Ibrahimová, 2010: 122.

2.5.2 Deepa Kumarová – Framing Islam:

The Resurgence of Orientalism During the Bush II Era

Deepa Kumarová v článku „Framing Islam: The Resurgence of Orientalism During the Bush II Era“ představila svoji analýzu rámcování islámu v amerických médiích (tisku, televizi) po dobu vlády prezidenta George W. Bushe. Autorka svůj výzkum zaměřila na promluvy tzv. primárních definujících (viz podkapitola 2.1 Média a menšiny), konkrétně na citace a parafráze politiků, vojenských úředníků a náboženských vůdců, které se v médiích objevovaly po teroristických útocích 11. září 2001 do 20. ledna 2009 (tedy až do konce vlády prezidenta George W. Bushe). Kumarová analyzovala pouze projevy vyznačující se orientalistickou rétorikou, která podle ní v období vlády George W. Bushe představovala dominantní konstrukci islámu v médiích. Skrze kvalitativní analýzu identifikovala pět rámců, jež se v citacích a parafrázích objevovaly nejčastěji (Kumarová, 2010: 255–257, 260).

Konkrétně se jednalo o tyto rámce:

- 1) Islám je monolitické náboženství.
- 2) Islám je jediné sexistické náboženství.
- 3) Muslimové nejsou schopni racionálně uvažovat, nejsou schopni věnovat se vědě.
- 4) Islám je ze své podstaty násilné náboženství.
- 5) Západ šíří demokracii, kdežto islám plodí terorismus.

2.5.2.1 Charakteristika identifikovaných rámců

První rámeček vnímá islám jako jednotné náboženství, reprezentuje základní stereotypní představu o islámu, na které dále staví i ostatní rámce. Islám je konstruován jako monolitický celek inherentní a neměnné charakteristiky, která se napříč celým islámským světem neliší. Na islám je často nahlíženo jako na homogenní náboženství. Tento pohled na islám je zcela neopodstatněný a nezakládá se na faktech. Jak autorka sama dokládá (a jak bylo nastíněno i v kapitole 2.3 Islám v médiích) neexistuje pouze jedna podoba islámu – islám je náboženství, které je praktikováno více než miliardou lidí, jež se od sebe liší etnicky, jazykově, národnostně, kulturně, politicky a ekonomicky. Při rámcování islámu jako monolitického náboženství často dochází k zaměření se na jednu etnickou část islámského světa – na Arabů. Právě Arabové jsou vnímáni jako typičtí představitelé muslimů. Arabů však nelze ztotožňovat s muslimy (jak bylo uvedeno v kapitole 2.4 Muslimové v médiích). Představují jen zlomek věřících, kteří se hlásí k islámu. Navíc nelze tvrdit, že všichni Arabové jsou muslimové (ibid.: 260–261).

Druhý rámeček nahlíží na islám jako na jediné sexistické náboženství. Podstatné téma při tomto rámcování představuje islámský šátek, který symbolizuje patriarchální podstatu islámu, nerovnost a útlak muslimských žen (viz také kapitola 2.4 Muslimové v médiích). Muslimky jsou rámcovány jako oběti islámu, které může zachránit jedině Západ. Kumarová pohled na islám jako jediné sexistické náboženství kritizuje hned z několika důvodů. Jako příklady islámských zemí, kde dochází k utlačování žen, jsou často uváděny státy, v kterých vládne extrémně pravicový islamistický režim. Tyto režimy přitom nemají s islámem mnoho společného a nejsou přítomny ve všech islámských zemích. Autorka naopak uvádí islámské státy (Pákistán, Bangladéš, Indonésie), v nichž byly ženy hlavami státu. Oproti tomu Spojené státy americké – jeden z hlavních zástupců západní civilizace – ženu za prezidentku nikdy neměly. Kumarová dále namítá, že lze sexismus vysledovat ve všech náboženstvích, křesťanství nevyjímaje (ibid.: 261–262).

Představa muslimů jako primitivních barbarů, kteří nejsou schopni myslet racionálně či dokonce vědecky, je podstatou třetího rámečku. Islámský svět je líčen jako iracionální, fanatický, nevědecký a zaostalý. Západ je naopak popisován jako představitel rozumu, vědy a pokroku. Je zcela přehlížena skutečnost, že i muslimové se podíleli na základech logiky, matematiky, přírodních věd, filosofie, politiky či medicíny (ibid.: 264–265).

Velmi silný je čtvrtý rámeček, který představuje islám jako inherentně násilné náboženství. Tento stereotypní způsob rámcování se v médiích rozšířil po teroristických útocích 11. září 2001. Islám je prezentován jako ze své podstaty násilné náboženství, které své věřící nabádá k agresii. Muslimové jsou vnímáni jako „tikající bomby“ – mají predispozici k agresivitě, která se dříve či později projeví. Kumarová namítá, že je mediální pozornost zaměřena na násilné činy (nejčastěji terorismus) spojené s islámem (resp. radikálním islamismem). Jako hlavní příčina těchto zločinů je uváděn islám. Přitom u násilných činů, které mají na svědomí věřící jiných náboženství, nejsou tyto činy s náboženstvím spojovány (ibid.: 267-269).

Poslední rámeček je založen na černobílém pohledu na islámský a západní svět. Islámský svět není schopen dosáhnout demokracie, je necivilizovaný a produkuje pouze despotismus a terorismus. Jedinou záchranou pro islámský svět je Západ a jeho civilizovanost, demokracie a modernita. Kumarová uvádí v souvislosti s tímto rámečkem pojem „břímě bílého muže“, který představuje pocit západního světa, že jedině on může východní (zaostalý, necivilizovaný) svět zachránit vlastní intervencí a nastolením demokracie. Tyto intervence se však neukázaly vždy jako efektivní. Autorka dále namítá, že islámský svět je opět mnohdy představován skrze státy, v nichž vládou nedemokratické režimy. Do médií se dostávají spíše události ze zemí jako je Saudská Arábie, kde vládne diktatura, než ze zemí s demokratickým režimem jako je Indonésie (ibid.: 270–272).

2.5.2.2 Závěr výzkumu

Ve shrnutí svých poznatků Kumarová uvádí, že byl orientalismus v současnosti v médiích oživen. Média se při konstrukci islámu s muslimů často uchylují ke stereotypům a k islamofobii. Orientalistický pohled na islám se stává přirozeným. Přestože obraz, který identifikovaných pět rámečků utváří, reflektuje nepravdivé výroky a zaměřuje se na extrémní případy, představuje dominantní rétoriku, která v médiích konstruuje islám. V médiích se sice objevují i rámečky snažící se tyto stereotypy vyvrátit, podle autorky jsou však v menšině (ibid.: 272).

2.6 Islám a muslimové v českých médiích

Jak bylo v kapitole 1.1 Islám v České republice uvedeno, islám a jeho vyznavači jsou na našem území zastoupeni v malém měřítku. Většina Čechů s nimi proto nemá možnost přijít do přímého kontaktu. Přesto se Češi islámu a muslimů obávají a protiislámská hnutí u nás nabývají na popularitě, k čemuž přispívají i média a jejich mnohdy islamofobní pohled na islám a muslimy (Bonansingová, 2015: 836).

Po roce 1989 se islám a muslimové v českých médiích vyskytovali minimálně. Pokud už se však v médiích zmínka o islámu či muslimech objevila, většinou se jednalo o protiislámsky laděné příspěvky týkající se válečných konfliktů – nejčastěji arabsko-izraelského konfliktu, války v zálivu či válečné události v rozpadlé Jugoslávii. V první dekádě 21. století byla na popud zahraničních události (útoky islamistických teroristických organizací v roce 2001 v New Yorku, v roce 2004 v Madridu a v roce 2005 v Londýně) česká mediální pozornost při konstruování islámu a muslimů zaměřena na „islámský terorismus“. Stejně jako u zahraničního konstruování islámu a muslimů docházelo ke spojování těchto dvou velmi komplexních a nesourodých jevů. V tomto období se dostává islám výrazněji do veřejného diskurzu a přestává být pouze akademickým tématem (Čermáková a kol. in Topinka, 2016: 24, 35). V posledních letech je (nejen) českými médii přinášen vyostřený pohled na islám a jeho věřící. Muslimové a islám v České republice jsou nahlíženi prizmatem zahraničních událostí posledních let (další teroristické útoky, imigrace muslimů z konfliktních oblastí) a jsou vystavováni odmítavým postojům a někdy i útokům. *„Prakticky jakýkoliv projev etablování islámu je veřejností vnímaný jako problematický, ať již jde o zřizování nových mešit či modliteben, přítomnost arabských hostů v lázních, nebo jen nošení šátku jako náboženského symbolu ve veřejném prostoru.“* (ibid.: 35).

Na téma islám a muslimové v českých médiích vzniklo několik výzkumů. V této části práce budou představeny tři z nich. Velmi rozsáhlou analýzu přinesla Vendula Vaňková, která kvantitativní obsahovou analýzou zmapovala pokrytí tématu českých muslimů a muslimů na území České republiky v denících MF DNES a Lidové noviny od roku 1999 až do roku 2013. Výsledky její práce ukázaly, že nejvíce článků o muslimech na našem území vyšlo v letech, v nichž docházelo ve spojitosti s islámem

ke konfliktním událostem¹³. V rámci výzkumu informačních zdrojů a citovaných mluvčích, se kterými novináři v článcích pracují, autorka zjistila, že ve většině případů nebylo odkazováno na žádné informační zdroje. Pokud odkazováno bylo, tak většinou na jedince mimo muslimskou komunitu. Vyjádření samotných muslimů bylo v průběhu zkoumaných let zastoupeno ve čtvrtině, maximálně třetině článků (Vaňková, 2016: 25–109).

Na zdroje, citace a parafráze se zaměřila ve svém kvalitativním výzkumu i Lucie Sedláčková, která za využití kritické diskurzivní analýzy nahlížela na články v MF DNES z lingvistické perspektivy. Analyzovaný vzorek Sedláčkové se sestával z článků z období 31. ledna 2006 až 28. února 2006, které prezentovaly spor o karikatury islámského proroka Mohameda otištěné v dánském deníku Jyllands-Posten. Autorka zjistila, že se v analyzovaných článcích odkazuje pouze na západní média, pohled islámských médií na spor o karikatury zcela chybí. „Islámské hlasy“ (citace a parafráze muslimů) jsou přítomny výrazně méně než „západní hlasy“ (citace a parafráze západních představitelů). V případě, že se „islámské hlasy“ objevovaly, jednalo se ve většině případů o radikální muslimy, jejichž citace ilustrují netoleranci, fanatismus a zpátečnictví islámu. Sedláčková dále zjistila, že se ve zkoumaných článcích objevovala strategie ideologického čtverce a projevy nového rasismu (viz podkapitola 2.1 Média a menšiny) – byly zdůrazňovány negativní aspekty islámského světa a naopak pozitivní aspekty západního světa, přičemž Západ byl vnímán jako oběť islámského fanatismu. V deníku se objevoval pouze omezený repertoár negativních reprezentací islámu a muslimů a převažovala tendence mluvit „o“ islámské menšině nad tendencí mluvit „s“ ní (Sedláčková, 2010: 58–110).

Autorky Zdenka Burešová a Renáta Sedláčková se ve své kvantitativní obsahové analýze zaměřily na to, jak o islámu a muslimech informuje české televizní zpravodajství. Analyzovány byly všechny zprávy z roku 2013, které byly odvysílány v televizních zpravodajských relacích Události (Česká televize), Televizní noviny (TV Nova) a Zprávy FTV Prima (FTV Prima). Islám a muslimové se častěji vyskytovali v zahraničním zpravodajství (téměř 80 % reportáží) než ve zpravodajství českém. Nejčastěji (ve 41 % případů) byl islám tematizován v souvislosti s politickými otázkami

---

¹³ Konkrétně to byly roky 2001 (teroristické útoky v USA), 2004 (teroristické útoky v Madridu), 2005 (teroristické útoky v Londýně), 2006 (protesty muslimů proti otištění proroka Mohameda v dánském deníku Jyllands-Posten), 2011 (demonstrace, nepokoje, povstání v rámci Arabského jara).

– vnitropolitické záležitosti muslimských států nebo mezinárodní vztahy těchto států – a v souvislosti s kriminálními činy – např. terorismus, soudní jednání (40 % reportáží). Výzkum byl dále zaměřen na vizuální analýzu, která odhalila osm nejčastějších zobrazení islámu a muslimů. Konkrétně se jednalo o záběry z demonstrací (nejčastěji nepokoje v Egyptě, hořící auta, lidé útočící na policejní jednotky, 31 %), záběry na muže se zbraněmi (20 %), ženy v hidžábu, nikábu či burce (17 %), věřící při modlení (10 %), mešity či minarety (8 %), zbraně (5 %), oběti (5 %) a muže v turbanu a s plnovousy (4 %). Vizuální analýza podle autorek poukazuje na implicitní hodnocení islámského světa jako násilného a nebezpečného (Burešová, Sedláková in Topinka, 2016: 284–295).

3 Rámcování mediálních obsahů

Následující kapitola je koncipována jako teoretický vhled do konceptu rámcování, jež je důležité pro analytickou část této diplomové práce. Použití termínu rámcování ve vztahu k médiím se v odborné literatuře objevuje především v souvislosti s politickými tématy. Tato práce se však nezaměřuje na spojitost rámců s politickými otázkami ani s nastolováním politické agendy. Rámcování je koncept natolik flexibilní, že ho je možné použít pro práci s rozsáhlou škálou témat, mezi které lze zařadit mediální sdělení týkající se aktuálního tématu muslimské komunity a zpravodajství o islámu obecně.

3.1 Metaforický základ rámcování

Tento teoretický přístup se vyznačuje poměrně volnou definicí, která je bezprostředně závislá na konkrétním obsahu, jímž se zabývá. Van Gorp (2005: 484–486) poukazuje na skutečnost, že se u rámcování na rozdíl od jiných konceptů, jako jsou například nastolování agendy a kultivační teorie, neobjevuje jedno zásadní jméno ani specifická výzkumná tradice. Také v českém prostředí se s tímto termínem pracuje různě. Jednotliví autoři jsou v podstatě nuceni definovat si svůj vlastní přístup. Alice Němcová Tejkalová (2012: 50–51) poukazuje ve svém textu na specifickou pozici rámcování: *„Z mého pohledu stojí koncept rámcování na pomezí teorie a výzkumu. Na jedné straně přináší pohled na mediální obsah jako na něco, co není sestaveno nahodile, a navrhuje jeden z možných náhledů na uspořádání mediálních textů a jejich potenciální vliv na příjemce. Například jedním z rámců může být právě stereotypní zobrazení nějaké sociální skupiny.“*. Podstatnou vlastností rámcování je právě jeho instrumentální úloha ve výzkumu mediálních obsahů (Reese 2007: 147–149). Němcová Tejkalová (2012: 50–51) uvádí, že rámcování je koncept, který je ve své podstatě praktický, protože vybízí k *„výzkumu struktur mediálních textů, způsobu, jakým jsou postaveny, aspektů, které je ovlivňují, a jejich potenciálního působení na recipienty“* (ibid.).

Termín rámcování v sobě obsahuje implicitně několik předpokladů. Jedním z nich je ten, že média jsou pro veřejnost primárním zdrojem informací o jevech a událostech, s nimiž lidé jinak nejsou spojeni. Dalším předpokladem je, že tyto informace mají vliv na formování jejich názoru na dané téma (v tomto případě zpravodajství o islámu a muslimech). Hurtíková (2016: 59) píše, že rámcování předpokládá, že významy

sdělovaných informací nejsou nahodilé. Naopak jsou ve zpravodajských příspěvcích cíleně konstruovány. Na rámce lze dle Hurtíkové (ibid.: 68) nahlížet jako na šablony, podle nichž jedinci zpracovávají informace.

Samotný název *rámcování* (angl. *framing* – lze překládat i jako *rámování*) navozuje představu obrazu, který je orámcován. Metaforičnost rámcování je ovšem složitější, protože v případě zacházení s mediální realitou nehovoříme výhradně o vizuálních obrazech, ale i o textech, jež jsou svou povahou specifitější. Zprostředkování skutečnosti je natolik komplexní úkol, že vždy dochází k jistému *zkreslení* kvůli nutnému zvolení určité perspektivy, která přímo vychází z dalších kontextuálních předpokladů. Jednou z vlastností mediálního informování o reálné události je její zkreslení/zjednodušení. Takto vytvořený obraz skutečnosti je možno nazvat rámcem, jenž je nějakým způsobem formován, díky čemuž v sobě obsahuje inherentní představu o důležitosti a nedůležitosti. Samotné rámce potom hrají podstatnou úlohu při navádění směru interpretace u recipientů. Důležité jsou i pro tvůrce sdělení, protože jsou cestou pro rychlé zpracování velkého množství informací na straně novinářské produkce.

Hlavním důvodem, proč rámce v analýze odhalovat, je přesvědčení, že média, mají moc ovlivňovat a formovat svým obsahem názory publika. Zároveň lze skrze nalezené rámce reflektovat názory a postoje, které vypovídají o dané společnosti (jaké jsou vlastnosti a hodnoty konkrétní společnosti/kultury, co je považováno za podstatné, co naopak za nedůležité, typické komunikační vzorce, atd.). Němcová Tejkalová (2012: 38–39) tyto dvě oblasti využití rámcování rozděluje následovně: V prvním případě se jedná o *mediocentrický koncept*¹⁴ používaný pro výzkum účinků médií. Druhý případ je *sociocentrický*¹⁵ a zabývá se zkoumáním samotného mediálního obsahu, který je ovlivněn sociálním kontextem (kulturní, politické, historické a další vlivy). Toto dělení vhodně ilustruje možnost dvojího přístupu k rámcování pro výzkum médií.

---

¹⁴ Mediocentrická teorie považuje média za primární činitele společenských změn. Mediocentrický přístup proto věnuje pozornost specifickým obsahům médií a potenciálním vlivům těchto obsahů na publika (McQuail, 2009: 26).

¹⁵ Sociocentrická teorie chápe jako hlavní hybatele společenských změn samotnou společnost. Mediální obsahy jsou pouze odrazem politických a ekonomických sil. Teorie médií je tak jen zvláštní aplikací obecnější sociální teorií (McQuail, 2009: 26).

Navazující část této kapitoly popisuje, jak důležité je dle definic rámců to, co dostává v textu prostor a čemu je připsán v textu význam. Podstatnou roli hraje rovněž samotná interpretace rámců. To znamená, jak lidé vyhodnotí danou situaci, jak ji budou chápat, jaký obraz si o ní přisvojí, jak na ni budou reagovat. Samozřejmě nelze předpokládat, že by publikum bylo homogenní a vnímalo rámce shodně. Naopak lze očekávat značnou fragmentárnost přijetí. Recipient rámců nemusí přijmout, může nabídnutou interpretaci situace reflektovat, změnit, odmítnout. Záleží, jak chce čtenář textu rozumět, jaké názory má. Entman (1993: 52) v návaznosti na Stuarta Halla podotýká, že z odhalení rámců v textu nelze vyvozovat jejich vliv na myšlení příjemců sdělení. Na tomto místě je potřeba zmínit, že účinky mediálních rámců nejsou předmětem výzkumu této diplomové práce. Rámcování v této práci slouží instrumentálně jako metoda kvalitativní analýzy, kdy jsou jednotlivé rámce induktivně odvozeny ze zkoumaného materiálu.

3.2 Rámcování a konstrukce reality

Ačkoli bylo v předchozí části této kapitoly zmíněno, že probíraný koncept není jednoznačně spojován s žádným výhradním autorem (Van Gorp 2005), lze samozřejmě dohledat jeho nejvýraznější představitele. Za zásadního autora spojeného s rámcováním je považován Erving Goffman, který napsal knihu, jež vyšla v roce 1974: *Frame Analysis: An Essay on the organization of Experience*. Rámce podle Goffmana úzce souvisí s interpretací žitého světa, se způsobem, jakým lidé třídí své vjemy a poznatky, jak interpretují situace běžného života. Rámce jsou jakási prizmata – zjednodušující způsoby pohledu, jež umožňují „pochopit“ svět. Podstatnou vlastností rámců v Goffmanově pojetí je především možnost dát něčemu, co je těžko pochopitelné, jednodušší a pochopitelnější podobu. Jde o jisté přisvojení, pochopení situace za cenu jejího zarámcování. Toto první představení rámcování ze sedmdesátých let bylo později novelizováno dalšími teoretiky.

V odborné literatuře se objevují různé definice a dělení rámců. U Iyengara (1991) nalezneme dva typy rámců: epizodické a tematické. Epizodické rámce se týkají konkrétních případů, zatímco tematické rámce spočívají v zasazení problému do širšího kontextu. Konkrétně Iyengar (1991: 10–14) spatřuje podstatu konceptu rámcování v drobných změnách a nuancích při vyjadřování nebo při prezentaci problémů, které nutně souvisí s hodnocením nějaké situace nebo s nutností volby. Nejde tedy o samotné učinění něčeho významnějším, ale o vyvolání interpretačního schématu způsobené drobnými

posuny a nuancemi, které ovlivní chápání celého kontextu události. Epizodický rámec tak může být například reportáž, která řeší určitý konkrétní případ – oproti tomu v tematickém rámci dochází k zasazení události do abstraktního kontextu, na který mají vliv obecné kolektivní postoje a východiska. Důležité je také to, že ve skutečném zpravodajství se tyto dva typy rámců prolínají, protože málokterá událost je zarámcována jako čistě epizodická, nebo tematická; ve většině zpráv však jeden z rámců převažuje (ibid.).

Robert Entman (1993: 51–58) k rámcování přistupuje jako k rozšíření teorie nastolování agendy (agenda setting) v návaznosti na pojetí, které představili američtí autoři McCombs a Shaw (1972). Nastolení agendy i rámcování podle něj přibližuje mechanismy, jež média používají k tomu, aby zajistily, že v mysli veřejnosti jsou některé důležité otázky a atributy vyzdviženy a jiné odsunuty do pozadí. Tyto dvě teorie se navzájem doplňují tak, aby přiblížily porozumění formování veřejného mínění a postojů k určitým otázkám, které jsou způsobeny hlavně mediálním programem a způsoby, jakými je tento mediální program (např. politické strany) prezentován. Pojem rámcování poukazuje na schopnost jakéhokoli subjektu – médií, jednotlivců, vlád, organizací nebo společenských hnutí – zdůrazňovat jednu interpretaci reality a zmenšovat význam jiné. Koncept rámcování je u Entmana způsob, jak popsat sílu a možnost mediálního textu být nástrojem, kterým lze ovlivnit veřejnost.

Entmanovu (1993: 51–52) definici rámcování lze vyložit tak, že rámcování informací znamená učinit některé aspekty reality v komunikovaném sdělení výraznější než ostatní, a to především ve smyslu navrhnutí zamýšlené interpretace sdělení. Entman konkrétně formuluje takto: „*Cílem rámce je vybrat některé aspekty vnímané reality a zvýšit jejich význam v textu tak, aby podporovaly určitou definici problému, kauzální interpretaci, morální hodnocení nebo doporučené řešení pro popisovanou záležitost*“ (ibid.: 52). Dvě hlavní složky popisující funkci zvýraznění rámce jsou výběr a významnost (salience), kterých se dosáhne specifickým nastavením rámce (informaci je v textu více viditelnou, dána do jasné souvislosti, zjevná díky spojení s kontextem aj.). Ve své pozdější práci Entman (2004: 174–180) doplňuje hlavní čtyři zdroje rámců ve společnosti: kultura, projevy elit, mediální sdělení a individuální myšlenky jednotlivců. Stephen Reese (2001: 12–29) dále rozvinul Entmanovu definici rámcování tím, že rámce označil za organizační principy, které jsou společensky sdílené, trvalé v čase a které pomocí symbolů smysluplně strukturují sociální svět. Podle Reese jsou rámce

abstraktní nástroje nebo schémata interpretace, které sahají skrz mediální texty až do struktury společenského chápání. Tyto rámce nás vyzývají, abychom uvažovali o společenských jevech určitým způsobem. To se může dít apelem na základní psychologické předsudky publika (ibid.: 13). Podstatné je pro Reese také to, že nás rámce nabádají k takovému myšlení, které přesahuje konkrétní událost a vztahuje se na širší kontext.

Zde je nezbytné poukázat na konstruktivistický základ, který je důležitý pro současné chápání rámcování v diskurzu mediálních studií. Práce Bergera a Luckmanna o sociální konstrukci reality¹⁶ položila dle Cartera (2013: 2–3) základ pro chápání toho, co je to rámcování. Lidská organizace světa pomocí jazyka a s ním spojená produkce znaků je v jejich práci klíčovou pro vlastní možnost existence společenské reality. Reese (2001: 12–13) rámce přímo spojuje se „smysluplným strukturováním sociálního světa“. Carter dodává, že práce Bergera a Luckmanna je relevantní pro veškerý výzkum rámcování médií. Jednou z nejdůležitějších představitelk konstruktivistického proudu je pravděpodobně Gaye Tuchmanová, jež ve své knize *Making News* (1978: 11–12) považuje tvorbu zpravodajství za samotnou konstrukci reality spíše než za vytváření obrazu reality. Tuchmanová na začátku své knihy sama přirovnává tvoření rámců ke konstrukci reality, poukazuje na problematičnost charakteru mediálních rámců, které je odvozeno od toho, jak jsou rámce nastaveny, jakým směrem ukazují. Carter (2013: 11–12) poukazuje na to, že zásadní pro pochopení toho, jak rámce konstruuji realitu, je to, že stejně podstatné jako co obsahují, je to, co vynechávají. Díky tomu poskytují pouze výřez objektivní reality a jsou tak interpretací, konstrukcí reality.

Vzhledem k tomu, že autoři nakládají s pojmem rámcování různě, je nutné vymezit jeho chápání v této práci. Jako srozumitelná se jeví následná definice: „*Zpravodajské rámy představují mantinely, které nám vymezují, jakým způsobem máme o prezentovaném tématu přemýšlet. Jedná se o předem vytvořené interpretační rámce. Klíčovým prvkem, který dodává sdělení zamýšlené vyznění, je kontext, v němž jsou informace prezentovány*“ (Hurtíková 2016: 67). Mediální rámeček můžeme vidět jako ústřední organizační princip (Reese), jenž odkazuje ke společenskému kontextu pomocí výběru (Entman), čímž směřuje způsob interpretace a navrhuje, co daná situace/událost znamená. Jedná se o způsob konstrukce mediálního textu, pro nějž je zásadní, které

---

¹⁶ Podle sociálních konstruktivistů Bergmana a Luckmanna není svět okolo nás pouze jednou danou realitou, ale je to svět, který má svůj původ v našich myšlenkách a činnostech, kterými je konstruován a jako reálný udržován (Bergman, Luckmann, 1999: 64).

aspekty jsou upozadřovány a které naopak dostávají prostor. Co zaznívá, a co naopak zůstává nevyřčeno, to jsou základní dispozice rámce. Jádrem rámcování je vytváření smyslu – účelná interpretace reality, jež působí přirozeně (Goffman). Právě vyvolání určitého způsobu myšlení o události a nabídnutí interpretačního schéma je podstatnější než samotný obsah textu. Základní vysvětlení rámce by v tuto chvíli mohlo znít následovně: *interpretační rámeček*. To znamená, že jde o rámce, které nabádají ke specifickému způsobu interpretace, chápání situace, myšlení o vymezeném tématu. Proto je rámcování zároveň kontextualizací, interpretací a konstrukcí v rámci určitého veřejného diskurzu, které publiku nabízí srozumitelnou informaci sdělenou jazykem (případně obrazem).

4 Cíle a metodologie výzkumu

Ještě než přistoupíme k samotným výsledkům analýzy, je nutné představit záměr a styl zpracování analýzy. Následující kapitola se bude zabývat stanovenými cíli výzkumu, vysvětlí postup při výběru zkoumaného vzorku a přiblíží metodu, kterou byl vybraný vzorek článků zkoumán.

4.1 Cíle výzkumu

Cílem této práce je rozpoznat a popsat způsob rámcování islámu v českém denním tisku v období před teroristickými útoky v Paříži¹⁷ (jež se udály 7. a 8. ledna 2015) a po nich. Za použití kvalitativní analýzy mediálních textů budou identifikovány a charakterizovány rámce, které v českých denících konstruují islám.

Výzkum bude zaměřen zvláště na islám a zvláště na muslimy. Důvodem je možnost detailněji postihnout tendence a možné nuance v konstrukci islámu skrze rámcování jak náboženství samotného, tak rámcování osob, které toto náboženství vyznávají. Po vzoru Ibrahimové budou v analýze dále rozlišovány rámce spojené s domácím – tedy českým – islámem (tj. texty zabývající se islámem vyskytující se na území České republiky) a rámce spojené s islámem zahraničním (tj. texty odkazující na islám mimo území České republiky). Stejně tomu bude i u analýzy rámcování muslimů – výzkum přinese sérii rámců reprezentující jednak muslimy zahraniční (tj. muslimy vyskytující se mimo území České republiky), ale i české (tzn. muslimy na území České republiky). Ibrahimová (2010: 116–124) ve svém výzkumu podotýká, že rámcování domácího (v jejím případě amerického) islámu je diametrálně odlišné od rámcování islámu zahraničního – rámce u domácího islámu jsou pozitivní a integrující, u zahraničního islámu naopak zcela negativní, přičemž se u rámcování zahraničního islámu projevuje polarizace „my“ vs. „oni“ a stereotypizace v duchu orientalismu. Úkolem nadcházející analýzy bude zjistit, jaký vliv má na rámcování místo, s nímž jsou islám a muslimové v člancích spojováni.

Pro následující analýzu bude dále spolu s prostředím, ke kterému se události pojí, podstatné i období, ve kterém články vyšly. Vzorek zkoumaných článků bude vybrán

---

¹⁷ Jednalo se konkrétně o útok na pařížskou redakci satirického časopisu Charlie Hebdo a související události následujících dní – vražda policistky a útok na košer obchod. Útočníci byli radikalizovaní muslimové.

z období tři měsíce před lednovými útoky v Paříži a tři měsíce po těchto útocích. Důvodem je možnost zachytit, jakým způsobem do rámcování zasáhly události v Paříži.

Shrneme-li nastíněné cíle této práce do jedné hlavní výzkumné otázky, tato otázka zní: **Jak vybrané české deníky rámcovaly islám a muslimy v období před teroristickými útoky v Paříži a po nich?** Přičemž dílčí výzkumné otázky jsou následující:

1) Jakým způsobem je v daném období rámcován český islám a zahraniční islám?

Jak zde již bylo zmíněno, po vzoru Ibrahimové bude v analýze pracováno se dvěma zastřešujícími kategoriemi – český islám a zahraniční islám. Jednotlivé rámce budou sestavovány podle společných rysů vyskytujících se v analyzovaném vzorku. Pozornost bude zaměřena na dominantní atributy – témata, události či pojmy, které budou s islámem spojovány. Kategorizace rámců se bude odvíjet i od způsobu, jakým jsou v jednotlivých rámcích podporovány, či naopak vyvraceny mediální stereotypy spojené s islámem, které ve své studii popsala Kumarová (2010: 257). Autorka přichází s pěti rámci, jež zachycují stereotypní orientalistický pohled na islám. Těchto pět rámců bude využito k závěrečné validaci vlastních výsledků analýzy, ale může taktéž přispět k analytické citlivosti – posloužit jako předobraz toho, co vše je možné při sestavování vlastních rámců zohledňovat. V neposlední řadě se výzkum zaměří na projevy nového rasismu (v našem případě konkrétně islamofobie) a ideologického čtverce, se kterými v souvislosti s mediální reprezentací menšin pracuje van Dijk (1995: 38) (viz podkapitola 2. 1. Média a menšiny).

2) Jakým způsobem jsou v daném období rámcování čeští a zahraniční muslimové?

Při odkrývání jednotlivých rámců, které jsou spojené s českými a zahraničními muslimy, bude postupováno obdobně jako u sestavování kategorií rámcování islámu. Analýza rámcování muslimů bude navíc zaměřena na to, jak do rámcování vstupují tzv. „muslimské hlasy“. Cílem bude zjistit, zda vystupují v textech týkajících se muslimů samotní muslimové jako aktivní definující, kteří mají skrz citace či parafráze svých výroků možnost konstruovat mediální podobu islámu a muslimů.

3) Jaký vývoj mělo mediální rámcování islámu a muslimů v čase?

Analyzovaný vzorek článků bude zkoumán z hlediska času s cílem zjistit, jaký byl vývoj rámcování islámu a muslimů a jaký vliv měly na tento vývoj teroristické útoky v Paříži. Úkolem bude zjistit, zda tyto útoky podnítily negativní rámcování islámu a muslimů, jak tomu nasvědčují některé výzkumy (např. D'Haenens, Bink, 2007: 147, Shaw a Roy, 2012: 521, Powellová, 2011: 95 aj.), či zda se tyto události naopak staly pomyslným katalyzátorem pozitivního rámcování, jako tomu bylo u studie Ibrahimové (2010: 116).

4.2 Výzkumný vzorec

Analýza rámcování konstrukce islámu v českém zpravodajství byla provedena na vybraném vzorku článků z dvou nejčtenějších (viz Příloha č. 6 a 7) českých seriózních deníků – Mladá fronta DNES a Právo. Články byly vybírány z období říjen 2014 až březen 2015 (tj. tři měsíce před lednovými útoky v Paříži a tři měsíce po těchto událostech). Články z tohoto období byly vyhledávány v databázi Newton Media SEARCH podle lexikálního filtru ve tvaru islám* a muslim*. Z finálního souboru byly vyloučeny články, které se, ačkoliv obsahovaly hledaná hesla, nikterak nevztahovaly k islámu či muslimům (zmínka o nich byla kratší než deset slov). Vyloučeny byly dále články z regionálních a jiných příloh. Důvodem bylo získat vzorek článků z celorepublikových vydání deníků – cílem výzkumu bylo postihnout rámce, které působí na co nejširší část publika. Zkoumaný soubor celkově čítal 248 článků.

Po vyselektování vzorku byly články rozebrány na menší jednotky – úryvky, které se věnovaly islámu a muslimům. Jednotlivé úryvky byly roztrženy do dvou skupin – texty odkazující k islámu a muslimům mimo Českou republiku (zahraniční islám/muslimové) a texty, které se týkaly islámu a muslimů na území České republiky (český islám/čeští muslimové). V rámci obou skupin byly texty rozděleny do dalších dvou skupin podle toho, zda se zabývaly islámem, či muslimy. Celkově tedy vznikly čtyři výzkumné soubory.

4.3 Metodologie

Vzhledem ke stanoveným cílům – identifikovat a popsat jakým způsobem byl v českém tisku rámcován islám a muslimové, jak se toto rámcování vyvíjelo a případně proměňovalo na základě vnějších okolností – bude v této analýze využita kvalitativní analýza. Kvalitativní metody výzkumu hledají detailní informace, snaží se odhalit, co je podstatou zkoumaných jevů, a porozumět tomu (Strauss, Corbinová, 1999: 11). Při kvalitativním výzkumu nezůstáváme na povrchu, ale získáváme hloubkový popis případů. Pozorujeme struktury, pravidelnosti a vývoj v těchto objevených případech, zohledňujeme kontext, lokální situaci a podmínky, které na ně působí. Výzkumník se snaží objevit, popsat a pochopit, jakým způsobem je konstruována a interpretována sociální realita (Disman, 2000: 285–287, Hendl, 1999: 50–51). Rámcování samotné (jak bylo již v kapitole 3 uvedeno) je proces, který vytváří – výběrem určitých aspektů reality, prosazováním definice problému, vysvětlením, hodnocením či doporučením řešení určitého jevu – obrazy reality (McCombs, 2009: 133). Skrz kvalitativní metody lze tento obraz rekonstruovat, v průběhu sběru a analýzy sesbíraných dat odhalovat kontury i detaily tohoto obrazu (Hendl, 2005: 50).

4.4 Průběh analýzy

V rámci každého souboru dat byly jednotlivé texty rozbity na jednotky – věty, které odkazují k islámu či muslimům. Tyto věty se staly výchozími daty, které podstoupily proces kódování. Kódování podle Strausse a Corbinové (1999: 43) „*představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a opět složeny novými způsoby*“. Nejprve bylo využito tzv. otevřené kódování. To spočívalo v rozboru dat, při němž byly lokalizovány a pojmenovány (konceptualizovány) jevy, které analyzovaná data vystihovaly. Jednotlivé pojmy byly vzájemně porovnávány a na základě podobností seskupovány (kategorizovány) do jednotlivých kategorií, v našem případě rámců. Jednotlivé rámce byly utvářeny na základě společných opakujících se klíčových slov, sousloví, frází, témat či právě stereotypů spojených s islámem nebo muslimy. Data byla neustále porovnávána, revidována a přeskupována, tak, aby vznikly co nejcelistvější rámce. U každého rámce pak byly vypořizovány a definovány vlastnosti specifické pro tento rámeček (ibid.: 42–52, Glaser, Strauss, 2006: 105–107, Hendl, 2008: 247–248).

Po vytvoření jednotlivých rámců došlo k tzv. axiálnímu kódování. Při axiálním kódování byly vzniklé rámce mezi sebou porovnávány, přičemž byly hledány společné charakteristiky těchto rámců. Cílem bylo vytvořit mezi rámci spojení pomocí společných vlastností, způsobů vztahování se k islámu/muslimům a vytvořit tak subkategorie, které tyto rámce zastřešují. Axiální kódování stimulovalo uvažování jak o jednotlivých rámcích, tak o spojitosti mezi těmito rámci a mezi koncepty, které představují (Strauss, Corbinová, 1999: 70–72, Hendl, 2008: 248–250).

Při analýze bylo použito otevřené a axiální kódování, která jsou součástí zakotvené teorie. V případě této práce však byly využity pouze tyto dva aspekty, nejedná se tedy o zakotvenou teorii v pravém slova smyslu. Cílem této práce není syntetizovat poznatky do jedné teorie, ale spíše prezentovat popis a interpretaci daného předmětu výzkumu. Navíc k analýze bylo přistupováno již s teoretickými poznatky v dané oblasti, které byly při samotném výzkumu zohledňovány (ibid.: 13–14, 85, Řiháček, Hytych in Řiháček a kol., 2013: 45).

5 Výsledky analýzy

Tato kapitola prezentuje výsledky analýzy rámcování islámu a muslimů v českém tisku. Nejprve bude pozornost zaměřena na rámce, které byly odhaleny ve spojitosti s islámem a muslimy. První podkapitoly (5.1 Rámcování islámu a 5.2 Rámcování muslimů) obecně shrnou zjištění, které analýza přinesla – představí ve stručnosti identifikované rámce (jak rámce zaměřené na zahraniční, tak český islám/ zahraniční i české muslimy), které budou rozděleny do zastřešujících subkategorií. V následujících podkapitolách pak bude věnována pozornost charakteristice všech těchto odhalených rámců (nejprve bude popsáno rámcování zahraniční, posléze české), přičemž každý rámeček bude ilustrován konkrétních ukázkami z článků, které do daného rámce spadají a vhodně ho vystihují. Další část přinese výsledky analýzy vývoje rámcování v čase. Předposlední podkapitola porovná poznatky z vlastní analýzy s výsledky výzkumů Ibrahimové, Kumarové a ve zkratce i s výzkumem Sedláčkové. Poslední podkapitola přinese shrnutí celé této kapitoly.

5.1 Rámcování islámu

Výzkumná otázka „Jakým způsobem je v daném období rámcován zahraniční a český islám?“ byla zaměřena na články zabývající se islámem jak na území České republiky, tak mimo území České republiky. V analyzovaném vzorku se objevoval český islám v menším měřítku než islám zahraniční. Přesto bylo možné články, jež se islámem na našem území zabývaly, shrnout do jednoho konzistentního rámce. Výsledkem analýzy rámcování islámu je pět rámců spadajících do nad rámce zahraniční islám a jeden rámeček představující rámcování českého islámu (viz Tabulka č. 2).

Identifikované rámce islámu lze dále dělit podle společných charakteristik do dvou subkategorií. Rámce byly zařazeny do jedné, či druhé subkategorie podle toho, zda islám rámcují jako homogenní, nebo heterogenní náboženství (viz Tabulka č. 2). První subkategorie islám rámcuje jako homogenní náboženství. Tyto rámce představují islám stereotypně – vidí ho jako neměnný monolitický celek. Vyplývá z nich, že islám má pouze jednu podobu, která je po celém světě stejná a nijak se nevyvíjí. Rámce spadající do této skupiny se shodují jak v monolitickém pohledu na islám, tak v jednotné negativní konstrukci islámu, která souhrnně spočívá v rámcování islámu jako nebezpečného, násilného náboženství, které odporuje základním principům demokracie

a ohrožuje naši evropskou (popř. českou) kulturu. Články, které spadají do těchto rámců, představují stereotypní orientalistický pohled na islám.

Druhá subkategorie rámců (heterogenní pohled na islám) je v opozici k monolitickému pohledu na islám. Tato skupina čítá pouze jeden jediný rámeček, který vidí islám jako mnohohvrstevnaté náboženství, tudíž monolitický pohled na islám považuje za nesmyslný. Tato subkategorie upozorňuje na fakt, že ač radikální podoba islámu existuje, v rámci početné islámské komunity se jedná o záležitost menšinovou, nelze ji proto zaměňovat s většinovou podobou islámu (jak je tomu u článků s homogenním pohledem na islám). Islám představuje rozmanité náboženství ovlivněné velmi odlišnými sociálními, kulturními a etnickými vlivy a nelze na něj nahlížet zjednodušeným černobílým prizmatem.

Jak je z Tabulky 2 patrné, český islám byl, na rozdíl od islámu zahraničního, rámcován jednostranně. Jeho podstatou je negativní islamofobní rámcování, které nenabízí širší pohled na islám, ale naopak islám omezuje do podoby hrozby, proti které je potřeba se bránit.

Tabulka č. 2: Rámcování islámu.

	Islám je homogenní náboženství	Islám je heterogenní náboženství
Zahraniční islám	Terorismus ve jménu islámu - teroristické útoky často ve jménu islámu - terorismus je podstatou islámu	Islám není černobílý - islám nelze slučovat s radikálními teroristickými organizacemi - islám je velmi různorodý - korán nabízí širokou škálu interpretací - vyjádření odborníků – religionisté, islamologové, arabisté
	Islám je absolutní zlo - netolerantní, nenávistné náboženství - zlo vychází z podstaty islámu (odvolávání se na korán, proroka Mohameda)	
	Islám je v rozporu s demokracií - zaostalé středověké náboženství, které k demokracii ještě nedospělo - neexistuje svoboda slova a vyznání - zákaz a trestání běžných činností (tanec, poslech hudby aj.) - nerovnost na základě pohlaví či sexuální orientace – diskriminace žen a homosexuálů	
	Střet civilizací - islám je v Evropě cizí element - islamizace je invazí, která ohrožuje integritu a vůbec existenci evropské civilizace - ideologický čtverec – „my“ vs. „oni“, pozitivní (sebe)reprezentace evropské civilizace, negativní reprezentace islámské civilizace	
Český islám	Neviditelná hrozba - islám je v ČR zastoupen velmi málo, zatím se viditelně neprojevuje, ale i tak může být nebezpečný - hrozba radikalizace - hrozba vymáhání práva šarií, které je v rozporu s českými zákony - demonstrace proti přítomnosti islámu v ČR - hnutí Islám v ČR nechceme v čele s Martinem Konvičkou	

Zdroj: Autorka na základě dat z kvalitativního výzkumu.

5.1.1 Rámcování zahraničního islámu

5.1.1.1 Terorismus ve jménu islámu

Jak bylo zmíněno v kapitole 2.3 Islám v médiích, jedním z nejvýraznějších rámců, které média v souvislosti s islámem utvářejí, je přímá souvislost tohoto náboženství s terorismem. Tento rámeček byl přítomen i v našem zkoumaném vzorku. Články představující rámeček *terorismus ve jménu islámu* byly rozděleny na dvě skupiny, a to podle toho, jaké bylo vyjádření spojitosti islámu s terorismem; implicitní, či explicitní. Implicitnější texty nedávaly mezi islám a terorismus rovnítko, ale poukazyvaly na četnost teroristických útoků, které se v posledních letech udály ve jménu islámu. V Mladé frontě DNES byl v rámci speciální rubriky Teror v Paříži dokonce otištěn seznam nazvaný „Útoky islámských teroristů v Evropě“, který přinesl přehled všech islámských teroristických útoků v Evropě i s počty zraněných či mrtvých.

„V současné době je hlavním palivem terorismu náboženství. Avšak to je svým způsobem novinka, která bije do očí proto, že nejvíc teroristických skupin působí ve světě islámu.“

Milan Vodička, MF DNES, 19. 1. 2015, s. 9.

„Samo o sobě by to nemuselo znamenat nic moc znepokojivého. A nejspíš by ani neznamenal, nebýt stále viditelnějšího a brutálnějšího teroru páchaného ve jménu islámu.“

Ladislav Kryzánek, Mladá fronta DNES, 10. 1. 2015, s. 4.

„Příval hororových útoků ve jménu islámu vyvolává vášnivé debaty i mezi vyznavači proroka Muhammada. Co se to s islámem děje? Proč se v jádru nenásilné náboženství tak často stává záminkou pro krveprolití?“

Ladislav Kryzánek, Mladá fronta DNES, 10. 1. 2015, s. 5

„Útoky islámských teroristů v Evropě – Od teroristického útoku v USA 11. září 2001 zažila Evropa sérii atentátů militantních islamistů:

* 11. března 2004: Po sérii pumových útoků v Madridu zemřelo 191 lidí a na 1 500 bylo zraněno. Sedm teroristů, včetně údajného šéfa atentátníků Maročana Džamála Ahmidama, spáchalo sebevraždu téhož roku při zátahu policistů na jejich úkryt na předměstí Madridu.

* 7. července 2005: Série čtyř bombových útoků v centru Londýna si vyžádala 56 mrtvých a na 700 zraněných; tři bomby explodovaly v metru, čtvrtý výbuch byl v dvoupatrovém autobusu. K útokům se přihlásily dvě islamistické skupiny napojené na teroristickou síť al-Káida.

* 31. července 2006: Na hlavním nádraží v Kolíně nad Rýnem umístili dva muži výbušniny v zavazadlech do regionálních vlaků směřujících do Dortmundu a Koblence. Časované nálože naštěstí selhaly.

* 1. ledna 2010: Dánští policisté zmařili pokus muže ze Somálska zabít autora karikatury proroka Mohameda, dánského kreslíře Kurta Westergaarda.

* 4. března 2010: Čtyři členové takzvané Sauerlandské islamistické skupiny, kteří plánovali v roce 2007 útoky na americké vojáky v Německu, byli odsouzeni k pěti až dvanácti letům vězení. * 11. prosince 2010: Při dvou explozích na nákupní třídě v centru Stockholmu zahynul sebevražedný atentátník, švédský občan arabského původu. V e-mailu zaslaném před činem policii zdůvodnil své jednání tím, že Švédsko chrání karikaturistu Larse Vilkse a vojensky se angažuje v Afghánistánu.

* 2. března 2011: Kosovský Albánec v americkém vojenském autobuse na letišti ve Frankfurtu nad Mohanem zastřelil dva vojáky a další dva vážně zranil.

* 24. května 2014: Při střelbě v židovském muzeu v centru Bruselu byli zabiti tři lidé a další člověk utrpěl vážná zranění, kterým později podlehl. Po činu byl zadržen útočník, Francouz arabského původu.“

Lucie Suchá, Mladá fronta DNES, 8. 1. 2015, s. 4.

Články, které byly ve vyjádření spojitosti mezi islámem a terorismem explicitnější, přináší pohled na terorismus a islám jako na dvě neoddělitelné entity. Tyto články utváří dojem, že terorismus je výhradní záležitostí islámu – jako kdyby jiný než islámský terorismus neexistoval. Často tyto texty líčí terorismus jako fenomén, který je

islámu niterně vlastní a vychází ze samotné podstaty tohoto náboženství. Mnohdy terorismus představují jako problém dnešního světa, který však vychází již z prazákladu islámu – z koránu samotného.

„Většina muslimů se podle Tillicha ztotožňuje s hodnotami německé společnosti. Přesto mají lidé strach z islámu, protože teroristické akce se uskutečňují v jeho jménu.“

vpl, Právo, 26. 1. 2015, s. 12.

„Uběhnou staletí, islám dospěje a terorismus se stane minulostí.“

sw, Právo, 10. 3. 2015, s. 12.

„Co společného má teror s Koránem? Právě že dnes už dost.“

Titulek článku Teodora Marjanoviče, Mladá fronta DNES, 9. 1. 2015, s. 12.

„Islám vyznává více než miliarda lidí na naší planetě. Většina z nich je pokojných. Nelze je všechny házet do stejného pytle se zakuklenými hrdlořezy. Zároveň je nutné jim i sobě samotným po pravdě říct, že tu je problém, jenž se týká právě víry samotné (...) Ne my, ale muslimové se musí změnit, a to ve smyslu, aby si přestali namlouvat, že jejich víra nikdy přece nemůže někoho svádět k teroru. Ano, dnes svádí.“

Teodor Marjanovič, Mladá fronta DNES, 9. 1. 2015, s. 12.

„Nejen po posledních událostech v Paříži je však veřejnost v celé Evropě k přijímání dalších muslimských běženců a posilování této komunity krajně opatrná, zejména když přicházejí z teritoria, kde návrat ke kořenům islámu legitimizuje terorismus a genocidu.“

Autor neuveden, Mladá fronta DNES, 15. 1. 2015, s. 16.

5.1.1.2 Islám je absolutní zlo

Dalším silným rámcem, který byl v analyzovaném vzorku přítomen, je rámcování islámu jako absolutního zla. Tento rámeček líčí islám jako nesnášenlivé náboženství, které svou nesnášenlivostí vůči jiným náboženstvím (dominantně proti křesťanství a judaismu), ateistům a kritikům islámu transformuje do děsivé nelidské krutosti, agresivity a násilí. Objevují se často tvrzení, která islám definují jako veskrze radikální a netolerantní náboženství, jež legitimizuje násilí, ba dokonce vybízí k útokům proti všem oponentům tohoto náboženství. Mučení, znásilňování, zabíjení, to vše je (alespoň podle těchto článků) v rámci boje za islám dovoleno.

„Jistě si tedy musíme dávat pozor, abychom vůči uprchlíkům při vši aktuální bezpečnostní opatrnosti zachovali lidský přístup, jenž přitom doprovodíme důsledným požadavkem asimilace. Avšak to nic nemění na tom, že vůči těm, kteří naši vstřícnost zradí a dají průchod zlu zaobalenému do islámu, je správné cítit jen zášť. Navždy ať platí, že patří leda do pekla.“

Teodor Marjanovič, Mladá fronta DNES, 17. 12. 2014, s. 12.

„Rostoucí nesnášenlivost a antisemitismus ve světě však sleduje Helga Hošková (pozn. V. D. – Helga Hošková přežívší holokaustu) se znepokojením. ‚Z islámu mám hrůzu. Dnes už si člověk není jistý nikde na světě,‘ dodává.“

Ivana Karásková, Mladá fronta DNES, 27. 1. 2015, s. 4.

„V posledních týdnech svého života prý Němcov dostal několik výhrůžek smrti za údajnou nesnášenlivost vůči islámu.“

Tomáš Lébr, Mladá fronta DNES, 9. 3. 2015, s. 10

„Je to obrázek, z něhož vyplývá, že podřezávání, křižování, kamenování a upalování všech, kteří jsou z jakéhokoliv důvodu označeni za odpůrce islámu, není ničím výjimečným, páchaným hlavně pro účely zastrašování západního světa.“

Teodor Marjanovič, Mladá fronta DNES, 10. 3. 2015, s. 12.

„Její (Ayaan Hirsí Aliové – politička, aktivistka, spisovatelka a kritička islámu – pozn. V. D.) velmi známé krédo, dá-li se to tak říct, pochází z roku 2007 z rozhovoru pro jeden britský list. „Stejně jako nacismus pramení z vizí Adolfa Hitlera, je islámskou vizí chalífát, tedy společnost řízená zákonem šaría, v níž se ženy, které souloží před uzavřením manželství, dočkají trestu v podobě ukamenování,“ podotkla a dodala: „Násilí je islámu vlastní. Je to destruktivní, nihilistický kult smrti.“

Teodor Marjanovič, Mladá fronta DNES, 11. 10. 2014, s. 10.

Stejně jako tomu bylo u rámce *terorismus ve jménu islámu*, tak se i v případě tohoto rámce objevovala tendence odvolávat se k samotným kořenům islámu (nejčastěji konkrétně ke koránu či proroku Mohamedovi). Ať už to byly pouhé nepodložené výroky typu *„korán hlásá nerovnost mezi věřícími a nevěřícími“* (Radek Bartoníček, Zuzana Taušová, Mladá fronta DNES, 11. 2. 2015, s. 2) či přímo citace z koránu vybízející k násilí, tyto texty upevňovaly rámcování islámu jako inherentně netolerantního náboženství ospravedlňující veškeré násilné činy vůči těm, jež neuctívají Alláha. Takové články vytvářejí domnění, že veškeré zlo, které se dnes děje ve jménu islámu, je již od počátku podstatou tohoto náboženství. Není to tedy nic, co by bylo pouhou radikální odnoží islámu, která vznikla vlastní účelovou interpretací koránu.

„Islám v té rané fázi ani nechtěl hledat spojence v jiném tehdejšími okolním království či říši. Byl v tomto nekompromisní přesně podle jednoho z leitmotivů Koránu: každý má na vybranou. Buď se zcela a celým svým životem podřídíš Písmu, jak o něm ve Svaté knize hovoří jeho Posel, tedy Mohamed, nebo musíš zahynout. A ne že s tebou budu nějak vyjednávat.“

(...)

Jakkoliv je vůči každému velkému náboženství nefér vytrhávat z jeho základních spisů verše a stavět na nich odsuzující pointu, je tu pasáž, kterou právě sympatizanti a bojovníci Islámského státu hojně recitují, právě když stojí nad svými oběťmi. Nachází se v súře číslo 5 s názvem Prostřený stůl (verše 33 a 34) a zní: ‚A odměnou těch, kdož vedli válku proti Bohu a Jeho poslu a šířili na zemi pohoršení, bude věru to, že budou zabiti anebo ukřižováni či budou jim useknuty jejich pravé ruce a levé nohy anebo budou ze země vyhnáni. A těm dostane se hanby na tomto světě, zatímco na onom světě je očekává trest nesmírný.‘“

Teodor Marjanovič, Mladá fronta DNES, 10. 3. 2015, s. 12.

„Ideologie moderního džihádu zjevně není nic, co by stálo mimo Mohamedovo učení.“

Teodor Marjanovič, Mladá fronta DNES, 9. 1. 2015, s. 12.

„Islám totiž znamená především podřízení se pravidlům, která sepsal jakýsi Alláh, ve skutečnosti však jistý Mohammed, chlap, který měl problém především sám se sebou, jehož životopis vypadá jako sbírka psychiatrických diagnóz a jehož činy by stačily na osádku středně velkého vězení,‘ řekl. Konvička (...).“

val, Právo, 17. 1. 2015, s. 3.

5.1.1.3 Islám je v rozporu s demokracií

Nekompatibilita islámu s demokracií a s jejími principy, jakými jsou svoboda a rovnost všech občanů, byla klíčovým motivem rámcování islámu jakožto nedemokratického náboženství. Část článků tento rámeček staví na vytváření obrazu nemoderního, zpátečnického náboženství, které se od svého vzniku nevyvíjí. V těchto textech lze vyzorovat orientalistické sklony, které se konkrétně projevují degradujícím pohledem na islám. Islám je představován jako náboženství nevyspělé, ustrnulé ve středověku, jež k demokracii 21. století zatím nedospělo.

„Blízký východ je část světa, kde lidé víceméně neznají svobodu. A když se jim začne rýsovat, sáhnou ze strachu a zmatenosti po jediné jistotě, kterou mají, islámu.“

Teodor Marjanovič, Mladá fronta DNES, 5. 2. 2015, s. 12.

„Nezbývá než doufat, že se politikům podaří časem aspoň něco z toho uskutečnit. Neboť teze ‚islám je kompatibilní s demokracií‘ (francouzský prezident Francois Hollande) zní sice hezky, ale vzhledem k nynější situaci se jeví s ohledem na akce islamistů víc jako zbožné přání.“

František Mrázek, Právo, 7. 2. 2015, s. 7.

„Islám z tohoto hlediska zaostává někde hluboko ve středověku. Dosud se v něm nerozvinuly hodnoty jako důstojnost člověka a rovnost lidí v této důstojnosti, lidská práva, svoboda myšlení a vyjadřování, vzájemný dialog a podobně.“

Autor neuveden, Mladá fronta DNES, 21. 3. 2015, s. 12.

„Němcov 9. ledna na svém blogu vydal text s názvem Islámská inkvizice. V něm v souvislosti s pařížským masakrem označuje islám za mladé náboženství, které teď prochází jakousi inkviziční fází jako křesťané před staletími.“

sw, Právo, 10. 3. 2015, s. 12.

Další část článků, která spadá do tohoto rámce, poukazovala na nedemokratičnost a nemodernost islámského světa skrz konkrétní příběhy. Jednalo se o události ze zemí, ve kterých je islám dominantním náboženstvím – až na pár ojedinělých výjimek se jednalo o státy Blízkého východu. Skutečné případy projevu nedemokratičnosti v islámských zemích legitimizují tento rámec, dodávají mu rozměr pravdivosti. Hlavním motivem těchto události byly ve většině případů zločiny proti islámu (nejčastěji se jednalo o urážku islámu či proroka Mohameda), za které následovaly neúměrně přísné tresty.

Zmiňované tresty často připomínaly středověká mučení (např. bičování, lynč davem aj.), čímž umocňovaly dystopický obraz zaostalého islámského světa plného krutosti a barbarství, jež je v naprosté opozici k demokracii, jak ji zná západní svět. Tyto příběhy zachycují islám jako náboženství, v němž není žádný prostor pro svobodu slova či vyznání. Islám je konstruován jako něco nedotknutelného, kdy je kritika tohoto náboženství trestána dokonce i smrtí. Sekularizace, důsledek modernity a racionalizace (Berger, 1993: 4), je pro islám nemyslitelná; moc v rámci států, kde je hlavním náboženstvím islám, je plně v rukách církve a zákony vychází z koránu.

„V Saúdské Arábii byl například tamní aktivista za údajnou urážku islámu odsouzen k deseti letům vězení a tisíci ranám bičem.“

zmk, Právo, 12. 1. 2015, s. 10.

„Asíf Mohiuddín: byl uvězněn za to, že dal na internet text, který údajně urážel islám a proroka Mohameda. Ahmed Radžib Haider: dodnes neznámí útočníci ho předloni zavraždili před jeho domem v Dháce. Ve svých příspěvcích na webu se stavěl proti náboženským fanatikům. Ubili ho mačetami A včera se udála další otřesná vražda. Amerického blogera s bangladéšskými kořeny Avijita Roye rozsekali mačetami (a jeho manželku těžce zranili) přímo na rušné ulici v metropoli Dháce. Rovněž neznámí útočníci. Roy byl znám svými kritickými příspěvky vůči islámskému fundamentalismu a v minulosti mu několikrát vyhrožovali smrtí.

Blogeri to však vidí jinak. „Nejsnazším terčem v Bangladéši není islám, ale ateisté. Na ateistu můžete zaútočit a klidně ho zabít,“ napsal na webu Pinaki Bhattačárja, přítel Avijity Roye.“

Ladislav Kryzánek, Mladá fronta DNES, 28. 2. 2015, s. 7

„Sedmadvacetiletá učitelka islámu Farchonde, nařčená mullou z významné kábulské mešity ze spálení koránu, byla minulý čtvrtek ubita davem a její tělo zapáleno a hozeno do koryta řeky.“

pet, Právo, 27. 3. 2015, s. 14.

„Na tři roky do vězení poslal egyptský soud 21letého Karima al-Bannu, který na Facebooku oznámil, že je ateista, a urazil prý islám. Proti němu svědčil i jeho otec.“

CNN, Právo, 16. 1. 2015, s. 16.

Další příklady omezování svobody ve světě islámu přinášely články popisující zákazy a trestání činností, jež jsou z pohledu západního člověka běžné (např. poslech západní hudby, tanec, požívání alkoholu aj.). Demokracii odporují i zmínky o nerovnosti projevující se skrze absolutní netoleranci vůči homosexualitě a degradaci žen, která opravňuje útlak a násilí vůči ženám. Pohled na ženy jako méněcenné a násilí páchané na ženách je, jak bylo v kapitole 2.3 Islám v médiích zmíněno, častým motivem vyskytujícím se v médiích ve spojitosti s islámem. V rámci zkoumaného vzorku článků však motiv islámu jakožto sexistického náboženství nebyl natolik silný, aby mohl vytvořit vlastní samostatný rámeček.

„Saúdskoarabská mravnostní policie zadržela a předala prokurátorům skupinu mladíků za to, že v soukromí tancovali na oslavě narozenin. Incident se podle tamních médií odehrál v Burajdě, správním centru provincie Kásim a centru ultrakonzervativní islámské ideologie.

Komise, která má ‚podporovat mravnost a předcházet neřesti‘, vnikla na soukromý pozemek a zatkla tam muže kvůli ‚hlasité hudbě a nevhodnému tanci‘. Mladíci, přistižení ‚v kompromitující situaci a při nestydatých pohybech‘, neměli tradiční účesy ani oděv. Takové chování může podle ní ‚vést k nemorálnostem, a dokonce k homosexualitě‘.

V Burajdě se podle agentury AP soustřeďují nejkonzervativnější klerikové, kteří hlásají přísnou interpretaci islámu známou jako wahhábismus, která je státní ideologií. Klerikové považují západní zábavu za hřích a oslavování vlastních narozenin za naprosto neislámské.“

Zr, Právo, 24. 2. 2015, s. 13.

„Ve školách v druhém největším iráckém městě Mosulu už děti nesmějí používat barevné pastelky, zrušen byl i tělocvik. Mosul totiž v červnu obsadili bojovníci Islámského státu a v místních školách zavedli přísná pravidla, která odpovídají jejich radikální interpretaci islámu. Na základě nových nařízení dívky nyní musí jít do jedné budovy a chlapci do jiné. Dívky, které vypadají na svůj věk vyspěle, musí nosit volné oblečení a přes obličej závoj.“

ČTK, Mladá fronta DNES, 18. 11. 2014, s. 14.

„Jaké jim hrozí sankce, když překročí zákon (v Íránu – pozn. V. D.)?

Určitě vězení. Ovšem záleží na tom, jak dlouho. Když má člověk štěstí, tak ho zavrou na pár týdnů. Ale jeden gay mi vyprávěl, že seděl dva roky v příšerných podmínkách. Velké provinění je i alkohol, obchodování s tvrdými drogami či poslech západní hudby. Pokud se jedná o těžké hanobení islámu, odsoudí vás k trestu smrti.“

Jan Šída, Právo, 5. 2. 2015, s. 11.

„Medvědí službu náboženské toleranci prokázali radní v jihoafrickém Kapském Městě.

Nařídili zavřít jen tři dny fungující mešitu, maximálně vstřícnou umírněnému islámu.

(...)

„Městská rada dala mešitu zavřít pod směšnou záminkou, že u ní není parkoviště,“ řekl serveru BBC Taj Hargey, majitel a šéf Otevřené mešity.

(...)

Modlitebna podle zřizovacího dekretu umožňovala přístup jak homosexuálům, tak i ženám, které tam směly i pronášet kázání, což vyvolalo nevoli ortodoxních členů muslimské komunity.“

aa, Právo, 3. 10. 2014, s. 14.

„Značný ohlas mělo vystoupení Pavlína Bitarové, která dříve k islámu konvertovala. Poté, co poznala jeho odvrácenou tvář, vzdala se jej. Teď popisuje, jakému pronásledování a hrozbám újmy na životě svém i dcery je vystavena. „Muž má dovoleno ženu bít. Nesmí jen krváčet a musí ji bít tak, aby byla schopná souložit,“ řekla.“

Milan Vojtek, Právo, 16. 2. 2015, s. 4.

5.1.1.4 Střet civilizací

Konflikt mezi západní a islámskou kulturou je ústředním motivem rámce střetu civilizací. Texty, jež do tohoto rámce spadají, odpovídají tezi Samuela Huntingtona (viz 2.3 Islám v médiích), který západní a islámskou kulturu viděl jako dva protipóly, mezi nimiž bude v budoucnu probíhat konflikt na globální úrovni. Rámec *střet civilizací* je vystavěn na absolutní odlišnosti dvou kultur – na jedné straně mírumilovné a pokrokové západní kultury (v případě analyzovaných článků konkrétněji evropské kultury), na straně druhé násilné a zpátečnické islámské kultury. Násilná a nedemokratická podstata islámské kultury je chápána jako překážka, která vylučuje možnost symbiotických vztahů těchto dvou kultur. Rámec *střet civilizací* se vyznačuje polarizujícím pohledem, který nahlíží na islám jako na cizí element, který do „naší“ západní (v článcích se objevovalo konkrétněji evropské) civilizace nepatří. Islám, který je podle těchto článků v Evropě stále početněji zastoupen, je závažnou, ba primární hrozbou pro integritu, identitu či vůbec existenci evropské kultury a civilizace. Z textů vyplývá, že v posledních letech dochází k eskalaci konfliktu mezi těmito dvěma kulturami a je potřeba bránit Evropu proti vpádu cizího elementu, jakým je islám.

Mnohé články vyjadřovaly obavu nad přítomností islámu v Evropě. V analyzovaných textech se objevovala tendence popisovat islám v Evropě přinejmenším jako problém, nejčastěji dokonce jako hrozbu, které Evropa čelí a čelit bude. Islám byl v těchto článcích vnímán jako neevropské náboženství, které zde poslední dobou nabývá na síle. Ohrožujícím faktorem je na jedné straně stále rostoucí počet vyznavačů tohoto náboženství na území starého kontinentu, na straně druhé bojovná podstata expandujícího islámu – použité slovní obraty (dochází k válce kultur, Evropa je obklíčena islámem,...) napovídají, že islám do Evropy nepřichází v míru, naopak přichází bojovat, válčit.

Probíhá invaze, kdy je většinová evropská civilizace líčena jako ta, která je utlačovanou obětí menšinové, avšak stále sílící islámské civilizace.

„Jen v tomto kontextu je možné, aby kancléřka pronesla historicko-politický nesmysl, že ‚islám patří k Německu‘.“

Petr Schnur, Právo, 12. 2. 2015, s. 6.

„Muslimů v Evropě rapidně přibývá. Emoce houstnou a starým kontinentem se šíří nové strašidlo – islám.“

(...)

Do roku 2050 by prý mohl být každý pátý obyvatel Evropské unie vyznavačem proroka Mohameda.“

Ladislav Kryzánek, Mladá fronta DNES, 10. 1. 2015, s. 4.

„Martin Konvička tvrdí, že současná expanze islámu je největším ohrožením evropských hodnot, demokracie a lidských práv od pádu komunismu a že je povinností akademika, intelektuála, demokrata se tomu postavit.“

Lukáš Jelínek, Právo, 30. 1. 2015, s. 6.

„Evropa v obklíčení muslimských i ruských bunčuků.“

Titulek článku Vladimíra Kučery, Mladá fronta DNES, 11. 10. 2014, s. 10.

„Přestože včera prezident Hollande absolvoval minutu ticha demonstrativně bok po boku se zástupci muslimů, mnoho francouzských analytiků hovoří o neodvratné eskalaci ‚války kultur‘. Ta však přesáhne francouzské hranice, například více než polovina Němců podle čerstvého průzkumu považuje islám za hrozbu.“

Milan Vodička, Mladá fronta DNES, 9. 1. 2015, s. 1.

„I když názory profesora Samuela P. Huntingtona někteří komentátoři neopustili, zdálo se, že v konfrontaci s multikulturalismem bude vzpomínán jen jako tvůrce teorie, která neobstála. Západu se víc zamlouval Francis Fukuyama s ‚koncem civilizace‘, kdy po bipolaritě pokojně zvítězí demokracie. Ale přišlo 11. září 2001 a Huntingtonovo jméno se začalo připomínat znovu a po pařížském útoku se stal nejvzpomínanějším vědcem. Lze se divit, když se v médiích objevují titulky jako v rozhovoru s bývalým muslimem Salmanem Hasanem ‚Islám bude válčit, dokud nedostane Evropu‘?.

(...)

Bipolarita byla zčásti založena na střetu západní a slovanskopravoslavné kultury, i když rozhodující byla ideologie. Do tohoto procesu se zapojovaly ostatní kultury a mnozí zasahovaly do života jiných kultur silou. Bylo stále zřejmější, že příští konflikty se odehrají zvláště mezi západní kulturou a islámem.“

Antonín Rašek, Právo, 9. 2. 2015, s. 7.

„Islám ohrožuje Evropu 1 300 let a v posledních 30 letech sílí.“

Martin Beneš, Mladá fronta DNES, 16. 3. 2015, s. 3.

„Evropa, Blízký východ a islám tvoří zvláštní trojici, jejíž konfliktní linie se stále vyostřují.“

Marek Čejka, Mladá fronta DNES, 13. 1. 2015, s. 12.

Častým pojmem, který se objevoval v textech, v nichž lze identifikovat rámeček *střet civilizací*, je islamizace. Tento pojem znamená „šíření islámu spojené s prosazováním jeho zásad do fungování společnosti“ (Ostřanský, 2014: 84). Články líčily islamizaci jako islámskou invazi, kdy islám přichází „naši“ vyspělou evropskou kulturu vymýt a plně Evropě násilím vnutit „jejich“ barbarskou islámskou kulturu.

„Konflikty kultur jsou nadále podmíněny geopoliticky, ekonomicky a ideologicky, ale v jejich pozadí je rozdílná preference hodnot a jejich struktury. Nejzávažnější

konflikty vznikají tehdy, chce-li jeden kulturní okruh vnutit svůj systém hodnot jinému. To se teď objevuje nejrizikověji právě u islámu.“

Antonín Rašek, Právo, 9. 2. 2015, s. 7.

„Podle 65 procent dotazovaných nebere koalice současnou rekordní úroveň přistěhovalectví dost vážně. Více než třetina věří, že Německo prochází procesem ‚islamizace‘. Minulý týden se tisíce lidí zúčastnily v Drážďanech protiislámské demonstrace svolané hnutím Vlastenečtí Evropané proti islamizaci Západu (Pegida). Hnutí podle vlastního vyjádření chce vyjádřit odpor k pronikání islámu do Německa.“

ČTK, Mladá fronta DNES, 15. 12. 2014, s. 8.

„Francouzský bezpečnostní expert Jean-Michel Vernochet varuje, že ve strukturách Islámského státu existují síly, které chtějí transformovat Evropu na zemi islámu nebo přeměnit Evropu na válečnou zónu.“

Luboš Palata, Mladá fronta DNES, 9. 1. 2015, s. 1.

„Nesouhlasím s názorem, že Evropě islamizace nehrozí. Omyl! Jsme podle mého konfrontováni s podobným, či spíše shodným dějem jako Řím kolem roku 476 po Kristu. Brutální a primitivní barbaři rozložili tisíciletou vyspělou společnost i s jejím uměním, architekturou, filozofií a propracovaným politickým systémem...“

Zcela souhlasím s názorem bývalého diplomata a vysokého důstojníka naší armády Martina Kollera (Novinky.cz, 8. 1.), že Evropa má dnes v podstatě jen dvě možnosti.

„Bud' se za nějakých padesát let stát dalším islámským chalífátem, nebo zůstat křesťanskou Evropou s výrazně odlišnými menšinami. Obojí dohromady evidentně není možné. (...)“

Jan Bartošek, Právo, 12. 1. 2015, s. 7.

„Zapomeňte na Johna či Harryho. Podle statistik dávali loni rodiče v Londýně svým potomkům nejčastěji jméno Mohamed (Muhammad). V Bruselu patří mezi nejpoblíbenější pojmenování novorozenců Mohamed, Radžán, Ajúb či Amín.“

Ladislav Kryzánek, Mladá fronta DNES, 10. 1. 2015, s. 4.

„Islám a zejména jeho radikální verze se snaží podrobit všechny nevěřící,‘ řekl mimo jiné Zeman a pokračoval tím, že Evropa by se vůči tomu měla co nejdříve vymezit. Neměla by být zbabělá a měla by vystupovat radikálně.“

Barbora Němcová, Mladá fronta DNES, 5. 3. 2015, s. 3.

Součástí rámcování střetu civilizací byla pozitivní sebezpřítomnost evropské civilizace v kontrastu s negativní prezentací islámské civilizace. Tyto dva světy zde vystupují jako dokonalé opaky, kdy „naše“ evropská civilizace je pokroková, tolerantní a demokratická, přičemž „jejich“ islámská civilizace je zaostalá, nenávistná a nedemokratická. Tento rámeček zachycuje přesvědčení o nerovnosti mezi těmito dvěma kulturami – u rámcování evropské kultury je očividná nadřazenost nad kulturou islámskou. Mnohdy je islám porovnáván s křesťanstvím, náboženstvím, z něhož evropská kultura vychází. Křesťanství je v porovnání s islámem chápáno jako náboženství vyspělejší. V článcích se objevují tvrzení, že islám se v současnosti nachází v jakési temné fázi, z níž se křesťanství dostalo již na sklonku středověku. Polarizace na „my“ vs. „oni“ a pozitivní konstrukce majoritní evropské kultury a negativní konstrukce minoritní islámské kultury je jedním z projevů orientalismu van Dijkova (1995: 38, 2001: 33) konceptu nového rasismu a ideologického čtverce (viz podkapitola 2.1 Média a menšiny a podkapitola 2.3 Islám v médiích).

„Jenže my rozumíme slovu respekt jinak než oni. Jsme pořád ovlivněni antickou a křesťanskou kulturou. Z antické si neseme smysl pro fair play a z křesťanské heslo: Nečiň jinému, co nechceš, aby on činil tobě. Islám toto nezná. Je to kultura založená na pomstě a uražené cti.“

Karolina Brožová, Právo, 22. 1. 2015, s. 1.

„Ozývají se výzvy k obraně evropských hodnot naší společnosti. Šířením islámu na starém kontinentu se střetávají dvě kultury - jedna, která zůstává svým stylem a úrovní někde ve středověku, se v Evropě setkává s prostředím rozvinutých práv a svobod.“

Miloslav Vlk, Mladá fronta DNES, 17. 1. 2015, s. 12.

„Okamura: To náboženství je agresivní. Dovedete si představit, že by někdo v křesťanském světě páchal v 21. století atentáty na muslimy? Zotročoval je a znásilňoval?“

Ivana Karásková, Mladá fronta DNES, 10. 1. 2015, s. 8.

„Němcov 9. ledna na svém blogu vydal text s názvem Islámská inkvizice. V něm v souvislosti s pařížským masakrem označuje islám za mladé náboženství, které teď prochází jakousi inkviziční fází jako křesťané před staletími.“

sw, Právo, 10. 3. 2015, s. 12.

5.1.1.5 Islám není černobílý

V analyzovaném vzorku se objevilo i několik textů, jež se snažily poukázat na to, že islám nelze vnímat jako monolitické náboženství. Tyto články utvářely rámeček, který islám vidí jako velmi různorodé náboženství, k němuž se hlásí více než miliarda věřících po celém světě. Jakákoliv jednotnost je tudíž nemyslitelná. Extremismus (často spojený např. s Islámským státem, Al-Kajdou, Talibanem aj.), který v médiích dostává velký prostor a s kterým je islám často spojován, je v rámci islámu menšinová záležitost. Osoby, které definovaly tento rámeček, jsou často arabisté, islamologové či religionisté přinášející do diskuze o islámu odborný vhled. Tak jako u rámečků *terorismus ve jménu islámu* a *islám je absolutní zlo* je i zde pozornost věnována koránu, jakožto základnímu textu islámu. Na rozdíl od zmíněných rámečků, které líčí korán jako původ veškerého zla páchaného ve jménu islámu, rámeček *islám není černobílý* chápe korán jako mnohvrstevnatou knihu, která vybízí k širokému spektru interpretací.

Tento rámec se snaží rozporovat negativní islamofobní rámcování islámu. Nepřichází však ani se zcela pozitivním (islamofilním) pohledem na islám. Podstatou tohoto rámcování je upozornit na nemožnost zařadit tak různorodé náboženství pregnantně do škatulky jednoznačně „špatné“, ale ani „dobré“.

„Odpůrci islámu podle něj (podle studenta religionistiky – pozn. V. D.) šíří spousty dezinformací. Islám vyznává 1,6 miliardy lidí a nelze je všechny vnímat jako hrozbu.“

Milan Vojtek, Právo, 16. 2. 2015, s. 4.

„Někteří radikální muslimové se ohánějí Koránem. A říká se, co je psáno, to je dáno...

Ale v Koránu najdete vše, co tam chcete najít. Někdo tam chce najít džihád, jiný zase mír, najdou ho oba. Ta kniha je velice mnohvrstevnatá. Je dobrý Korán čist, ale je potřeba mít někoho, kdo vám ho dá do souvislosti. Ten text vznikl před čtrnácti stoletími a je zatížen tehdejšími viděním světa, mluvil k lidem, kteří byli podstatně jiní, než je moderní člověk.“

(rozhovor s arabistou a filozofem Zdeňkem Müllerem)

Milan Rokos, Mladá fronta DNES, 12. 1. 2015, s. 3.

„Umírnění muslimové v Evropě a USA protestují proti tomu, abychom státu těchto radikálů říkali ‚Islámský‘.“

Já to chápu. Koranický islám vyzývá Boha milosrdného a slitovného. Coby hlavní úkol ve vztahu k bližnímu stanovuje milosrdenství. Což není tím, co Islámský stát dělá. Slovo islám zkrátka ve své ryzí podobě znamená odevzdat se do míru Božího.

Takže v čem je rozdíl oproti míru Božímu v podání Islámského státu?

V tom, že nejde o stabilizaci, nýbrž o šíření nenávisti. V tom je Islámský stát velmi vzdálen původnímu islámu.“

(rozhovor s arabistkou a ambasádorkou EU v Bagdádu Janou Hybáškovou)

Teodor Marjanovič, Mladá fronta DNES, 14. 3. 2015, s. 14.

„Muslimové ostatně raději používají pro Islámský stát hanlivé označení „Daeš“, které příznačně odkazuje na někoho, ,kdo rozbíjí věci tím, že na ně šlape‘.

Snaha vyvarovat se jména Islámský stát je pochopitelná, protože muslimové nepovažují Daeš za stát, natož za islámský.“

Šádí Shanaáh, Mladá fronta DNES, 7. 3. 2015, s. 12.

5.1.2 Rámcování českého islámu

5.1.2.1 Neviditelná hrozba

Český islám byl ve zkoumaném vzorku poměrně slabým rámcem. Články, které se o islámu na území České republiky zmiňují, většinou konstatovaly, že islám se u nás vyskytuje v malé míře. Pozornost vybraných deníků nebyla věnována ani tak podobě českého islámu, jako spíše podezřívavým českým postojům vůči tomuto náboženství na našem území.

Islám byl v České republice rámcován jako náboženství, které je zde zastoupeno v minimálním množství, přesto je potencionálně nebezpečné. Zatím se sice neprojevuje příliš výrazně, ale je vůči němu potřeba být ve střehu. Islám představuje plíživé nebezpečí, kdy nelze, obzvláště vzhledem k dění ve světě, vyloučit, že se islám radikalizuje i u nás, a proto je ho potřeba mít pod kontrolou. Opět se vyskytovalo rámcování islámu jako hrozby, tentokrát však hrozby přímo pro naši zemi. Výraznou obavou byla jak radikalizace islámu, tak nepřizpůsobivost islámu našim poměrům. V člancích bylo poukazováno na podstatu islámu a na systém islámského práva šaría, které jsou zcela v rozporu s českým zákoníkem.

„,Neviditelný‘ islám v Česku už zajímá BIS.“

Titulek článku Jakuba Pokorného, Mladá fronta DNES, 9. 1. 2015, s. 4.

„,Tady platí právo, ne šaría.‘ Stovky lidí demonstrovaly proti islámu.

(...)

Prvním řečníkem na pódiu byl docent Konvička, který varoval před plíživým nebezpečím islámu. ‚Nenechme se mýlit tím, že tady islám prakticky není. Ve Švédsku před 30 lety taky prakticky nebyl,‘ upozornil.“

Martin Beneš, Mladá fronta DNES, 16. 3. 2015, s. 1.

„Muslimové v Česku nemají existenční problémy, není tu podhoubí radikálního islámu. Vyloučit riziko útoku se však nedá, říká František Bublan, někdejší šéf

civilní rozvědky a bývalý ministr vnitra, dnes senátor za ČSSD.“

Jan Němec, Mladá fronta DNES, 18. 12. 2014, s. 5.

„Šátky jsou jen začátek. Z reakcí muslimské obce naprosto jasně vyplývá, že oni se nebudou přizpůsobovat. Jenže šaría je komplexní zákoník, který nemůže platit souběžně vedle našeho zákoníku. A nelze tomu jen přihlížet. Nejdůležitější je posílení samospráv, aby místní referenda mohla rozhodnout, zda v daném místě mít, nebo nemít mešitu.“

Ivana Karásková, Mladá fronta DNES, 6. 1. 2015, s. 4.

„Debata petičního výboru nad peticí proti přiznání zvláštních práv Ústředí muslimských obcí (ÚMO) se zvrtila v diskusi o tom, zda měl vůbec tento subjekt právo na zaregistrování. Někteří poslanci namítali, že islám je v rozporu s Listinou základních práv a svobod, a proto by neměl být zaregistrován.“

val, Právo, 9. 10. 2014, s. 8.

Po pařížských útocích se na stránkách analyzovaných deníků začala výrazněji objevovat islamofobní iniciativa Islám v České republice nechceme spolu s předním představitelem Martinem Konvičkou. V několika českých městech se uskutečnily demonstrace vedené pod záštitou této iniciativy – účastníci demonstrací vyjadřovali svůj odpor k islámu a jeho přítomnosti na našem území. Zprávy o demonstracích islamofobních skupin, citace a parafráze islamofobních hlasů (nejčastěji konkrétně právě Martina Konvičky) posilovaly rámcování islámu jako cizího elementu, který k nám nepatří (opět se objevuje vymezení „my“ vs. „oni“) a který je vnímán jako ohrožení svobody a bezpečnosti v České republice. Pařížské útoky figurovaly jako aktuální příklad toho, co přítomnost islámu v západní Evropě způsobuje. Islamofobní postoje vybízí k netoleranci vůči islámu a jako ideální řešení vidí úplný zákaz tohoto náboženství u nás. Jen tak je podle nich možné podobným útokům v České republice zabránit.

„Několik set lidí včera na Hradčanském náměstí dalo najevo svůj odpor k islámu. Řada z nich měla české vlajky, někteří měli transparenty s nápisy jako Islám je

zlo, Stop islámu. Zúčastnilo se i několik politiků, a to z Úsvitu a ODS. Dvě desítky lidí naopak manifestovaly za práva muslimů a dalších náboženských skupin.“

val, Právo, 17. 1. 2015, s. 3.

„Dvě demonstrace, protiislámská a za multikulturalismus, se v sobotu odpoledne uskutečnily ve vzdálenosti dvou set metrů od sebe na Moravském náměstí v Brně. Byť akce zaměřením protichůdné, policistům kromě pokažené soboty moc práce nenadělaly.

Před Místodržitelským palácem se usídlila se svým protestem iniciativa Islám v ČR nechceme. Úvod se nesl ve znamení hlasité reprodukce internetem putujícího českého kázání islamistů, vyzdvihujících islám nad vše ostatní.

(...)

Z hlediska zájmu lidí i hlasitosti byl úspěšnější právě svolavatel protiislámské akce Martin Konvička, více než šest stovek lidí znamenalo zhruba dvojnásobek protiakce. Nemálo lidí ovšem pojalo protesty jako zábavnou akci a přesouvalo se mezi nimi navzájem.

Podle Konvičky islám nemá u nás co dělat a lidé se mu budou bránit. Připomíná, že se nejedná o extremismus, šíření islámu chtějí zabránit i legislativní cestou.“

Milan Vojtek, Právo, 16. 2. 2015, s. 4.

„Co vlastně měla za cíl páteční demonstrace proti islámu před Pražským hradem?

Původně iniciativa Islám v ČR nechceme chtěla jen zavést debatu, mysleli jsme, že máme čas. Ted' se ukázalo, že čas není. Samotná iniciativa má 110 tisíc podpisů, nemůžu za ně mluvit. Aby Česko zůstalo svobodnou zemí, musí tu být islámu co nejméně. Protože uvědomte si – za to, co vám ted' říkám, se lidé v západní Evropě vraždí.“

(rozhovor s Martinem Konvičkou)

Karolina Brožová, Právo, 22. 1. 2015, s. 1.

„Asi pět stovek lidí se podle odhadu policie sešlo v sobotu v poledne na Staroměstském náměstí v Praze na demonstraci proti islámu v Česku“

ČTK, Mladá fronta DNES, 2. 2. 2015, s. 1.

5.2 Rámcování muslimů

Další část analýzy měla za úkol odpovědět na otázku „Jakým způsobem jsou v daném období rámcováni čeští a zahraniční muslimové?“. Při analýze rámcování muslimů bylo identifikováno šest rámců – čtyři rámce spadající do nadrámce zahraničních muslimů a dva rámce spadající do nadrámce českých muslimů (viz Tabulka č. 3).

Stejně jako tomu bylo u rámcování islámu, i zde lze tyto rámce rozdělit podle společných charakteristik do dvou subkategorií. První subkategorie (čítající tři rámce) vidí muslimy jako problém. Muslimové jsou plošně rámcováni jako viníci negativních událostí, které se ve světě dějí ve jménu islámu. Jsou viníky jak přímými – mají sklon k radikalismu, jsou agresivní, odmítají se asimilovat, integrovat (rámec *muslimové jsou radikálové, problematictí čeští muslimové*), tak i nepřímými – nebojují proti radikálnímu islámu, jsou pasivní vůči tomu, co se ve světě islámu děje (rámec *umírnění muslimové mlčí*).

Druhá subkategorie představuje rámce, které nezastírají, že mezi určitými muslimy existuje problematické chování, ale vinu nekladou plošně na samotné muslimy či islám. Radikalizace evropských muslimů je například vnímána jako problém vycházející z nepřijetí majoritou a ztrátou vazeb s kulturou svých předků. Dva rámce z této skupiny (rámec *muslimové proti islámskému radikalismu a muslimové jsou spořádání čeští občané*) rozporují stereotypní pohled na muslimy jako „potížisty“, naopak představují konkrétní muslimy, kteří zastupují většinovou muslimskou komunitu. Svými výroky a chováním tito muslimové dokazují, že radikalismus, terorismus a jiné negativní fenomény připisovány muslimům nelze plošně spojovat s muslimy a s islámem. Problém není v islámu ani v muslimech jako takových, ale v konkrétních jedincích.

Tabulka č. 3: Rámcování muslimů.

	Problém je v muslimech	Problém není v muslimech
Zahraniční muslimové	<p>Muslimové jsou radikálové</p> <ul style="list-style-type: none"> - radikální muslimové z řad teroristických organizací (Islámský stát, Taliban, Al-Kajda aj.) - extrémně agresivní, násilné, kruté chování - radikalizace je muslimům vlastní, radikalismus vychází z islámu - citace nenávistných projevů vůči Západu a kritikům islámu 	<p>Vykořeněná třetí generace</p> <ul style="list-style-type: none"> - radikalizace u třetí generace evropských muslimů - radikalizace nevychází z víry v islám, ale spíše z pocitu vykořenění - vykořenění, ztráta vazeb na kulturu rodičů a prarodičů, nepřijetí evropskou společností - rezignace na vzdělání, zaměstnání - radikální islamistické organizace nabízí mladým evropským muslimům smysl života a pocit, že někam patří
	<p>Umírnění muslimové mlčí</p> <ul style="list-style-type: none"> - většina muslimů sice není radikální, ale mlčí - většina muslimů je pasivních - neprotestují, nebojují proti radikálům - muslimové mlčí, a proto nejsou slyšet v médiích - kdo mlčí, souhlasí s radikály 	<p>Muslimové proti islámskému radikalismu</p> <ul style="list-style-type: none"> - většina muslimů není radikální a proti radikálům se ozývá - citace muslimů, kteří odsuzují činy radikálních islamistických skupin - přístup neradikálních muslimů do médií je limitován na elitní muslimy a na období po teroristických útocích
Čeští muslimové	<p>Problematictí čeští muslimové</p> <ul style="list-style-type: none"> - muslimů je v ČR málo, ale i zde hrozí radikalizace - problematické soužití - muslimové nerespektují české předpisy, zákony 	<p>Muslimové jsou spořádaní čeští občané</p> <ul style="list-style-type: none"> - přímé citace českých muslimů - spořádaní občané - plně integrovaní, vzdělání, zaměstnání, bezproblémoví - nevynucují nošení šátku u žen - liberální ve víře - odmítání radikalismu, kritika vůči terorismu ve jménu islámu

Zdroj: Autorka na základě dat z kvalitativního výzkumu.

5.2.1 Zahraniční muslimové

5.2.1.1 Muslimové jsou radikálové

Rámcování muslimů jako radikálů se v analyzovaném souboru článků ukázalo jako vůbec nejsilnější rámcování muslimů. Vybrané deníky poskytovaly čtenářům široké spektrum příběhů, v nichž se objevovali členové teroristických organizací, jakými jsou např. Taliban, Al-Kajda, tzv. Islámský stát, Boko Haram aj. Jakožto zástupci věřících v islám byli vybíráni muslimové vykazující extrémně násilné chování, což konvenuje s již nastíněnými rámci (*terorismus ve jménu islámu, islám je absolutní zlo, střet civilizací*). Tito muslimové vedou zcela nelítostný boj ve jménu islámu; cílem jejich brutálních činů je šíření islámu a vyhlazení příslušníků jiných náboženství a nevěřících. Tito muslimové byli v analyzovaném vzorku nejčastěji označováni podstatnými jmény jako islamisté, radikálové, extremisté, džihádisté či přídavnými jmény odvozenými od těchto podstatných jmen. Tato označení poukazují na snahu novinářů rozlišovat mezi běžnými muslimy (tj. většinovými muslimy) a muslimy, kteří jsou radikalizovaní (tj. menšinoví muslimové). Problematická je však velká pozornost, která byla v analyzovaných denících věnována právě radikálním muslimům, což může u čtenářů vyvolat pocit, že muslimové jsou ve většině radikalizovaní, ačkoliv radikální muslimové představují jednoznačně menšinovou skupinu muslimů (Sbaiová, 2010: 85).

„Uplynulo pár dní a útok hlásilo i Maidiguri, jakási místní metropole, již se islamisté snaží znovu dobýt. Na trhu explodovala bomba, kterou na sobě měla asi desetiletá dívka. Výsledek: dvacet mrtvých.“

Iveta Polochová, Mladá fronta DNES, 16. 1. 2015, s. 7.

„Ukázalo se, že útočником, který ve středu zabil vojáka a pronikl až do parlamentu, než byl zneškodněn, byl radikalizovaný kanadský muslim Michael ZehafBibeau (32), muž alžírského původu.“

CNN, ČTK, roš, Právo, 24. 10. 2014, s. 17.

„Radikálové z organizace Islámský stát (IS) požadují 200 miliónů dolarů (4,8 miliardy Kč) jako výkupné za dva japonské rukojmí. Video s oběťmi extremistů se včera objevilo na internetu. IS peníze požaduje do 72 hodin.“

brw, ČTK, BBC, Právo, 21. 1. 2015, s. 12.

Specifickou skupinou v rámci radikálních muslimů byli v analyzovaných článcích radikalizovaní evropští muslimové. Tento rámec líčil evropské muslimy jako problematickou menšinu, která se rok od roku rozrůstá. Evropu zaplavují muslimové a s nimi přicházející islamizace. Evropští muslimové odmítají podle tohoto rámce integraci do evropské společnosti, naopak utváří vlastní uzavřené komunity s hodnotami, zvyklostmi a chováním, které jsou neslučitelné s podstatou evropské demokracie. Velkou hrozbou pro evropskou demokracii představoval v textech zákon šaría, který je, alespoň dle článků, muslimy na území Evropy vyžadován. Články poukazyvaly na to, že tendence k extremismu je u evropských muslimů častým jevem, obzvlášť pak u mladé generace. Tento rámec nenabízel hlubší vhled do problematiky radikalizace evropských muslimů – radikalizace působila v textech jako fenomén, který je muslimům inherentní, vyplývá z jejich víry. Jako viníci radikalizace byli vnímáni muslimové samotní.

„Jak je možné, že islámští teroristé dokázali pro svůj boj zmanipulovat i řadu Evropanů?“

Bohužel i v Evropě je řada muslimů, kteří mají blízko k tomu, aby přijali vizi Islámského státu. Radikální islamisté by rádi na svou víru obrátili i Evropu.“
(rozhovor s kardinálem Miloslavem Vlkem, katolickým klerikem a teologem)

Ivana Karásková, Mladá fronta DNES, 29. 11. 2014, s. 14.

„Středeční atentát v Paříži se odehrál na pozadí rychlé islamizace Francie a radikalizace mladé generace muslimů.

Radní v Paříži i dalších městech ztratili kontrolu nad muslimskými čtvrtěmi a tolerují islámské ‚ministáty‘, napsal americký list The Washington Times (WT).

(...)

Mnozí francouzští muslimové dokonce věří, že budou tvořit většinu, a někteří to otevřeně spojují i se zavedením islámského práva šaría.

Deník Le Figaro nedávno zveřejnil důvěrný vládní dokument, podle něhož muslimové v zemi už vytvářejí vlastní školní systém, zcela oddělený od nemuslimských studentů. Přes tisíc supermarketů prodává islámské knihy nabádající k džihádu a zabíjení nemuslimů.“

roš, Právo, 9. 1. 2015, s. 13.

Konkrétní příklady radikalizovaných evropských muslimů, které byly zkoumány, většinou uvádějí mladé muslimy, kteří byli buď součástí některé z teroristických organizací, nejčastěji tzv. Islámského státu, a spáchali teroristický čin, nebo alespoň vyjadřovali sympatie k těmto organizacím, jejich členům a útokům proti Západu. Zlo se v podobě islámského radikalismu objevuje ve velmi mladém věku, téměř jako by byly tendence k radikalizaci v muslimech zakořeněny.

„Když chodil do školy, zajímal se Mohammed Emwazi (tzv. Džihádista John – pozn. V. D.) spíš o fotbal než o islám. Přesto se z něj stal člen Islámského státu, maskovaný vrah západních zajatců. Jak došlo k tomu přerodu?

(...)

Podle deníku Mirror v Maida Vale navštěvoval Mohammed Emwazi anglikánskou školu. Byl jediný muslim ve třídě a vykládal spolužákům o svém náboženství, o ramadánu, psal na tabuli arabsky. Ze začátku mluvil velmi špatně anglicky, to se ale změnilo a teď má dokonalý britský přízvuk. Spolužáci si ho pamatují jako kluka, který se držel stranou, neučil se moc dobře, ale nebyly s ním problémy.“

Iva Pekárková, Mladá fronta DNES, 28. 2. 2015, s. 7.

„Francouzská policie předvolala k výslechu osmiletého Ahmeda za to, že po útoku na redakci časopisu Charlie Hebdo podle listu The Independent řekl, že je s teroristy“. Ahmed na sebe upozornil 8. ledna, kdy odmítl držet dvě minuty ticha za redaktory zavražděné o den dříve v redakci satirického týdeníku. „Nejsem Charlie. Jsem s teroristy. Ti muslimové měli docela pravdu. Novináři si zasloužili

smrt, ' řekl prý. Svá slova pak zopakoval i na hřišti. "

mcm, Právo, 31. 1. 2015, s. 11.

Při rámcování muslimů jakožto extremistů se v člancích objevovaly často citace členů islamistických teroristických organizací. Stejně jako u výzkumu Sedláčkové (2010: 76) byly i zde vybírány výhradně citace nenávistných projevů (nejčastěji vůči Západu či kritikům islámu), které sloužily k potvrzení negativního rámcování muslimů jako náboženských radikálů. Skrz tyto citace je islámským radikálům poskytnut přístup do médií, a tak i propůjčena pravomoc konstruovat podobu muslimů a islámu. Vzhledem k nenávistné, agresivní podstatě citací těchto radikálů je umocňováno rámcování násilné, radikální podoby islámu a muslimů.

„Věz, Obamo, že dojdeme do Ameriky! Věz také, že ti uřízneme hlavu v Bílém domě a proměníme Ameriku v muslimskou provincii, ' prohlásil muž v černé kukle obklopený na ulici maskovanými ozbrojenci, než uřízl hlavu zajatému kurdskému vojákovi před sebou.

(...)

Islamista ještě pohrozil Francii a její ,sestre' Belgii: „Oznamujeme vám, že k vám přijdeme s bombami v autech a s útoky výbušninami a uřízneme vám hlavy!“

CNN, roš, Právo, 30. 1. 2015, s. 10.

„Lvi islámu pomstili našeho proroka, ' citoval Reuters údajného syrského bojovníka Islámského státu. ,To jsou naši lvi. Jsou to první kapky. Další budou následovat, ' řekl Abú Musáb prostřednictvím internetu. Podle něj se islámští bojovníci radují z výsledku útoku (pozn. V. D. – útoku na redakci Charlie Hebdo). ,Ať se křížáci bojí, protože by měli, ' dodal. "

ČTK, zr, Právo, 9. 1. 2015, s. 13.

„Jen pár hodin poté, co se 17letá Malala Júsfzaiiová stala v pátek nejmladší nositelkou Nobelovy ceny za mír, dostala výhrůžky od pákistánských islámských

extremistů. Ocenění získala za svůj boj za práva dívek na vzdělání. ‚Lidi jako Malala by měli vědět, že se nenecháme odstrašit propagandou (nevěřících). Pro nepřátele islámu jsme si připravili nabroušené nože,‘ napsali na Twitteru členové organizace, jež se v srpnu odštěpila od pákistánské odnože hnutí Tálibán.‘

ČTK, CNN, Právo, 13. 10. 2014, s. 15.

Článek „Zpráva o stavu islámu: bojí se teroru víc než my“ (Milan Vodička, Mladá fronta DNES, 13. 1. 2015, s. 8) dobře ilustruje sílu nastíněného rámce *muslimové jsou radikálové*. Tento článek přichází s výsledky výzkumu (v rámci výzkumu byli muslimové dotazováni, zda se bojí extremistických islamistických organizací), které odporují stereotypní tezi, že islamistický radikalismus je muslimům vlastní. Naopak poukazuje na to, že muslimové mají z radikalismu strach. Avšak způsob, jakým jsou výsledky výzkumu v článku podány, vykazuje stopy stereotypního pohledu na muslimy a rámcování muslimů jako extremistů. Již v titulku článku je viditelná polarizace „my“ vs. „oni“, výsledky výzkumu jsou čtenářům podávány jako překvapivé až paradoxní (což napovídá o zafixované představě muslimů jako sympatizantů extremistických teroristických uskupení), výčet radikálních islámských organizací je v článku muslimům přivlastněn přivlastňovacím zájmemem „svých“, což opět může posilovat dojem, že radikalismus je součástí islámu a muslimům je vlastní. Tvrzení „*Al-Káida paradoxně propadla nejvíc u Arabů*“ jednak naznačuje, že Arabové jsou vnímáni jako sympatizanti Al-Káidy, a proto je propad této islamistické teroristické organizace u Arabů paradoxní, dále tento výrok působí tak, že jsou Arabové automaticky vnímáni jako muslimové, přestože existují i arabští křesťané, židé aj. (Akbarzadeh, Smithová, 2005: 26).

„Čísla ukazují, že muslimové se bojí svých džihádistů, teroristů, sebevražedných atentátníků a dalších fanatiků víc než Západ.

(...)

Protože se muslimové bojí, nepřekvapí, že v průzkumu propadají extremistické organizace, jako je al-Káida, Taliban, Hamas a Hizballáh. Al-Káida paradoxně propadla nejvíc u Arabů, kde ji odmítalo přes 80 procent Egyptanů a Tunisianů, a dokonce 96 procent Libanonců.‘

Milan Vodička, Mladá fronta DNES, 13. 1. 2015, s. 8.

5.2.1.2 Vykořeněná třetí generace

Klíčovým tématem tohoto rámce je pocit vykořenění u evropských muslimů třetí generace. Tato generace se v Evropě narodila, ale její integrace do evropské společnosti je problematická. Stejně tak je pro ně problematické identifikovat se se svými kulturními kořeny. Mladí evropští muslimové získávají pocit, že nikam nepatří. Procházejí si sociální frustrací, existenciální krizí, postrádají životní smysl a motivaci. Důsledkem je rezignace na vzdělávání, zaměstnání či snahu začlenit se jakkoli do většinové společnosti. Tito deprimovaní muslimové byli v člancích líčeni jako snadná oběť radikálních islámských organizací.

Motiv radikalizovaných evropských muslimů byl nastíněn u rámce muslimští radikálové. Tento rámec nabídl pohled na radikalizaci jako neoddělitelnou součást islámské víry – muslimům je radikálnost vlastní. Rámec vykořeněné třetí generace chápe radikalismus jako problém, který nesouvisí ani tak s vírou v islám, jako se špatným společenským postavením evropských mladých muslimů a z něj plynoucích pocitů vykořeněnosti. Tento rámec pohlíží na muslimy třetí generace jako na zranitelné jedince, kteří se nechají lehce zmanipulovat radikálními islamistickými skupinami. Hlavním lákadlem není islamistická ideologie spočívající v šíření islámu a boji proti nemuslimům, ale získání pocitu, že mladí vykořenění muslimové někam patří. Radikální organizace přináší mladým muslimům možnost integrovat se do určité sociální skupiny, nabízí jim postrádaný životní smysl a cíl, možnost identifikace.

Jako častý příklad vykořeněné třetí generace muslimů jsou uváděni bratři Saïd a Cherif Kouachiovi (útočníci na redakci Charlie Hebdo) – deníky přinášely po útocích v Paříži články zabývající se detailněji životy těchto bratrů. Byla zde patrná snaha přinést čtenářům komplexnější pohled na důvod jejich zločinu. Bratři Kouachiovi vystupovali jako oběti vnějších okolností – ztráta vazeb ke kultuře jejich rodičů a prarodičů, nepřijetí evropskou společností a diskriminace, nikoliv jako oběti své víry.

„Vrazi pařížských karikaturistů se rekrutovali ze široké základny vnuků někdejších přistěhovalců. Ti v evropských zemích narážejí na nejrůznější omezení, mají problém prosadit se, jsou nadprůměrně postiženi nezaměstnaností a žijí v uzavřených komunitách. Jsou sociálně frustrováni, a tak náchylní k působení extremistů. Ekonomická krize vyspělých zemí tu vytvořila bohaté loviště pro nábor

do teroristických organizací.

(...)

Islám v Evropě se tak fakticky v mnohém stává náboženstvím utlačovaných a vyloučených. Zároveň je radikály zneužíván jako výchozí nástroj k náboru do extremistických a teroristických organizací.

Islám se v západní Evropě stal nástrojem k mobilizaci mladých, kteří propadli pocitu křivdy a beznaděje.“

Jan Eichler, Právo, 3. 2. 2015, s. 7.

„Výsledkem je vykořeněnost těchto mladých muslimů, kteří trpí nevzdělaností, nezaměstnaností, sociální frustrací a nalézají své životní a identitní východisko v náručí radikálních duchovních.“

Josef Kraus, Mladá fronta DNES, 9. 1. 2015, s. 12.

„Pro většinu na Západě zradikalizovaných bojovníků, kteří se přidali k Islámskému státu, je ideologie naprosto menšinovým faktorem. Jsou to frustrovaní lidé. Debaty o kontextu násilí v Koránu pro ně nejsou přesvědčivé. Oni tomu nerozumějí. Nejčastější knížka, kterou si kupují, než jedou bojovat, je Islam for Dummies, malá příručka pro lidi, kteří o tom nic nevědí a chtějí vědět trochu víc.“

Iveta Polochová, Mladá fronta DNES, 3. 3. 2015, s. 6.

„Co je tedy, pokud se budeme bavit jen o evropských muslimech, láká, aby se k Islámskému státu přidávali?“

Tady se obvykle bavíme o třetí generaci. První generace byla především vděčná, že se usídlila v Evropě. Druhá si stále uchovávala muslimskou identitu. Ale ve třetí se jmenujete Abdul, o islámu už nevíte nic a na trhu práce se potýkáte s malou možností uplatnění. Se západní kulturou se neidentifikujete, cítíte jen vykořeněnost. Zajímavé přitom je, že se tohle týká hodně žen, a u mužů zase především těch, co mají technické vzdělání. Chybí jim humanita, chybí jim smysl.

Proto jsou i ženy po pár týdnech indoktrinace ochotné vyrazit do Sýrie.“
(rozhovor s arabistkou, ambasadorkou EU v Bagdádu Janou Hybáškovou)

Teodor Marjanovič, Mladá fronta DNES, 14. 3. 2015, s. 14.

„Jejich život do jisté míry připomíná cestu jiných islamistů. Saíd a Cherif Kouachiovi, podezřelí z vyvraždění Charlie Hebdo, si zřejmě připadali nevýznamní.

Až do chvíle, kdy jim radikálové dali pocit důležitosti.

(...)

Jejich trestní rejstřík (přinejmenším mladšího z bratrů) do jisté míry připomíná radikalizaci i jiných mladých muslimů, kteří mají často pocit bezvýznamnosti ve společnosti.“

Iveta Polochová, Mladá fronta DNES, 9. 1. 2015, s. 2.

5.2.1.3 Umírnění muslimové mlčí

Rámec *umírnění muslimové mlčí* se zaměřuje, na rozdíl od předchozích dvou rámců, na majoritu muslimů, jež nemá s radikalismem nic společného. Tito muslimové jsou v člancích označováni pozitivními přídavnými jmény jako umírnění, mírumilovní, neagresivní či slušní. Jak bylo v kapitole 2.4 Muslimové v médiích zmíněno, právě tato přídavná jména jsou ve spojení s muslimy problematická. Vytvářejí o muslimech černobílý obraz, podle něhož existují pouze dvě kategorie muslimů – radikálové a umírnění muslimové. Samotná potřeba přidávat tato přídavná jména (umírněný, mírumilovný aj.) ke slovu muslim, naznačuje, že slovo muslim samo o sobě představuje něco v podstatě radikálního, bojovného, násilného. Označení umírněný muslim navíc může poukazovat jak na umírněnost ve smyslu pokojnost, ale i na umírněnost v rámci své víry v islám. Pokud se umírněnost vztahuje právě k samotné víře jedince, samo označení umírněný poukazuje existenci pomyslné rovnice, kdy čím umírněnější je muslim ve své víře, tím lépe, naopak čím víc je muslim ortodoxní, tím hůře (Baker, Gabrielatos, McEnemy, 2013: 165).

Pro tento rámeček je klíčové, že tito tzv. umírnění muslimové byli ve vybraných denících terčem kritiky. Rámeček *umírnění muslimové mlčí* sice rozporuje stereotypní nahlížení na muslimy jako násilné teroristy a barbary, doznává, že většina muslimů nemá s radikálním islámem nic společného, ale zároveň poukazuje na to, že tato umírněná většina o sobě nedává dostatečně vědět. Umírnění muslimové byli v článkách kritizováni za svou pasivitu, primárně jim byla vytýkána apatičnost vůči teroru, který se ve jménu jejich náboženství děje – tito muslimové nebojují, neprotestují a politicky se nijak neangažují. Pokřivený obraz, který média o muslimech vytváří, je dáván za vinu právě umírněným muslimům, kteří svoji víru a vyznavače stejné víry nijak nebrání a pouze mlčí. A kdo mlčí, vlastně souhlasí s extremismem, který zabíjí ve jménu islámu.

„Mírumilovní muslimové mlčí

(...)

Řada Evropanů se dnes ptá, jak je možné, že většina muslimů sice o sobě tvrdí, že je mírumilovná, nejsou však schopni vystoupit proti extremismu ve vlastních řadách. Nutno dodat, že tato výhrada je zcela na místě.“

Marek Čejka, Mladá fronta DNES, 13. 1. 2015, s. 12.

„Jaký mají mladí lidé v Íránu vztah k islámu?

Vadí jim vládní islám spojený s náboženskými nebo politickými lidry. Ale strašně se bojí dát jakýkoli odpor veřejně najevo. Kdyby se třeba vzdali islámské víry, je za to trest smrti. Obyčejní mladí lidé nemají žádný problém s Izraelem nebo USA, bez předsudků třeba poslouchají západní hudbu. Mnozí z nich znají diskografii Doors nebo Pink Floyd a umí anglicky.“

(rozhovor s fotografem Davidem Těšínským, který navštívil Írán)

Jan Šída, Právo, 5. 2. 2015, s. 11.

Ukazuje se, že mezi muslimy a přistěhovaleckou populací je velice málo lidí, kteří chodí volit.

Milan Rokos, Mladá fronta DNES, 12. 1. 2015, s. 3.

„Většina islámských učenců zdůrazňuje, že jejich víra není svojí podstatou o nic násilnější než jiná náboženství. Budiž. Svět však od vrcholných náboženských představitelů islámu čeká víc – nějakou jasnou akci, zřetelné distancování se od teroru nebo třeba klatbu nad viníky.

„Slušní‘ muslimové mlčí. Bohužel. I díky tomu svět vnímá muslimy jako celek pokřivenou optikou.“

Ladislav Kryzánek, Mladá fronta DNES, 10. 1. 2015, s. 4.

„Ale je tady i jiná zkušenost: i přes dlouhé roky výcviku a západní peníze nejsou ‚naši‘ muslimové schopni postavit se těm s vlajkami s citáty z Koránu.

Milan Vodička, Mladá fronta DNES, 28. 1. 2015, s. 1.

„Nemám problém s žádným náboženstvím, pokud nepodněcuje k násilí. Proč muslimové, kteří nejsou radikální, výrazněji neprotestují proti Islámskému státu. Já svého syna učil, že mlčení je souhlas...“

Ivana Karásková, Mladá fronta DNES, 10. 1. 2015, s. 8.

5.2.1.4 Muslimové proti islámskému radikalismu

Rámec *muslimové proti islámskému radikalismu* se, tak jako rámec předchozí, zabývá většinou muslimskou komunitou. Články spadající do tohoto rámce však odporují tezi předešlého rámce, že „umírnění“ muslimové mlčí a jsou pasivní. Tyto články naopak dokládají, že muslimové nemlčí, demonstrují a projevují svůj nesouhlas vůči radikálům, kteří ve jménu víry zabíjejí. Tento rámec představuje čtenářům muslimy, kteří ať už svými vyjádřeními či činy odporují stereotypní představě o islámu a muslimech. Citace, které se v textu vyskytovaly, poukazují i na to, že muslimové ke své víře přistupují kriticky a uvědomují si i problematické aspekty víry, které nepřehlíží a snaží se je naopak napravit.

V textech, které do tohoto rámce spadají, se často objevovaly přímé citace muslimů. Muslimům tak byl umožněn přístup k definování toho, co je islám, a k vymezení se vůči monolitickému pohledu na islám a muslimy. Většinová muslimská společnost radikální islamistické organizace a jejich činy odsuzuje a poukazuje na to, že činnost radikálů je v rozporu s islámem.

Problematická je skutečnost, že až na pár ojedinělých případů byla vyjádření muslimů v analyzovaném vzorku otištěna na popud událostí v Paříži. Tedy potřeba poskytnout muslimům prostor k vyjádření a vytvořit vyvážený obraz o muslimech a islámu byla limitována na období po útocích. Poukazuje to na skutečnost, že běžní muslimové získávají velmi omezený přístup do médií, který vzniká pouze v souvislosti s negativními událostmi spojenými s islámem a muslimy. Tito muslimové jsou stavěni do role obhájců provinilého islámu a muslimů. Kritizován by dále mohl být výběr muslimů, kteří měli tu pravomoc do mediálního diskurzu vstoupit. Ve zkoumaném vzorku se vyskytly citace výhradně zástupců muslimských elit – většinou hlavní političtí představitelé států a zástupci církve. Až na jeden jediný případ (královna Jordánska Rania) byly zcela opomíjeny hlasy muslimek.

„Pařížského pochodu se zúčastnili i muslimští lídři jako jordánský král Abdalláh II. s královnou Raniou, maliský prezident Ibrahim Boubacar Keita, turecký premiér Ahmet Davutoglu a jeho tuniský protějšek Mehdi Jomaa i egyptský ministr zahraničí Sameh Hassan Shoukry.

„Nejde tady o islám nebo o to, zda Charlie Hebdo někoho urazil. Jde tu o

extremisty, kteří chtěli zabít lidi z jakéhokoliv důvodu a za jakoukoliv cenu, ' napsala na Twitteru královna Rania s tím, že islám je ,náboženstvím míru, tolerance a milosrdenství'.

(...)

,Odsuzujeme jakýkoli druh terorismu, ať už je spáchán v Libanonu, v Palestině, v Paříži, nebo v USA, ' řekl Rúhání podle informace zveřejněné na webu prezidentského úřadu.

,Co se týká proroka Mohameda, vždy jde o spravedlnost, ne o pomstu, ' dodal. Atentát už těsně po střelbě důrazně odsoudila Liga arabských států sdružující více než dvě desítky arabských islámských zemí včetně Saúdské Arábie. Malajsie oznámila, že ,stojí po boku Francouzů', a Indonésie, nejlidnatější muslimská země, ,odsoudila útoky a poslala kondolence vládě a francouzskému lidu'."

Michael Švec, Právo, 12. 1. 2015, s. 1.

„Nad smutečním stanem přelétávaly armádní stroje na počest mrtvého. Upálení Kasásby kritizovalo mnoho islámských duchovních jako čin odporující víře muslimů. Patří k nim i saúdskoarabský klerik, který působil v řadách IS a svou kritiku vyjádřil v syrském městě Al-Báb na setkání náboženských představitelů IS. Řekl tam, že osoby zodpovědné za tuto vraždu by měly být souzeny.“

Novinky.cz, BBC, ČTK, Právo, 7. 2. 2015, s. 15.

„O poznání jinak než Abbas hovořil o situaci už ve čtvrtečním Právu šéf Ústředí muslimských obcí Muneeb Hassan Alrawi, který útoky označil za hnusný zločin. ,Útok v Paříži naprosto a jednoznačně odsuzujeme a chtěli bychom vyjádřit soustrast rodinám zabitých či raněných. Takovéto konání je protiislámské a nic ho neospravedlňuje, ' řekl Právu.

Z pohledu islámu porušili teroristé mnoho zásad. ,Měli dodržovat zákony země, kde žili, zneužili důvěry země, která jim poskytla pobyt či občanství, ' dodal s tím, že se obává, že útok vyvolá další vlnu násilí proti muslimům. Attasi se domnívá, že islám by měl projít reformou. ,Vytvořilo se mnoho názorů

a není to kontrolovatelné. Je potřeba, aby si muslimové vytvořili hlavní proud,‘ uvedl.‘‘

Novinky.cz, kab, pko, Právo, 10. 1. 2015, s. 2.

„Významní islámští učenci vyzvali vedoucí představitele muslimského světa k podpoře modernizace islámu a reformy islámského práva. Jen tak lze zabránit rozkolu muslimského společenství, jsou přesvědčeni účastníci protiteroristické konference konané v saúdskoarabské Mekce. Mezi účastníky tří denního rokování byl i šajch Muhammada Ahmad Tájib z káhirské univerzity al-Azhar, který je všeobecně uznávanou islámskou autoritou.

Učenci v takzvané mekské deklaraci doporučili muslimským zemím silnou integraci a muslimským činitelům umírněný jazyk v projevech. Jenom tak podle nich ‚mohou vyschnout prameny terorismu‘. Šajch Tájib poukázal na to, že příčinou islámského extremismu je chybný historický výklad Koránu a života proroka Mohameda. ‚Muslimové mohou obnovit svou jednotu jedině tak, že budou ve školách a na univerzitách potírat snahu obviňovat jiné muslimy z bezvěrectví,‘ řekl a vyzval k uspořádání konference všech větví islámu a ke snaze o smíření.‘‘

ČTK, Mladá fronta DNES, 26. 2. 2015, s. 10.

Po pařížských útocích získal značnou mediální pozornost muslim Lassan Bathil, který zachránil několik lidí při teroristickém útoku na obchod s košer potravinami v Paříži. Lassan Bathil představuje zástupce většinové muslimské společnosti a odporuje stereotypnímu mediálnímu rámcování mladých evropských muslimů jako vykořeněných radikálů plných nenávisti vůči Západu. Svým činem zároveň odpovídá rámci muslimů, kteří nejsou apatičtí a nebojí se proti islámským radikálům zasáhnout. Tato událost však byla médií mnohdy prezentována jako překvapivá. Pozornost médií byla zaměřena na fakt, že muslim zachránil židy. Je tu patrný předpoklad, že islámská víra je nenávistná vůči jiným věřícím, obzvláště pak vůči židům, a tak muslim, který nevykazuje známky antisemitismu, působí neobvykle.

„Francie včera udělila občanství maliskému muslimovi, který nedávno

zachránil skupinu lidí před pachatelem teroristického útoku na obchod s košer potravinami v Paříži. Čtyřicetiletý Lassana Bathily obdržel osobní doklady při slavnostní ceremonii v přítomnosti francouzského premiéra Manuela Vallse a ministra vnitra Bernarda Cazeneuvea.

(...)

Francouzská média si všímají skutečnosti, že Bathily zachránil židy před islámským teroristou, přičemž sám je praktikujícím muslimem. Bathily po incidentu prohlásil, že dotyčné osoby neukrýval jako židy, ale jako nevinné lidské bytosti.“

ČTK, DPA, Právo, 21. 1. 2015, s. 12.

5.2.2 Rámcování českých muslimů

5.2.2.1 Problematictí čeští muslimové

Rámec problematických českých muslimů se snaží naznačit, že ačkoliv je muslimů v České republice málo a jsou umírnění, vyskytují se zde problémy menšího i většího rázu. Tyto problémy jednak nasvědčují tomu, že je pro muslimy obtížné asimilovat se s českou společností, její kulturou a zákony, dále pak poukazují na stále rostoucí hrozbu radikalizace, která se u nás údajně u některých muslimů (ač ve velmi malém měřítku) začíná projevovat.

Českým muslimům, tak jako tomu bylo i u českého islámu, byla ve zkoumaném vzorku věnována menší pozornost než muslimům zahraničním. Články ve většině případů konstatovaly, že počet muslimů na našem území je nízký, čeští muslimové jsou umírnění a dobře integrováni do české společnosti. Opět, tak jako tomu bylo i u rámcování českého islámu, zde ovšem figurují pochybnosti a obavy. Čeští muslimové jsou sice zatím umírnění, ale to nemusí mít dlouhého trvání. Jako velká hrozba figuruje v člancích radikalizace. Jisté náznaky přinejmenším problematického chování českých muslimů tu podle analyzovaných článků již jsou. Status potencionální hrozby dokládá skutečnost, že českou muslimskou komunitu monitoruje Bezpečnostní informační služba. Podle Bezpečnostní informační služby se na území České republiky pohybuje „islámský

fundamentalista“ s příjmy od potencialně rizikové osoby a údajně i u nás lze vypožorovat prosazování islámského práva (šaría).

„Největším rizikem pro demokratické zřízení v Česku bylo loni zvýšené mezinárodní napětí v některých regionech a protiromské nálady. Slovní útoky na islám by mohly radikalizovat dosud umírněné muslimy působící v ČR.“

Jiří Hardoš, Právo, 29.10.2014, s. 4.

„Je ohroženo i Česko? Nemáme tu ani zdaleka tak početnou islámskou komunitu, jaká žije ve Francii, zdejší muslimové nevykonávají masově podřadné práce, jako je tomu v zemi galského kohouta... To ale neznamená, že by i u nás nebyly vůbec žádné rizikové faktory.“

Jan Eichler, Právo, 9. 1. 2015, s. 7.

*„Muslimové v Česku nemají existenční problémy, není tu podhoubí radikálního islámu. Vyloučit riziko útoku se však nedá, říká František Bublan, někdejší šéf civilní rozvědky a bývalý ministr vnitra, dnes senátor za ČSSD.
(...)*

Můžeme tedy podobný útok dříve nebo později čekat i u nás?

I v České republice žije spousta Arabů, Iráčanů, Syřanů, Palestinců. Hlásí se k islámu, navštěvují mešity a netají se jiným vyznáním a jinými životními hodnotami. A přesto většina z nich žije v souladu se společností, podnikají tady, studují. Absolutní obrana však neexistuje.“

Jan Němec, Mladá fronta DNES, 18. 12. 2014, s. 5.

„Ještě ve výroční zprávě za rok 2005 se s českými muslimy Bezpečnostní informační služba vypořádala na několika řádcích. Konstatovala, že jich je osm tisíc a jsou umírnění. Rok 2010, také zdánlivě klid. Islamistická propaganda láká na internetu, ale žádné stopy po ,ideologicky zpracovaných

osobách v Česku nebyly podle BIS patrné.

(...)

,V roce 2013 se najednou tajná služba BIS ve výroční zprávě docela otevřeně roze-psala, že i v Česku pozoruje po vzoru západní Evropy prosazování islámského práva.

(...)

Zpravodajská služba se zabývala osobou pobývajícím v Česku, kterou lze označit za islámského fundamentalistu. Pravidelné příjmy této osoby pocházejí z arabské země a slouží k financování nákladné náboženské činnosti. Existovalo významné podezření, že by příjmy mohly pocházet od rizikového subjektu, píše se ve zprávě k zákonu.“

Jakub Pokorný, Mladá fronta DNES, 9. 1. 2015, s. 4.

Příkladem drobných prohřešků muslimů na našem území, které se ve zkoumaném období probíraly, byly kauzy muslimských návštěvníků teplických lázní a karlovarské modlitebny, která neprošla kolaudací. V prvním případě se jedná o poměrně často diskutovaný případ z Teplic – místní si stěžují na nepořádek a rušení nočního klidu muslimskými lázeňskými hosty. Problematické chování několika jedinců pocházejících z arabských zemí (tedy pouze části muslimského světa) je nahlíženo jako problematické chování, které je typické pro muslimy obecně, a které naznačuje jejich neschopnost přizpůsobit se českému řádu. Karlovarská muslimská modlitebna byla MF DNES označena jako kontroverzní stavba. Problém této stavby však nesouvisí s radikalismem, nýbrž s nesplněním požadavků pro kolaudaci stavby (nedodání podkladů pro stavební povolení, vstup do modlitebny není v souladu s projektem aj.). Ačkoliv se ve srovnání s islámským radikalismem jedná spíše o banální problémy, tyto případy rámcují muslimy jako „potížisty“, kteří se nejsou schopni podříditi českým společenským normám či dokonce českým zákonům.

„Muslimové jsou v Teplicích již nějakou dobu citlivé téma. Místní si často stěžují na chování arabských klientů lázní. Ti jsou při letních piknicích ve

zdejších parcích hluční do pozdních nočních hodin a zůstává po nich značný nepořádek.“

ape, Právo, 16. 2. 2015, s. 4.

„Muslimové se ve své nové karlovarské modlitebně jen tak k Alláhovi nepomodlí. Při včerejší kolaudaci v jedné z budov v ulici I. P. Pavlova našli její účastníci závady, například chybějící předpisový přístup z ulice. Projekt jej totiž vůbec neřešil.

Muslimská modlitebna Jak se vyvíjela kauza kontroverzní stavby * Původně se karlovarští muslimové modlili v pronajatých prostorách v lázeňském sanatoriu Thermal. * Z Thermalu dostali věřící kvůli stavebním úpravám výpověď, a tak si v roce 2012 vyhlédli bývalou hasičskou zbrojnicí v ulici I. P. Pavlova. Stavební úřad tehdy úpravy nepovolil, protože zástupce investora včas nedodal požadované podklady pro vydání stavebního povolení. * V roce 2013 proto stavební úřad řízení zastavil. Krajský úřad pak při kontrole na stavebním úřadu zjistil, že jeho úředníci nepochybili. Následovalo další kolo stavebního řízení a vše bylo v pořádku. * Neúspěšná kolaudace se uskutečnila včera. * Ze zjištění stavebního úřadu vyplynulo, že modlitebna se hned tak neotevře. Řešení vstupních prostor totiž není podle památkářů v souladu s projektem. A navíc před východem chybí chodník, takže by věřící spadli do šedesáticentimetrové díry. * Připomínky měl i zástupce zdravotně postižených.“

Vladimír Zedník, Mladá fronta DNES, 7. 11. 2014, s. 1.

5.2.2.2 Muslimové jsou spořádaní čeští občané

Rámec *muslimové jsou spořádaní čeští občané* je zaměřen na zástupce většinové muslimské komunity v České republice, které se snaží čtenářům tyto české muslimy přiblížit jako jedny z „nás“. Několik málo článků přineslo po pařížských útocích reportáže

o českých muslimech či přímo rozhovory s osobnostmi české muslimské komunity. Tito muslimové odpovídali profilu většinové muslimské populace u nás (viz podkapitola 1.1. Islám v České republice). V České republice žijí již několik let, přičemž k nám přišli nejčastěji za účelem studovat vysokou školu nebo pracovat, jsou vzdělaní, mají zaměstnání a rodinu (manželka je často Češka) a na své náboženství nekladou takový důraz (uvádí například, že jsou v rámci islámu liberální).

Tito muslimové jsou často dotazováni, zda jejich manželky nosí některý z muslimských šátků, přičemž žádná manželka dotazovaných muslimů žádný typ muslimských šátků nenosí. Jak bylo uvedeno v kapitole 2.4 Muslimové v médiích, šátek u muslimek symbolizuje v mediálním diskurzu nerovnost žen vůči mužům, která vychází z islámu a legitimizuje útlak žen (Donnellová, 2003: 123). Nenošení šátků u muslimek může vyvrátit chybný stereotyp, že nosit šátek je pro muslimky povinnost přikázaná jejich vírou, naopak může dosvědčit, že islám neomezuje svobodné rozhodování žen o tom, co budou nosit. Dále může rozhodnutí šátek nenosit evokovat onu umírněnost ve víře, lépe řečeno liberální přístup k islámu. Může tak ukazovat, že většinová muslimská společnost nepřistupuje ke své víře fanaticky a dogmaticky. Podle Ibrahimové (2010: 121) si lze rozhodnutí šátek nenosit vyložit i jako přizpůsobení se zvyklostem (v tomto případě způsobu oblékání) země, ve které muslimky žijí, což české muslimy opět rámcuje jakožto muslimy, kteří se snaží asimilovat se s českou společností.

Muslimové byli dále dotazováni na názor na teroristické činy páchané ve jménu islámu (často byli dotazováni konkrétně na pařížské útoky). Dotazovaní se k islámskému terorismu stavěli odmítavě a kritizovali ho. Jejich postoj odporuje stereotypu, že muslimové jsou radikálové jejichž víra je vede k terorismu.

Toto rámcování je na rozdíl od předchozího rámce integrující a vykazuje podobné rysy jako rámcování amerických muslimů po 11. září 2001, kterým se zabývala ve svém výzkumu Ibrahimová (2010: 116–118). Domácí muslimové jsou rámcováni jako lidé stejní jako „my“ (majoritní populace); projevuje se u nich snaha začlenit se do společnosti, jsou sekularizovaní, ve své víře liberální, islámský terorismus vnímají stejně jako „my“ negativně.

Přístup českých muslimů do médií byl však opět limitovaný (tak jako tomu bylo u rámce muslimové proti radikalismu) pouze na období po pařížských útocích. Osloveni byli pouze čeští muslimové muži, české muslimky byly zcela opomenuty (okrajově se o nich mluvilo ve spojitosti s šátky).

„Jste český muslim, pocházíte ze Sýrie. Byl jste vychovaný v duchu muslimských tradic, nebo měly vliv i ty české?“

Narodil jsem se v Sýrii, ale pocházím z česko-syrské rodiny. Moje matka je Češka. S otcem se seznámili v období 60. a 70. let, kdy mnoho Syřanů studovalo v Československu. V našem městě Homsu bylo asi 50 takových smíšených česko-syrských rodin. Můj otec zemřel, když mi byly dva roky. Proto jsme v Sýrii měli potom trochu českou domácnost. Byli jsme muslimská rodina, ale na náboženství se nekladl takový důraz.

Nosila třeba vaše matka hidžáb?

Ne, v Sýrii je běžné, že ani muslimky hidžáb nenosí. Některé jej nosí, některé ne.

Požadoval byste po své manželce, aby konvertovala k islámu?

Když si vezmu židovku nebo křesťanku, tak si ji беру takovou, jaká je. Nechtěl bych po ní, aby konvertovala. To nedopadá dobře. Je to věc osobního přesvědčení, to se nemá měnit kvůli citům.

Nosí muslimky v Česku hidžáb? Setkal jste se tu s nošením burky?

Nevím, osobně mi připadá, že tu hidžáb moc žen nenosí. Burku jsem tu neviděl nikdy. I v islámském světě je výjimka.

Jak vzpomínáte na útok 11. září 2001?

To byl první velký teroristický útok, který měli na svědomí islámští radikálové. Upřímně, tehdy jsem nevěděl, co mám od toho čekat. Ani jsem si neuvědomil, co z toho všechno vyplyne. Víte, rád bych řekl jednu věc. Sleduji dění v Sýrii. Denně slyším, že tam zemřelo padesát nebo sto lidí. Když tam nějaký den zemře jen pět lidí, tak říkám díky bohu. Zpráv o smrti mám příliš, je to špatné, ale už je tolik bohužel nevnímám. Samozřejmě že 11. září byl šok. Z hlediska počtu obětí i samotného teroristického činu. Měli jsme strach, co bude dál.

(...)

Assam Atassi (34) s Muneebem Hassanem Alrawim založil Ústředí

muslimských obcí, v němž se stal členem výkonné rady. Pracuje v nadnárodní IT firmě v Brně jako byznys analytik, zároveň je mluvčím iniciativy Syrská revoluce, která informuje o dění v Sýrii. “

Karolina Brožová, Právo, 17. 1. 2015, s. 7.

„Odhaduji, že se v Česku prodá více než 200 tun masa během jednoho měsíce,“ říká Hayri Akan, majitel teplického velkoobchodu s masovými kebabovými polotovary a s vybavením pro restaurace. On sám se narodil v Istanbulu, do Československa přišel už v roce 1990 z NDR, vzal si Češku a sám se označuje za liberálního muslima.

„Moje manželka nenosí burku ani šátek, nevolám po tom, aby je nosily ani jiné ženy. To, co se děje, je hanba pro nás, kteří máme stejnou víru,“ odsuzuje poslední dění teplický podnikatel.

Zároveň dodává, že lidé, kteří v Česku stojí za kebabem, nemají s podobným hnutím nic společného. „Nevěřím, že by nějací kebabisté posílali peníze teroristům, nikdy jsem o tom neslyšel,“ říká rezoltně. Restaurace spadají do kategorie malých rodinných podniků, kdy majitel často zároveň pracuje za pultem. „Většinou jde o cizince, ale třeba 30 procent už dnes tvoří čeští podnikatelé,“ naznačuje strukturu provozovatelů bister s kebabem Hayri Akan. “

Pavel P. Novotný, Jan Brož, Mladá fronta DNES, 9. 1. 2015, s. 4.

„Raed Shaikh (36 let) Pochází z Palestiny, na elektrotechnické fakultě pražského Českého vysokého učení technického získal titul inženýra. Nyní pracuje v telekomunikacích. V Praze žije šestnáct let, je členem tamní muslimské obce. Oženil se s Češkou, která konvertovala k islámu, ještě než se spolu seznámili. Nyní je v domácnosti a stará se o tři děti. Manželé vychovávají dvě dcery a syna. “

Ivana Karásková, Mladá fronta DNES, 10. 1. 2015, s. 8.

5.3 Vývoj rámcování islámu a muslimů v čase

Posledním úkolem analýzy bylo zjistit, jaký vývoj mělo mediální rámcování islámu a muslimů v čase. Jak bylo již v kapitole 2.3 Islám v médiích popsáno, s teroristickými útoky spojenými s islámskými radikály se zvyšuje mediální pozornost vůči islámu a muslimům. Stejně tomu bylo i v případě analyzovaného vzorku článků. Kvantitativní změna je patrná z grafů (Příloha č. 8 a 9) zachycujících lednový nárůst počtu článků obsahujících hesla islám* a muslim*. Pro tuto analýzu je podstatná kvalitativní změna, která po útocích v Paříži v rámcování islámu a muslimů nastala.

Nejprve se však budeme věnovat průběhu rámcování zahraničního islámu a zahraničních muslimů před samotnými teroristickými útoky. Jak je z grafů patrné, články zabývající se islámem a muslimy zde byly i před událostmi v Paříži. Z rámců, které byly identifikovány v předchozích kapitolách, však byly přítomny jen některé. Konkrétně to byly rámce, které líčily islám a muslimy ryze negativně. Dalším společným rysem těchto rámců je, že jejich přítomnost nebyla omezena pouze na dobu před útoky, naopak se vyskytovaly po celou zkoumanou dobu. Z rámců, které se věnovaly zahraničnímu islámu a muslimům, se jednalo konkrétně o rámce *islám je absolutní zlo*, *islám je v rozporu s demokracií*, *střet civilizací* a *muslimové jsou radikálové*. Rámce *islám je absolutní zlo*, *islám je v rozporu s demokracií* a *muslimové jsou radikálové* byly před útoky i po nich zaměřeny na zahraniční události spojené s radikálními muslimy, radikálními organizacemi (nejvýrazněji s Islámským státem) a jejich násilnými činy. Negativní události spojené s muslimy a islámem, výroky připisující islámu a muslimům násilnou, barbarskou povahu jsou v mediálním prostoru zastoupeny kontinuálně – tzn. toto negativní rámcování se vyskytuje jak před útoky v Paříži, tak i po nich. Projevy agrese, krutosti a bezpráví jsou konstruovány jako každodenní realita islámského světa.

Vývoj rámcování doznal po teroristických útocích v Paříži několika změn. Jak bylo již několikrát zmíněno, počet článků tematizujících islám a muslimy se zvýšil, pozornost však nebyla věnována výhradně stereotypním negativním rámcům, jako tomu bylo před útoky. Události v Paříži se staly pomyslným katalyzátorem, jenž přispěl ke vzniku nových rámců, které přináší širší, komplexnější a vyváženější pohled na islám a muslimy. S novými rámci přichází i nové hlasy, jimž je poskytnut mediální prostor, tím i možnost podílet se na mediální konstrukci islámu a muslimů.

Teroristické útoky v Paříži podnítily analyzované české deníky k podrobnějšímu zkoumání spojitosti mezi terorismem, radikalismem a islámem. Události v Paříži nastolily otázky – Co bylo příčinou těchto teroristických činů? Kdo je viníkem? S jednoznačnou odpovědí přichází rámec *terorismus ve jménu islámu a umírnění muslimové mlčí*, které se po útocích nově objevily. Rámec *terorismus ve jménu islámu* zapadá do již před útoky nastolených rámců, jež líčily islám jako zcela netolerantní, nenávistné a násilné náboženství podněcující své věřící k radikalismu a boji proti Západu a demokracii. Tento rámec vidí jako viníka teroristických útoků samotný islám; brutální teror je islámu vlastní, vychází ze samotného základu islámu – koránu. Rámec *umírnění muslimové mlčí* vidí jako viníky, tentokrát nepřímé, opět samotné muslimy. Nepoukazuje na muslimy z řad radikálů, ale na většinovou muslimskou komunitu, která je vůči činům, jež se ve jménu islámu dějí, lhostejná. Většina muslimů sice není radikalizovaná, nemá nic společného s teroristickými organizacemi, ale ani proti radikalizaci a terorismu nebojuje. Jejich pasivita je vnímána jako nepřímý viník zla, které se ve jménu islámu děje.

Nové rámce, které se snažily k tématu islámu a muslimů přistupovat vyváženěji a komplexněji, byly rámce *islám není černobílý, vykořeněná třetí generace a muslimové proti islámskému radikalismu*. S tematikou hledání příčiny terorismu přichází i rámec *vykořeněná třetí generace*, který se neztotožňuje s rámcem *terorismus ve jménu islámu* či *muslimové jsou radikálové*, které shodně ukazují na islám a muslimy jakožto viníky veškerého islámského teroru. Rámec *vykořeněná třetí generace* přináší konkrétní příběhy radikalizovaných muslimů (a to i u samotných bratrů Kouachiových), z nichž vyplývá, že důvodem k radikalizaci je mnohdy špatné společenské postavení mladých muslimů v Evropě, jejich diskriminace, nepřijetí do evropské společnosti, z toho vyplývající sociální frustrace, existenciální krize. Viník nevystupuje tak jednoznačně jako u rámce *terorismus ve jménu islámu*. Příčinami radikalizace a teroristických útoků je řada faktorů, přičemž jako jeden z viníků figuruje evropská společnost. Rámce *islám není černobílý a muslimové proti islámskému radikalismu* chápou islám jako mnohvrstevnaté náboženství, jehož radikální podoba je pouhou menšinovou záležitostí, kterou většinová muslimská společnost odsuzuje. Podle těchto rámců nelze muslimy ani islám vnímat plošně jako viníky útoků, které se dějí ve jménu islámu. Tyto dva rámce přivádějí do rámcování muslimů a islámu nové hlasy, a to hlasy odborníků na islám (objevují se citace religionistů, islamologů či arabistů) a hlasy neradikálních muslimů. Přístup neradikálních muslimů do médií je limitován jak časově, tak tematicky. Tito muslimové se v analyzovaných článcích objevovali pouze bezprostředně po teroristických útocích

a jejich výroky byly omezeny na kritiku terorismu, radikálů a na obhajobu islámu a většinové muslimské společnosti.

Vývoj rámcování českého islámu a českých muslimů korespondoval s vývojem rámcování. Tak jako u zahraničního rámcování, tak i u rámcování českého islámu a českých muslimů byly před útoky přítomny výhradně negativní rámce. Tyto rámce líčily islám a muslimy jako cizí element, který k nám nepatří, dále jako zatím nepřiliš viditelnou, ale reálnou hrozbu. Stejně jako u zahraničních negativních rámců se i tyto české rámce objevovaly i po útocích. Vyváženější pohled na muslimy přišel až po útocích v Paříži (rámec *muslimové jsou spořádaní čeští občané*).

Analýza vývoje rámcování islámu a muslimů v čase ukázala, že teroristické útoky v Paříži byly zlomovým bodem. Před samotnými útoky se objevovaly rámce odpovídající stereotypnímu rámcování islámu a muslimů – vytvářely o islámu a muslimech negativní monolitický obraz. Po pařížských útocích se mediální zájem o islám a muslimy zvýšil a objevila se snaha revidovat již nastolené rámcování, rozšířit konstrukci islámu a muslimů o komplexnější perspektivy, což přineslo rámce nové. Tyto nové rámce rozporovaly stereotypní pohled na islám a muslimy, přinášely do mediálního rámcování nové hlasy. Avšak na rozdíl od rámců, které byly v analyzovaném vzorku přítomny již před samotnými útoky, se tyto rámce objevovaly pouze v souvislosti s teroristickými útoky v Paříži. Negativní stereotypní rámce se objevovaly kontinuálně nezávisle na vnějších událostech (byly přítomny jak před útoky, tak i po nich), kdežto rámce, které se snažily nabídnout vyváženější a ucelenější pohled na islám a muslimy, byly závislé na vnějších událostech (viz Tabulka č. 4).

Tabulka č. 4: Vývoj rámcování v čase.

	Před útoky v Paříži	Po útocích v Paříži
Zahraniční islám		Terorismus ve jménu islámu
	Islám je absolutní zlo	
	Střet civilizací	
		Islám není černobílý
	Český islám	
Zahraniční muslimové	Neviditelná hrozba	
	Muslimové jsou radikálové	
		Vykořeněná třetí generace
		Umírnění muslimové mlčí
		Muslimové proti islámskému radikalismu
Čeští muslimové	Problematictí čeští muslimové	
		Muslimové jsou spořádaní čeští občané

Zdroj: Autorka na základě dat z kvalitativního výzkumu.

5.4 Srovnání výsledků se zahraničními a tuzemskými výzkumy

Analýza, jejíž výsledky byly v předešlých podkapitolách představeny, byla inspirována dvěma americkými výzkumy. Po vzoru výzkumu Ibrahimové byl zkoumán vliv lokace na rámcování islámu a muslimů. Stejně jako u Ibrahimové bylo v médiích po celé zkoumané období přítomno negativní rámcování, přičemž vyváženější a pozitivnější rámcování se objevilo až po teroristických útocích. Nelze však říct, že by se toto pozitivní rámcování týkalo pouze českého islámu a českých muslimů. Stejně tak nelze tvrdit, že by se negativní stereotypní rámcování po útocích vyskytovalo pouze u rámcování zahraničního islámu a zahraničních muslimů. Na rozdíl od výsledků Ibrahimové nebyla pozitivita či negativita rámcování závislá na lokaci. Český islám, který byl reprezentován pouze jedním, avšak velmi konzistentním, rámcem, byl po celou zkoumanou dobu (před útoky i po nich) konstruován negativně. Nejčastěji byl líčen jako potenciální hrozba a cizí element, který v České republice nechceme a musíme se proti němu bránit. U českých muslimů se vyskytoval podobně negativní rámeček (přítomný po celou zkoumanou dobu), zároveň však byl identifikován i rámeček (přítomný pouze po útocích), který české muslimy představoval jako spořádané občany. Tento pozitivní rámeček líčil české muslimy podobně jako tomu bylo u amerických muslimů po 11. září 2001 – muslimové dostali možnost vyjádřit se v médiích, byla zde patrná snaha o inkluzi, muslimové byli představováni jako jedni z „nás“.

Identifikované negativní rámečky částečně korespondují se stereotypními, orientalistickými rámečky Kumarové. Monolitický pohled na islám se objevil hned u několika rámečků – *terorismus ve jménu islámu*, *islám je absolutní zlo*, *islám je v rozporu s demokracií*, *střet civilizací*, *neviditelná hrozba* (viz Tabulka č. 2). Výrazným motivem bylo v českých denících násilí a násilná podstata islámu. Nejvíce se tento motiv projevil u rámečků *islám je absolutní zlo* a *terorismus ve jménu islámu*, ale byl patrný i u rámečku *muslimové jsou radikálové*, který je postaven na tvrzení, že radikalismus, a s ním spojená agrese, nenávist a násilí, vychází z islámu a je tak pro muslimy téměř nevyhnutelný.

Kumarové rámeček „Západ šíří demokracii, kdežto islám plodí terorismus“ v sobě zahrnuje hned několik orientalistických aspektů. Nejpodstatnější je to polarizace mezi Západem a islámem v duchu ideologického čtverce, kdy Západ představuje nadřazenou, vyspělou civilizaci a islámský svět je naopak podřadný a zaostalý – na této dichotomii

byl postaven rámec *střet civilizací*. Dalšími aspekty, které v sobě rámec Kumarové nese, jsou nekompatibilita islámu a demokracie, která se objevila i u rámce *islám je v rozporu s demokracií*, a spojování terorismus s islámem, které je ústředním tématem rámce *terorismus ve jménu islámu*.

Téma útlaku žen islámem, kterému Kumarová věnovala samostatný rámec, se v analyzovaném vzorku článků objevovalo velmi zřídka a bylo zahrnuto v rámci *islám je v rozporu s islámem* jako jeden z projevů nerovnosti v islámském světě. V analýze českých deníků se dále neobjevilo rámcování muslimů jako iracionálních barbarů, kteří nejsou schopni věnovat se vědě – barbarství muslimů nebylo zaměřeno na nedostatečnost muslimů ve vědních oborech, ale bylo vyjadřováno spíše skrze iracionální násilné chování muslimů (rámce *muslimové jsou radikálové*).

Ač analýza v člancích českých deníků odhalila znaky stereotypního rámcování islámu a muslimů (tak jak je popsala Kumarová), identifikovala i rámcování, které se snažilo stereotypní negativní obraz o islámu a muslimech vyvrátit. Po vzoru některých výzkumů (např. Bowe a Makkiová, 2016: 552–553, Akbarzadeh a Smithová, 2005: 37) lze říct, že i v českých denících je patrná snaha o vyváženější konstrukci islámu a muslimů, a tudíž tvrdit, že česká média poskytují pouze stereotypní orientalistický pohled na islám, by bylo nepřesným zobecněním.

Srovnáme-li výsledky zde představené analýzy s podobnými českými výzkumy (viz podkapitola 2.6 Islám a muslimové v českých médiích), zjistíme, že poznatky ohledně přístupu běžných, většinových muslimů do médií skrze citace a parafráze jsou obdobné jako poznatky Sedláčkové – většinoví muslimové vystupují v médiích omezeně (v našem případě pouze po útocích v Paříži), přednost je dáván radikálním muslimským hlasům (ty se objevovaly před útoky i po nich), které potvrzují stereotypní představu o muslimech jako agresorech a radikálech.

5.5 Shrnutí poznatků analýzy

Kvalitativní analýza identifikovala šest rámců, pomocí kterých konstruuji vybrané české deníky obraz islámu, a šest rámců, skrze které utváří obraz o muslimech. U rámcování islámu převažoval stereotypní monolitický pohled na toto náboženství (viz Tabulka č. 2). Islám byl rámcován jako nenávistné, násilné, nevyspělé náboženství, které je v rozporu s demokracií. Tyto rámce představovaly menšinovou radikální podobu islámu, kterou ovšem vnímaly jako jedinou a neměnnou podobu islámu. Pouze jeden

jediný rámec (rámec *islám není černobílý*) se snažil poskytnout ucelenější pohled, kdy rámcováním islám jako mnohvrstevnaté náboženství, které nelze ztotožňovat pouze s jednou podobou, navíc menšinovou a radikální.

Rámcování muslimů přineslo dvě skupiny rámců. Polovina rámců rámcovala muslimy plošně jako „potížisty“ a viníky všech problémů, které jsou s islámem a muslimy spojovány. Druhá polovina se snažila na problematiku pohlížet komplexněji. Z radikalismu, terorismu aj. nevinila muslimy a islám. Tyto rámce se snažily skrze příklady konkrétních muslimů vyvrátit negativní rámcování muslimů jako inherentních radikálů.

Analýza vývoje rámcování islámu a muslimů přinesla poznatek, že lednové teroristické útoky v Paříži měly silný vliv na rámcování. Lze říct, že se tyto události staly katalyzátorem vyváženějšího rámcování založeného na snaze více se o islám a muslimy zajímat z různých úhlů pohledu a poskytnout tak o nich komplexnější informace. Snaha o širší pohled na islám a muslimy byla ovšem patrná pouze po útocích, negativní stereotypní rámcování bylo přítomno po celou zkoumanou dobu.

Českému islámu a českým muslimům se vybrané deníky věnovaly méně než zahraničnímu islámu a muslimům. Islám byl rámcován jako cizí element, který sice v České republice nemá velké zastoupení, ale i tak je velkou hrozbou. U rámcování českých muslimů docházelo k podobnému vývoji jako u rámcování zahraničních muslimů. Po celou zkoumanou dobu bylo přítomno negativní rámcování (čeští muslimové jsou „potížisté“, jejich integrace a asimilace je problematická), po útocích se objevil rámec, který české muslimy představoval jako spořádané české občany. Rámec *muslimové jsou spořádaní čeští občané* částečně odpovídá výsledkům Ibrahimové. Tento rámec, který se objevil po teroristických útocích v Paříži, líčí domácí muslimy jako jedny z nás – jsou plně integrovaní, jsou vzdělaní, mají zaměstnání a rodinu, muslimky mnohdy nenosí šátek, ve své víře jsou liberální, teroristické útoky odsuzují. Na rozdíl od Ibrahimové nebyl mezi zahraničním a domácím (tedy českým) rámcováním islámu a muslimů markantní rozpor. Po teroristickém útoku v Paříži se sice objevilo pozitivní rámcování českých muslimů (nikoliv však pozitivní rámcování českého islámu), ale souběžně pokračovaly deníky v negativním rámcování jak českých muslimů, tak českého islámu.

Negativní rámce byly do jisté míry podobné stereotypním rámcům, které ve své analýze identifikovala Kumarová. U zkoumaných článků byly zaznamenány projevy ideologického čtverce (van Dijk, 2001: 33) a nového rasismu (ibid., 1995: 38).

Ideologický čtverec se v článcích projevoval polarizací na „my“ (Západ – konkrétněji v našem případě Evropa) a „oni“ (islámský svět) a kontrastní prezentací; čistě pozitivní prezentací „sebe“ a negativní prezentací „těch druhých“. Nejvíc patrný byl ideologický čtverec u rámce *střet civilizací*, který byl na samotné polarizaci „my“ (Evropa) vs. „oni“ (islámský svět) postaven. Evropská civilizace byla vyzdvihována jako vyspělá civilizace, demokratická a nadřazená, islámská civilizace byla popisována jako zpátečnická, středověká, nedemokratická a podřadná. Nový rasismus (v našem případě lze mluvit konkrétněji o islamofobii – viz podkapitola 2.3.1 Orientalismus a islamofobie) se projevoval skrze zaměřování se na negativní témata spojená s islámem a muslimy – např. imigrace jako invaze (rámec *střet civilizací*), násilí (rámce *islám je absolutní zlo, islám je v rozporu s demokracií, muslimové jsou radikálové*), terorismus (rámec *terorismus ve jménu islámu*), sociální dezintegrace (rámce *muslimové jsou radikálové, vykořeněná třetí generace*), nedostatečná adaptace na naše zvyky (rámce *muslimové jsou radikálové, problematičtí čeští muslimové*) a zaměřování se na kulturní rozdíly a deviace (rámce *terorismus ve jménu islámu, islám je absolutní zlo, islám je v rozporu s demokracií, střet civilizací, muslimové jsou radikálové*).

Souhrnně lze říci, že se v českých denících MF DNES a Právo se vyskytovaly jak rámce stereotypní a islamofobní, tak rámce, které tyto stereotypy vyvracely. Identifikované rámce se navíc v článcích většinou nevyskytovaly ve své čisté podobě. V jednom textu bylo mnohdy přítomno hned několik rámců najednou (a často i vzájemně protichůdných), což může nasvědčovat o snaze novinářů o určitou vyváženost a objektivitu (van Gorp in d'Angelo, Kuypers, 2010: 104). Stereotypní islamofobní rámcování však převažovalo a bylo přítomno po celou zkoumanou dobu (na rozdíl od vyváženějších rámců). V rámcích konstruujících islám a muslimy skrze stereotypní orientalistické paradigma se mnohdy objevovaly citace a parafráze aktérů známých svým negativním vztahem k islámu a muslimům (např. Tomio Okamura, Martin Konvička a další členové hnutí Islám v České republice nechceme) nebo citace a parafráze radikálních muslimů. Citace a parafráze odborníků na islám a běžných muslimů se objevovaly pouze po útocích – jejich přístup do médií a k rámcování islámu a muslimů byl značně limitovaný a závislý na vnějších událostech. Ač se ukázalo, že i většinoví muslimové byli aktivními definujícími islámu a muslimů, nebyli primárními definujícími. Vstupovali do diskurzu až v době, kdy bylo rámcování již nastaveno (a to v islamofobním duchu). Jakékoliv změny nastaveného rámcování jsou tak velmi obtížně proveditelné (Hall, 1978: 57–59). V analyzovaných textech zcela chyběly hlasy neradikálních

muslimek. Z islámských států (tj. států, kde je islám dominantním náboženstvím) v článcích vystupovaly nejčastěji země Blízkého východu. Jiné islámské státy se vyskytovaly velmi zřídka. Stejně jako u výzkumu Pooleové (2002: 99) lze i v případě českých deníků konstatovat, že byly opomíjeny příběhy ze života běžných muslimů (naopak příběhy o radikálních muslimech se vyskytují po celé zkoumané období hojně).

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo poskytnout jak teoretický základ, tak vlastní analýzu na téma rámcování islámu a muslimů v médiích. Empirická část práce představila přítomnost islámu na našem území z historického i současného hlediska, věnovala se mediální konstrukci menšin v obecné rovině a skrz představené zahraniční i české analytické a teoretické studie poskytla poznatky ohledně mediální konstrukce islámu a muslimů. V neposlední řadě přiblížila koncept mediálního rámcování. Samotná analýza měla za cíl odhalit rámcování islámu a muslimů v českém tisku v období před teroristickými útoky v Paříži a po nich. Zřetel byl brán jak na rámcování zahraničního islámu a zahraničních muslimů, tak na rámcování českého islámu a českých muslimů.

Kvalitativní analýza českých seriózní deníků MF DNES a Právo odhalila šest rámců zabývajících se islámem a šest rámců zaměřených na muslimy. Rámce, které se věnovaly islámu, byly rozděleny do dvou subkategorí, které reprezentovaly dva protikladné pohledy na islám. První subkategorie byla tvořena rámci, které konstruovaly islám jako homogenní náboženství – tyto rámce pracovaly se stereotypními, islamofobními představami o islámu (islám je monolitický, neměnný, nebezpečný, násilný, nedemokratický, plodí terorismus a ohrožuje naši vyspělou, demokratickou evropskou civilizaci). Druhá subkategorie se sestávala z jednoho jediného rámce, který popisoval islám jako mnohvrstevnaté náboženství, na nějž nelze nahlížet omezeným prizmatem první subkategorie, která nabízí pouze jednu menšinovou a radikální podobu islámu.

Mezi rámci zaměřenými na muslimy se objevily rámce, jež muslimy kritizovaly a vinily z radikalismu, sklonům k násilí, nepřizpůsobivosti či pasivity. Jako zástupce těchto muslimů byli vybíráni členové radikálních islamistických organizací a jejich agresivní citace či parafráze, které potvrzovaly rámcování muslimů coby agresivních náboženských fanatiků. Tyto rámce svými společnými charakteristikami tvořily subkategorii, která poukazovala na to, že problém je v muslimech a jejich víře. Naopak druhá subkategorie se snažila představit problematické jevy spojované s muslimy komplexněji. Tyto rámce poukazovaly na to, že negativní fenomény (radikalismus, terorismus) nejsou inherentní vlastností muslimů či jejich víry. Radikalizace a terorismus jsou podle těchto rámců podmíněny několika faktory (např. existenciální i existenční krizí, se kterou se muslimové potýkají, nepřijetím většinové společnosti, diskriminací aj.), přičemž víra samotná není hlavní motivací k radikalizaci či terorismu. Radikální,

netolerantní a násilní muslimové navíc tvoří menšinu, většinová muslimská populace tyto postoje a činy odsuzuje a je zcela bezproblémová. Pro tyto rámce jsou typické citace a parafráze muslimů reprezentujících většinovou muslimskou společnost.

Analýza rámcování českého islámu a muslimů odhalila převažující podezřívavý postoj vůči tomuto náboženství a jejich věřícím na našem území. Obzvláště islám byl rámcován jako zcela cizí element, který ač se u nás příliš neprojevuje, je potencionálně nebezpečný a je se proti němu potřeba bránit. Po útocích se objevil rámec, jenž se snažil české muslimy přiblížit jako jedny z „nás“, což odpovídá výsledkům výzkumu Ibrahimové. Na rozdíl od amerického výzkumu se vedle tohoto inkluzivního rámce nadále vyskytovaly rámce, které utvářely o českých muslimech a islámu negativní obraz.

Ve zkoumaných člancích byly identifikovány projevy stereotypního rámcování islámu, orientalismu či nového rasismu (v tomto případě islamofobie) a van Dijkova konceptu ideologického čtverce. Rámce, které byly v analýze odhaleny z velké části korespondují se stereotypními rámci Kumarové. Ve zkoumaném vzorku však byly identifikovány i rámce, které tyto stereotypy vyvrací. Avšak jak ukázala analýza vývoje rámcování islámu a muslimů v čase, výskyt těchto nestereotypních rámců byl závislý na vnějších událostech. Útoky v Paříži podstatně ovlivnily rámcování islámu a muslimů – právě po těchto útocích se v denících začaly objevovat rámce, které se snažily na islám a hlavně muslimy nahlížet z širší perspektivy, zabývaly se tímto tématem více do hloubky, snažily se přiblížit čtenářům většinovou muslimskou komunitu a muslimy představovaly mimo jiné i jako řádné české občany. Avšak tyto rámce se ve zkoumaném vzorku objevovaly pouze po útocích, přičemž negativní stereotypní rámcování bylo přítomno po celou zkoumanou dobu (a po útocích ještě výrazněji). Analyzované deníky přinášely obecně minimum příběhů běžných muslimů, naopak reportáže o nenávistném islámu, radikálních muslimech a jejich hrůzných činech se vyskytovaly ve velkém množství, v mnoha variacích a nepřetržitě.

Téma islám a muslimové v médiích přináší mnoho dalších příležitostí ke zkoumání. Zajímavým doplněním by mohla být například analýza vizuálního rámcování islámu v českých médiích. Vzhledem k tomu, že média jsou v České republice podstatným zdrojem při získávání informací o islámu a muslimech, zásadním výzkumem by v rámci tohoto tématu mohla být analýza vlivu mediálního rámcování islámu na publika těchto médií.

Summary

The thesis treats a topical matter related to the media framing of Islam and Muslims in the Czech daily newspapers MF DNES and Právo. The qualitative analysis of Czech daily newspapers MF DNES and Právo revealed six frames dealing with Islam and six frames focusing on Muslims. The former were divided into two subcategories representing two contradictory views of Islam. The first subcategory consisted of frames which described Islam as a homogeneous religion – these frames worked with stereotyped islamophobic notions of Islam (Islam is monolithic, unchangeable, dangerous, violent, non-democratic, produces terrorism and endangers our advanced democratic European civilization). The second subcategory comprised a single frame which described Islam as a multi-layered religion which cannot be viewed through the narrow prism of the first subcategory that presents only one radical and minority form of Islam.

The frames focusing on Muslims included some that criticised Muslims and accused them of radicalism, violence, maladjustment or passiveness. Radical Islamic organization members were chosen to represent these Muslims and so were their aggressive quotes or paraphrases confirming that Muslims are being framed as violent religious fanatics. Through their common characteristics, these frames comprised a subcategory that pointed to Muslims and their religion being the root of the problem. On the other hand, the second subcategory attempted to present the problematic phenomena associated with Muslims in a more complex manner. These frames reasoned that negative phenomena (radicalism, terrorism) are not inherent to Muslims or their religion. Moreover, radical, intolerant and violent Muslims comprise a minority; the majority Muslim population condemns these attitudes and actions and is entirely problem-free. These frames are characterized by the quotes and paraphrases of Muslims representing the majority Muslim society.

The analysis of Czech Islam and Muslim framing revealed an attitude of suspicion towards this religion and its adherents that is prevalent in our territory. Islam in particular was framed as a completely alien element which is potentially dangerous and ought to be resisted, though it does not manifest itself markedly in the Czech Republic. After the attacks, a frame emerged, attempting to portray the Czech Muslim as “one of us” in accordance with the results of Ibrahim’s research. In contrast to American research, frames portraying Czech Muslims and Islam in a negative light still appeared afterwards.

In the articles examined, Islam, orientalism or new racism (islamophobia) and van Dijk's ideological square concept were identified as stereotypically framed. Frames that were found in the analysis largely corresponded to Kumar's stereotyped frames; however, the examined sample also contained frames disproving these stereotypes. Nonetheless, as the analysis of Islam and Muslim framing development over time showed, these non-stereotyped frames appeared in the daily newspapers only to a limited extent. The attacks in Paris substantially affected Islam and Muslim framing. It is after these attacks that frames started to appear in the daily newspapers, attempting to provide a wider perspective on Islam and especially Muslims. They treated the topic more thoroughly, strove to give their readers more details on the majority Muslim community and, among other things, presented Muslims as upstanding Czech citizens. However, these frames only appeared in the examined sample after the attacks, while negative stereotyped framing was present throughout the research period (and even more markedly after the attacks). The analysed daily newspapers generally offered very few stories of ordinary Muslims; on the other hand, reports on hateful Islam, radical Muslims and their gruesome deeds appeared in profusion, variety and incessancy.

Použitá literatura

Knižní publikace

- ALATAS, Syed Farid. Is Objective Reporting on Islam Possible? Contextualizing the “Demon”. In: ALATAS, Syed Farid. *Covering Islam: challenges & opportunities for media in the global village*. Singapore: Konrad-Adenauer Stiftung, 2005, s. 41-53. ISBN 981-05-4872-9.
- BAKER, Paul, GABRIELATOS, Costas a MCENERY, Tony. *Discourse analysis and media attitudes the representation of Islam in the British press*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. ISBN 9780511920103.
- BANTON, Michael a Jonathan HARWOOD. *The race concept*. Newton Abbot [Eng.]: David & Charles, 1975. ISBN 0715368982.
- BARKER, Martin. *The new racism: conservatives and the ideology of the tribe*. London: Junction, 1981. ISBN 9780862450380.
- BERGER, Peter L. a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-46-1.
- BUREŠOVÁ, Zdenka a Renáta SEDLÁKOVÁ. *Obraz muslimů a islámu v českých médiích*. In: *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2016, s. 273-295. ISBN 978-80-7485-115-5.
- CONWAY, Gordon. *Islamophobia: a challenge for us all ; Report of the Runnymede Trust Commission on British Muslims and Islamophobia*. London: Runnymede Trust, 1997. ISBN 0902397982.

- ČERMÁKOVÁ, Eva a kolektiv. Polistopadový islám: muslimové v České republice. In: Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti. Brno: Barrister & Principal, 2016, s. 23-35. ISBN 978-80-7485-115-5.
- DIJK, Teun A. Racism and the press. New York: Routledge, 1991. ISBN 041504734X.
- DIJK, Teun A. van. Elite discourse and racism. Newbury Park, Calif.: Sage Publications, 1993. ISBN 0803950713.
- DIJK, Teun A. van. New(s) Racism: A Discourse Analytical Approach. In: COTTLE, Simon. *Ethnic Minorities and the Media: Changing Cultural Boundaries*. Philadelphia: Open University Press, 2000, s. 211-226. ISBN 9780335202706.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7.
- DONNELLOVÁ, Alison. Visibility, violence and voice? Attitudes to veiling post 11th September. In: BAILEY, David a Gilane TAWADROS. *Veil: veiling, representation, and contemporary art*. Cambridge: MIT Press, 2003, s. 122-135. ISBN 978-0262523486.
- ENTMAN, Robert M. *Projections of power framing news, public opinion, and U.S. foreign policy*. Chicago: University of Chicago Press, 2003. ISBN 9780226210735.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7.
- FAIRCLOUGH, Norman. *Critical discourse analysis: the critical study of language*. New York: Longman, 1995. ISBN 0582219809.

- GIDDENS, Anthony, SUTTON, Philip W., ed. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 9788025708071.
- GLASER, Barney G. a STRAUSS, Anselm L. *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine Pub, 2006. ISBN 0202302601.
- GOFFMAN, Erving. *Frame analysis: an essay on the organization of experience*. Northeastern University Press ed. Boston: Northeastern University Press, 1986. ISBN 9780930350918.
- HALL, Stuart. *Policing the crisis: mugging, the state, and law and order*. New York: Holmes & Meier, 1978. ISBN 0841903611.
- HARTLEY, John. *Understanding news*. Reprinted. London: Routledge, 1987. ISBN 0415039339.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HERMAN, Edward S. a Noam CHOMSKY. *Manufacturing consent: the political economy of the mass media*. London: Vintage, 1994. Vintage original. ISBN 0-09-953311-1.
- HIPPLER, Jochen., Andrea LUEGOVÁ a Laila. FRIESEOVÁ. *The next threat: Western perceptions of Islam*. London ; Boulder, Colo.: Pluto Press with Transnational Institute, 1995. ISBN 9780745309545.
- HNILICA, Karel. *Stereotypy, předsudky, diskriminace: (pojmy, měření, teorie)*. Praha: Karolinum, 2010. Acta Universitatis Carolinae. ISBN 978-80-246-1776-3.

- HUNTINGTON, Samuel P. *Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu*. V Praze: Rybka Publishers, 2001. ISBN 80-86182-49-5.
- HURTÍKOVÁ, Hana. *Framing televizního zpravodajství a jeho účinek na formování politických postojů veřejnosti: případová studie pádu vlády Mirka Topolánka v roce 2009*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. Politika a společnost. ISBN 9788073254001.
- IYENGAR, Shanto. *Is anyone responsible?: how television frames political issues*. Chicago: University of Chicago Press, 1991. American politics and political economy. ISBN 0226388549.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 8073672693.
- KRAUS, Jiří. *Jazyk v proměnách komunikačních médií*. V Praze: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1578-3.
- KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. Moderní dějiny (Vyšehrad). ISBN 80-7021-540-2.
- KŘÍŽKOVÁ, Martina. Neviditelná menšina. Analýza mediálního obrazu českých muslimů. In: KŘÍŽKOVÁ, Martina. *Cizinci, našinci a média: mediální analýzy*. Praha: Multikulturní centrum ve spolupráci s UNHCR, 2007, s. 48-53. ISBN 9780335202706.
- LIPPMANN, Walter. *Veřejné mínění*. Přeložil Ladislav KÖPPL. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0939-3.
- MCCOMBS, Maxwell E. *Agenda setting: nastolování agendy: masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-591-2.

- MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-574-5.
- MELICHÁREK, Tomáš. *Islám v Brně: muslimská komunita očima médií a Brňanů*. V Pstruží: Lukáš Lhoťan, 2011. ISBN 978-80-904932-0-9.
- MENDEL, Miloš, Bronislav OSTŘANSKÝ a Tomáš RATAJ. *Islám v srdci Evropy: vlivy islámské civilizace na dějiny a současnost českých zemí*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1554-9.
- MOREY, Peter a Amina YAQINOVÁ. *Framing Muslims: stereotyping and representation after 9/11*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2011. ISBN 978-0-674-04852-2.
- NĚMCOVÁ TEJKALOVÁ, Alice. *Ti druzí sportovci: mediální stereotypizace a rámcování handicapovaných v tisku v letech 1948-2008*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2038-1.
- OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Atlas muslimských strašáků, aneb, Vybrané kapitoly z „mediálního islámu“*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2428-2.
- POOLEOVÁ, Elizabeth. *Reporting Islam: media representations of British Muslims*. New York: I.B. Tauris, 2009.
- REILLY, Kevin, KAUFMAN, Stephen, BODINO, Angela. *Racism: A global reader*. Armonk, N.Y: ME Sharpe Inc, 2003. ISBN 0765610604.
- RICHARDSON, John. *(Mis)representing Islam: the racism and rhetoric of British broadcast newspapers*. Amsterdam: Benjamins, 2004. ISBN 9027226997.
- ROSENBERRY, Jack. a Lauren A. VICKEROVÁ. *Applied mass communication theory*. Boston: Pearson Allyn and Bacon, 2009. ISBN 9780205548736.

- ŘIHÁČEK, Tomáš, HYTYCH, Roman. Metoda zakotvené teorie. In: ŘIHÁČEK, Tomáš a kol. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 44-74. ISBN 978-80-210-6382-2.
- SAID, Edward W. *Orientalismus: západní koncepce Orientu*. Praha: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-921-5.
- SBAIOVÁ, Souad. *L'inganno: vittime del multiculturalismo*. Siena: Cantagalli, 2010. ISBN 9788882724665.
- SEDLÁČKOVÁ, Lucie. *Islám v médiích: mediální reprezentace sporu o karikatury islámského proroka Mohameda v Mladé frontě DNES*. Liberec: Bor, 2010. Jazyky a texty. ISBN 978-80-86807-65-2.
- STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.
- TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-097-9.
- TOPINKA, Daniel a kolektiv. Muslimové imigranti v České republice: etablování na veřejnosti. In: BOMBA, KÖVÉROVÁ a SMREK. Fenomén moci a sociální nerovnosti: zborník příspěvků z nultého ročníku konference doktorandů a mladých vědeckých pracovníků. Bratislava: Univerzita Komenského, 2014, s. 238-273. ISBN 978-80-223-3619-2.
- TOPINKOVÁ, Helena, TOPINKA, Daniel. Muslimové v číslech - údaje ze Sčítání lidu, domů a bytů. In: TOPINKA, Daniel. *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2016, s. 36-50. ISBN 9788074851155.

- TUCHMANOVÁ, Gaye. *Making news: a study in the construction of reality*. New York: Free Press, 1978. ISBN 9780029329306.
- VAN GORP, Baldwin. Strategies to take subjectivity out of framing analysis. In: D'ANGELO, Paul a KUYPERS, Jim A. *Doing news framing analysis : empirical and theoretical perspectives*. London: Routledge, 2010, 84 – 109. ISBN 9780415992367.
- VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-798-1.
- WESTERLUND, David. a Ingvar SVANBERG. *Islam outside the Arab world*. Richmond, Surrey: Curzon, 1999. ISBN 9780700711246.

Odborné články

- AHMED, Saifuddin a Jörg MATTHES. Media representation of Muslims and Islam from 2000 to 2015: A meta-analysis. *International Communication Gazette* [online]. 2016, **79**(3), 219-244 [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1177/1748048516656305. ISSN 1748-0485. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1748048516656305>.
- AL-ZO'BY, Mazhar. Representing Islam in the age of neo-orientalism: Media, politics and identity. *Journal of Arab & Muslim Media Research*[online]. 2015, **8**(3), 217-238 [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1386/jammr.8.3.217_1. ISSN 17519411. Dostupné z: <http://openurl.ingenta.com/content/xref?genre=article&issn=1751-9411&volume=8&issue=3&spage=217>.
- BERGER, Peter. Secularism in Retreat. *The National Interest*. 1996, Winter 1996/97(46), 3-12.

- BONANSINGA, Donatella, et al. The Role Of Public Discourse In Threat Framing: The Case Of Islamophobia In Czech Republic. *CES Working Papers*, 2015, 7(4): 824-839.

- BOWE, Brian J a Taj W MAKKIOVÁ. Muslim neighbors or an Islamic threat? A constructionist framing analysis of newspaper coverage of mosque controversies. *Media, Culture & Society* [online]. 2016, **38**(4), 540-558 [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1177/0163443715613639. ISSN 0163-4437. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0163443715613639>.

- CARTER, Michael J. The Hermeneutics of Frames and Framing. *SAGE Open* [online]. 2013, **3**(2), 215824401348791- [cit. 2017-03-12]. DOI: 10.1177/2158244013487915. ISSN 2158-2440. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2158244013487915>.

- D'HAENENS, Leen a Susan BINKOVÁ. Islam in the Dutch press: with special attention to the Algemeen Dagblad. *Media, Culture & Society* [online]. 2016, **29**(1), 135-149 [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1177/0163443706072002. ISSN 0163-4437. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0163443706072002>.

- ENTMAN, Robert M. Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* [online]. 1993, **43**(4), 51-58 [cit. 2017-03-12]. DOI: 10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x. ISSN 0021-9916. Dostupné z: <http://academic.oup.com/joc/article/43/4/51/4160153>.

- GALTUNG, Johan. Cultural Violence. *Journal of Peace Research*[online]. 1990, **27**(3), 291-305 [cit. 2017-04-28]. DOI: 10.1177/0022343390027003005. ISSN 0022-3433. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0022343390027003005>.

- HALLIDAY, Fred. "Islamophobia" reconsidered. *Ethnic and Racial Studies* [online]. 1999, **22**(5), 892-902 [cit. 2017-04-30]. DOI:

10.1080/014198799329305. ISSN 0141-9870. Dostupné z:
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/014198799329305>.

- IBRAHIMOVA, Dina. The Framing of Islam On Network News Following the September 11Th Attacks. *International Communication Gazette*[online]. 2010, **72**(1), 111-125 [cit. 2018-01-02]. DOI: 10.1177/1748048509350342. ISSN 1748-0485. Dostupné z:
<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1748048509350342>.
- KUMAROVA, Deepa. Framing Islam: The Resurgence of Orientalism During the Bush II Era. *Journal of Communication Inquiry* [online]. 2010, **34**(3), 254-277 [cit. 2017-04-22]. DOI: 10.1177/0196859910363174. ISSN 0196-8599. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0196859910363174>.
- MONTALI, Lorenzo a kolektiv. The representation of migrants in the Italian press. *Journal of Language and Politics* [online]. 2013, 12(2), 226-250 [cit. 2017-04-22]. DOI: 10.1075/jlp.12.2.04mon. ISSN 1569-2159. Dostupné z: <http://www.jbe-platform.com/content/journals/10.1075/jlp.12.2.04mon>.
- PETTIGREW, T. F. The Ultimate Attribution Error: Extending Allport's Cognitive Analysis of Prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin* [online]. 1979, 5(4), 461-476 [cit. 2016-03-02]. DOI: 10.1177/014616727900500407. ISSN 0146-1672. Dostupné z: <http://psp.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/014616727900500407>.
- POWELLOVA, Kimberly A. Framing Islam: An Analysis of U.S. Media Coverage of Terrorism Since 9/11. *Communication Studies* [online]. 2011, **62**(1), 90-112 [cit. 2017-04-30]. DOI: 10.1080/10510974.2011.533599. ISSN 1051-0974. Dostupné z:
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10510974.2011.533599>.
- REESE, Stephen D. The Framing Project: A Bridging Model for Media Research Revisited. *Journal of Communication* [online]. 2007, **57**(1), 148-154

[cit. 2018-01-02]. DOI: 10.1111/j.1460-2466.2006.00334.x. ISSN 00219916.
Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1460-2466.2006.00334x>.

- SEMATI, Mehdi. ISLAMOPHOBIA, CULTURE AND RACE IN THE AGE OF EMPIRE. *Cultural Studies* [online]. 2010, **24**(2), 256-275 [cit. 2017-04-18]. DOI: 10.1080/09502380903541696. ISSN 0950-2386. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09502380903541696>.
- SHAW, Ibrahim Seaga a Sudeshna ROY. Stereotypical representations of Muslims and Islam following the 7/7 London terror attacks. *International Communication Gazette* [online]. 2012, **74**(6), 509-524 [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1177/1748048512454816. ISSN 1748-0485. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1748048512454816>.
- SHEIKH, Kashif a kolektiv Press Treatment of Islam: What Kind of Picture Do the Media Paint? *International Communication Gazette* [online]. 1996, **56**(2), 139-154 [cit. 2017-04-28]. DOI: 10.1177/001654929605600204. ISSN 1748-0485. Dostupné z: <http://gaz.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/001654929605600204>.
- VAN GORP, Baldwin. Where is the Frame? *European Journal of Communication* [online]. 2016, **20**(4), 484-507 [cit. 2017-03-11]. DOI: 10.1177/0267323105058253. ISSN 0267-3231. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0267323105058253>.

Akademické práce

- VAŇKOVÁ, Vendula. *Obraz muslimů v českých celostátních denících*. Olomouc, 2016. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Mgr. Renáta Sedláková, Ph.D.

Články citované v rámci analýzy

- AA. *Mešitu „pro každého“ v JAR zavřeli*. Právo. 3. 10. 2014, s. 14.

- APE. *Vandal potřísnil arabské obchody zřejmě krví*. Právo. 16. 2. 2015, s. 4.
- Autor neveden. *Sedmdesát. Je to dost, či málo?*. Mladá fronta DNES. 15. 1. 2015, s. 16.
- Autor neveden. *Zkusit mluvit s muslimy*. Mladá fronta DNES. 21. 3. 2015, s. 12.
- BARTONÍČEK, Radek, TAUŠOVÁ, Zuzana. *Soumrak Tomia Okamury*. Mladá fronta DNES. 11. 2. 2015.
- BENEŠ, Martin. *Islám by měl být zakázáný. Stejně jako nacismus*. Mladá fronta DNES. 16. 3. 2015, s. 3.
- BENEŠ, Martin. „*Tady platí právo, ne šaría.*“ *Stovky lidí demonstrovaly proti islámu*. Mladá fronta DNES. 16. 3. 2015, s. 1.
- BROŽOVÁ, Karolina. *Assam Atassi: Nevěřím, že by Česku hrozil islámský terorismus*. Právo. 17. 1. 2015, s. 7.
- BROŽOVÁ, Karolina. *Vláda musí zastavit islám. Jinak to zkusím já*. Právo. 22. 1. 2015, s. 1.
- BRW, ČTK, BBC. *IS chce po Tokiu za rukojmí miliardy*. Právo. 21. 1. 2015, s. 12.
- CNN, ČTK, ROŠ. *Útočník z Ottawy chtěl do Libye*. Právo. 24. 10. 2014, s. 17.
- CNN, ROŠ. *Uřízneme ti hlavu, vzkázal IS Obamovi*. Právo. 30. 1. 2015, s. 10.
- CNN. *Egyptan dostal tři roky za ateismus*. Právo. 16. 1. 2015, s. 16.

- ČEJKA, Marek. *My a islám. Malomocný vztah*. Mladá fronta DNES. 13. 1. 2015, s. 12.
- ČTK, CNN. *Laureátce Nobelovy ceny vyhrožují*. Právo. 13. 10. 2014, s. 15.
- ČTK, DPA. *Muslimský zachránce z košer obchodu odměněn občanstvím*. Právo. 21. 1. 2015, s. 12.
- ČTK, ZR. *Masakr vyvolal souhlas islamistů*. Právo. 9. 1. 2015, s. 13.
- ČTK. *Islamisté ve školách zakázali pastelky a tělocvik*. Mladá fronta DNES. 18. 11. 2014, s. 10.
- ČTK. *Odpůrci islámu demonstrovali*. Mladá fronta DNES. 2. 2. 2015, s. 1.
- ČTK. *Třetina obyvatel se bojí „islamizace“ Německa*. Mladá fronta DNES. 15. 12. 2014, s. 8.
- ČTK. *Učenci v Mekce vyzvali k modernizaci islámu*. Mladá fronta DNES. 26. 2. 2015, s. 10.
- EICHLER, Jan. *Co ukázal pařížský masakr*. Právo. 9. 1. 2015, s. 7.
- EICHLER, Jan. *Sociální beznaděj jako naháněč radikálů*. Právo. 3. 2. 2015, s. 7.
- HARDOŠ, Jiří. *Výroční zpráva BIS: Stát draze nakupuje, levně prodává*. Právo. 29. 10. 2014, s. 4.
- JELÍNEK, Lukáš. *Tolerantní k netolerantnímu*. Právo. 30. 1. 2015, s. 6.
- KARÁSKOVÁ, Ivana. *Kreslí, co vidíš v Terezíně, říkal tatínek. Hrozila jí za to smrt*. Mladá fronta DNES. 27. 1. 2015, s. 4.

- KARÁSKOVÁ, Ivana. *Klaus nechal odstavit církev na vedlejší kolej*. Mladá fronta DNES. 29. 11. 2014, s. 14.
- KARÁSKOVÁ, Ivana. *Nevěřme pověrám o tolerantním islámu, hlásá bývalý diplomat*. Mladá fronta DNES. 6. 1. 2015, s. 4.
- KARÁSKOVÁ, Ivana. *Okamura vs. muslim: o útocích, prasatech a zavření hranic*. Mladá fronta DNES. 10. 1. 2015, s. 8.
- KRAUS, Josef. *Pro samé ohledy nevidíme zlo*. Mladá fronta DNES. 9. 1. 2015, s. 12.
- KRYZÁNEK, Ladislav. *Blogeri v Bangladéši: velice ohrožený druh*. Mladá fronta DNES. 28. 2. 2015, s. 7.
- KRYZÁNEK, Ladislav. *Není islám nemocný? ptají se po masakru i mnozí muslimové*. Mladá fronta DNES. 10. 1. 2015, s. 5.
- KRYZÁNEK, Ladislav. *Zaplaví muslimové Evropu?*. Mladá fronta DNES. 10. 1. 2015, s. 5.
- KUČERA, Vladimír. *Evropa v obklíčení muslimských i ruských bunčuků*. Mladá fronta DNES. 11. 10. 2014, s. 10.
- LÉBR, Tomáš. *Smrt Němcova: byl moc „Charlie“?*. Mladá fronta DNES. 9. 3. 2015, s. 10.
- MARJANOVIČ, Teodor. *Co čeká českého zajatce*. Mladá fronta DNES. 10. 3. 2015, s. 12.
- MARJANOVIČ, Teodor. *Co společného má teror s Koránem? Právě že dnes už dost*. Mladá fronta DNES. 9. 1. 2015, s. 12.

- MARJANOVIČ, Teodor. *Holka s Nobelovkou*. Mladá fronta DNES. 11. 10. 2014, s. 10.
- MARJANOVIČ, Teodor. *Na uprchlické bárce s vrahem*. Mladá fronta DNES. 17. 12. 2014, s. 12.
- MARJANOVIČ, Teodor. *Zajatého Čecha by únosci mohli chtít i zpeněžit*. Mladá fronta DNES. 14. 3. 2015, s. 14.
- MCM. *Jsem s teroristy, prohlásil osmiletý Ahmed a skončil na policii v Nice*. Právo. 31. 1. 2015, s. 11.
- MRÁZEK, František. *Teroristickou kaši navařil sám Západ*. Právo. 7. 2. 2015, s. 7.
- NĚMCOVÁ, Barbora. *Překvapil nás vtipem, hodnotili studenti*. Mladá fronta DNES. 5. 3. 2015, s. 3.
- NĚMEC, Jan. *Útoku jako v Sydney se nedá předejít, říká exministr vnitra Bublan*. Mladá fronta DNES. 18. 12. 2014, s. 5.
- NOVINKY.CZ, BBC, ČTK. *Pilot byl upálen poté, co ho chtělo spasit komando*. Právo. 7. 2. 2015, s. 15.
- NOVINKY.CZ, KAB, PKO. *Čeští muslimové odmítli zlehčování zločinu*. Právo. 10. 1. 2015, s. 2.
- NOVOTNÝ, Pavel, BROŽ, Jan. *Muslimský byznys není jen kebab. Peníze jdou i do nemovitostí a lázní*. Mladá fronta DNES. 9. 1. 2015, s. 4.
- PALATA, Luboš. *Nejsme připraveni. Evropa teď musí přitvrdit*. Mladá fronta DNES. 9. 1. 2015, s. 1.

- PEKÁRKOVÁ, Iva. *Šla jsem Londýnem po stopách Džihádisty Johna*. Mladá fronta DNES. 28. 2. 2015, s. 7.
- PET. *Manifestace za Afghánku ubitou davem neutichají*. Právo. 27. 3. 2015, s. 14.
- POKORNÝ, Jakub. „*Neviditelný*“ islám v Česku už zajímá BIS. Mladá fronta DNES. 9. 1. 2015, s. 4.
- POLOCHOVÁ, Iveta. *Citili se bezvýznamní. Pak je naverbovali*. Mladá fronta DNES. 9. 1. 2015, s. 2.
- POLOCHOVÁ, Iveta. *Islámský stát se časem zhroutí sám*. Mladá fronta DNES. 3. 3. 2015, s. 6.
- RAŠEK, Antonín. *Hlasatel střetu civilizací znovu na scéně*. Právo. 9. 2. 2015, s. 7.
- ROKOS, Milan. „*Všechny radikály zavřít nemůžeme*“. Mladá fronta DNES. 12. 1. 2015, s. 3.
- ROŠ. *Radní podle tisku přivírají často oči před „ministáty“*. Právo. 9. 1. 2015, s. 13.
- SCHNUR, Petr. *O radikálních islamistech, Pegidě i Pravém sektoru*. Právo. 12. 2. 2015, s. 6.
- SHANAÁH, Šádí. *O krok blíž k soudnému dni*. Mladá fronta DNES. 7. 3. 2015, s. 12.
- SUCHÁ, Lucie. *Proč Francie? Je to země dvojího lidu*. Mladá fronta DNES. 8. 1. 2015, s. 4.
- SW. *Na Němcova zřejmě střílel Dadajev*. Právo. 10. 3. 2015, s. 12.

- ŠÍDA, Jan. *Za změnu víry je v té zemi trest smrti*. Právo. 5. 2. 2015, s. 11.
- ŠVEC, Michael. *Lidé proti teroru a tmářství*. Právo. 12. 1. 2015, s. 1.
- VAL. *Poslanci: Zrušte Ústředí muslimských obcí*. Právo. 9. 10. 2014, s. 8.
- VAL. *Zakažme islám jako nacismus, znělo na demonstraci*. Mladá fronta DNES. 17. 1. 2015, s. 3.
- VLK, Miloslav. *Proti duchovní agresí*. Mladá fronta DNES. 17. 1. 2015, s. 12.
- VODIČKA, Milan. *Zpráva o stavu terorismu*. Mladá fronta DNES. 19. 1. 2015, s. 9.
- VODIČKA, Milan. *Tváře zla*. Mladá fronta DNES. 9. 1. 2015, s. 1.
- VODIČKA, Milan. *Zemanova svatá válka*. Mladá fronta DNES. 28. 1. 2015, s. 1.
- VODIČKA, Milan. *Zpráva o stavu islámu: bojí se teroru víc než my*. Mladá fronta DNES. 13. 1. 2015, s. 8.
- VOJTEK, Milan. *Demonstrace v Brně islám hájily i hanily*. Právo. 16. 2. 2015, s. 4.
- VPL. *Tillich odporuje Merkelové: islám k nám do Saska nepatří*. Právo. 26. 1. 2015, s. 12.
- ZEDNÍK, Vladimír. *Muslimové v nové modlitebně zatím nepokleknou. Neprošla kolaudací*. Mladá fronta DNES. 7. 11. 2014, s. 1.

- ZNK. *V pochodu šli i činitelé zemí omezujících svobodu slova*. Právo. 12. 1. 2015, s. 10.
- ZR. *Saúdská policie pozatýkala mladíky, tančili při oslavě narozenin*. Právo. 24. 2. 2015, s. 13.

Internetové zdroje

- LINEK, Lukáš. Proč české politické strany koketují s rozdmýcháváním strachu z islámu? Protože na to česká společnost slyší.... In: Sociologický ústav Akademie věd ČR[online]. 2014 [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/aktualita/proc-ceske-politicke-strany-koketuji-s-rozdmychavanim-strachu-z-islam-protoze-na-ceska>.
- STEM. Strach z uprchlíků - odkud se vzal a s čím souvisí. In: *Nezisková organizace Stem* [online]. 2015 [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/strach-z-uprchliku-odkud-se-vzal-a-s-cim-souvisi>.
- Výzkum čtenosti tisku - MEDIA PROJEKT. In: *Unie vydavatelů ČR*[online]. 2014 [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: http://www.unievydavatelu.cz/cs/unie_vydavatelu/medialni_data.
- Výzkum čtenosti tisku - MEDIA PROJEKT. In: *Unie vydavatelů ČR*[online]. 2014 [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: http://www.unievydavatelu.cz/cs/unie_vydavatelu/medialni_data.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Změna názvu diplomové práce zaevidovaná v Studijním informačním systému (obrázek).

Příloha č. 2: Vzdělání muslimů ve věku 15 a více let na území České republiky (v %) podle Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011 (graf).

Příloha č. 3: Ekonomické aktivity muslimů ve věku 15 a více let na území České republiky (v %) podle Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001 a 2011 (graf).

Příloha č. 4: Souhlas/nesouhlas s tvrzením, že Islám představuje hrozbu hodnotám dané země či regionu (v %) podle celoevropské volební kalkulačky EUvox z roku 2014 (graf).

Příloha č. 5: Výsledky průzkumu z roku 2015, který se zabýval strachem z uprchlíků a z islámu (925 respondentů ve věku 18 a více let) (graf).

Příloha č. 6: Čtenost celostátních deníků ve 4. čtvrtletí roku 2014 (výzkum MEDIA PROJEKT) (tabulka).

Příloha č. 7: Čtenost celostátních deníků v 1. čtvrtletí roku 2015 (výzkum MEDIA PROJEKT) (tabulka).

Příloha č. 8: Vývoj počtu článků MF DNES obsahujících hesla islám* nebo muslim* ve zkoumaném období (1. 10. 2014 až 31. 3. 2015) (graf).

Příloha č. 9: Vývoj počtu článků Práva obsahujících hesla islám* nebo muslim* ve zkoumaném období (1. 10. 2014 až 31. 3. 2015) (graf).

Přílohy

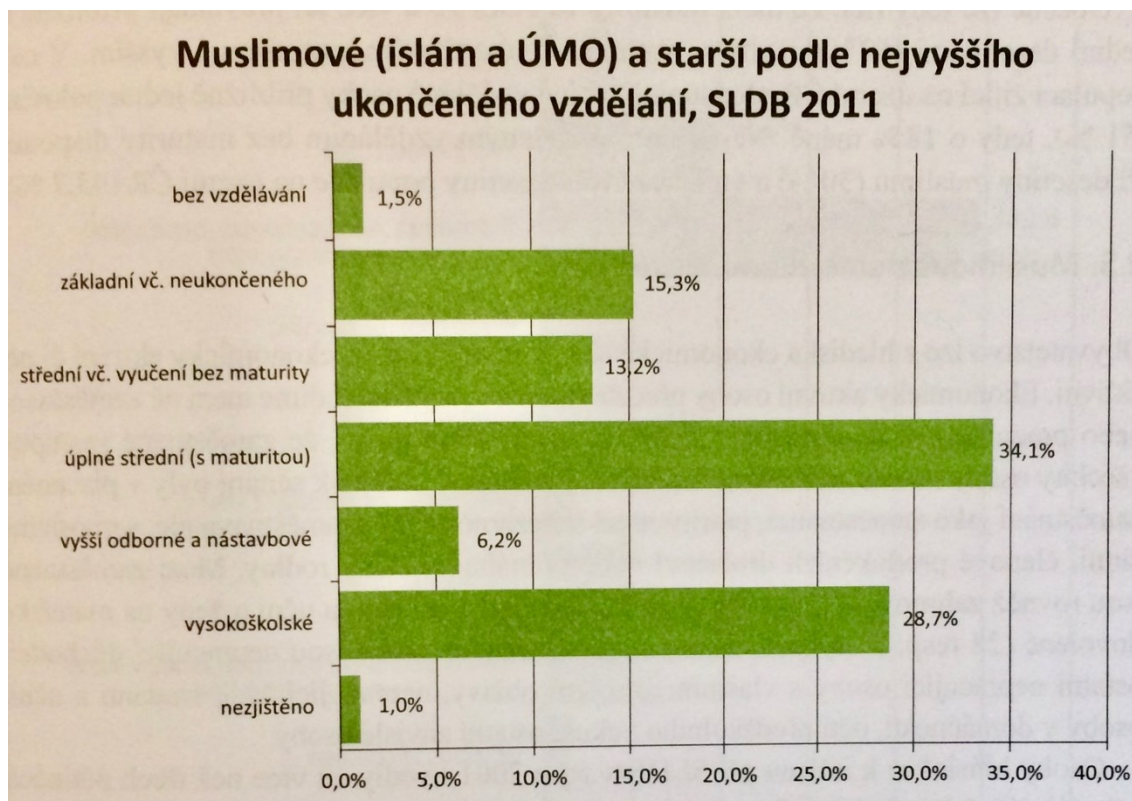
Příloha č. 1: Změna názvu diplomové práce zaevidovaná v Studijním informačním systému (obrázek).

The screenshot shows a web interface for a university's study information system. At the top, there is a blue header with a graduation cap icon and the text "Témata prací (Výběr práce) (verze: 266) Detail práce". Below this is a navigation bar with a timer showing "59:37", a home icon, a dropdown arrow, a star icon, and a "Seznam prací" button. Underneath are tabs for "Detail", "Editace", and "Žádosti". A message box with an information icon says: "Nevíte si rady s modulem? Zkuste řešení najít v nápovědě modulu po rozkliknutí archivním formátu PDF". The main content area has a blue header "Konstrukce islámu v českém zpravodajství" and lists the following details:

- Název práce v češtině: Konstrukce islámu v českém zpravodajství
- Název v anglickém jazyce: Framing of Islam in the Czech News
- Akademický rok vypsání: 2014/2015
- Typ práce: diplomová práce
- Jazyk práce: čeština
- Ústav: Katedra mediálních studií (23-KMS)
- Vedoucí / školitel: [PhDr. Vlastimil Nečas, Ph.D.](#)
- Řešitel: [Bc. Veronika Domanská](#) - zadáno vedoucím/školitelem

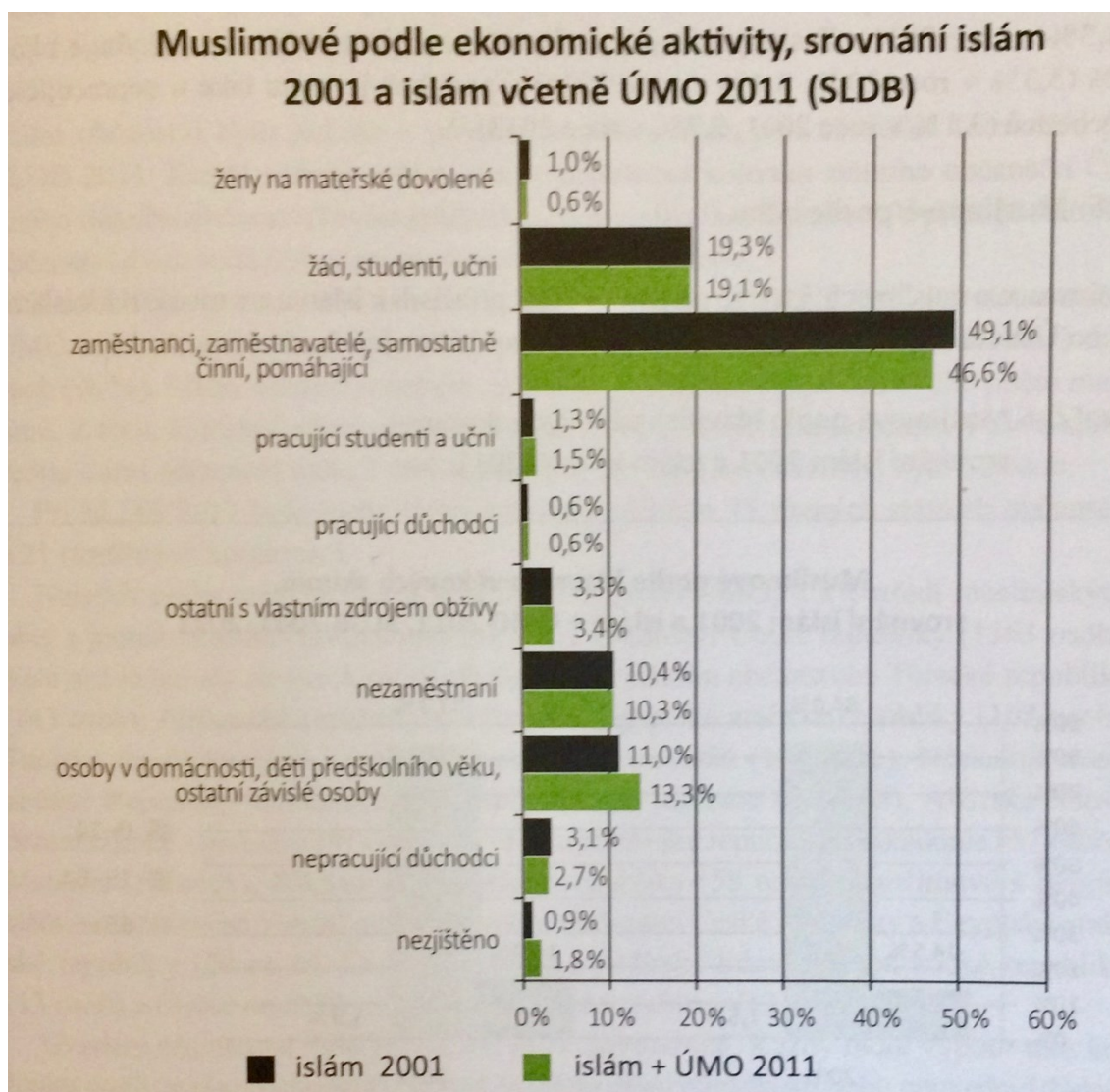
Zdroj: Autorka.

Příloha č. 2: Vzdělání muslimů ve věku 15 a více let na území České republiky (v %) podle Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011 (graf).

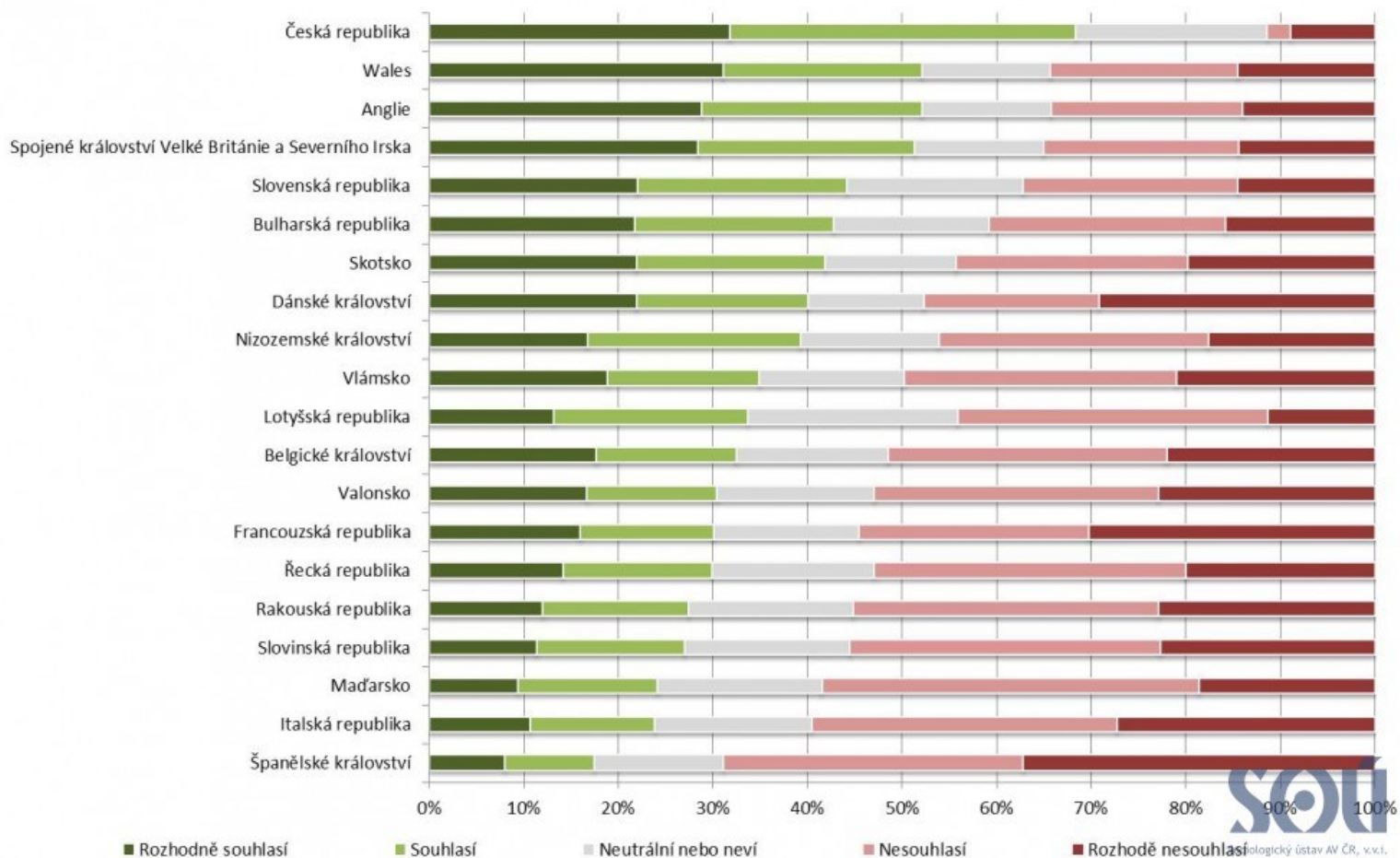
Zdroj: TOPINKOVÁ, Helena, TOPINKA, Daniel. Muslimové v číslech - údaje ze Sčítání lidu, domů a bytů. In: TOPINKA, Daniel. *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2016, s. 41. ISBN 9788074851155.

Příloha č. 3: Ekonomické aktivity muslimů ve věku 15 a více let na území České republiky (v %) podle Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001 a 2011 (graf).

Zdroj: TOPINKOVÁ, Helena, TOPINKA, Daniel. Muslimové v číslech - údaje ze Sčítání lidu, domů a bytů. In: TOPINKA, Daniel. *Muslimové v Česku: etablování muslimů a islámu na veřejnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2016, s. 43. ISBN 9788074851155.

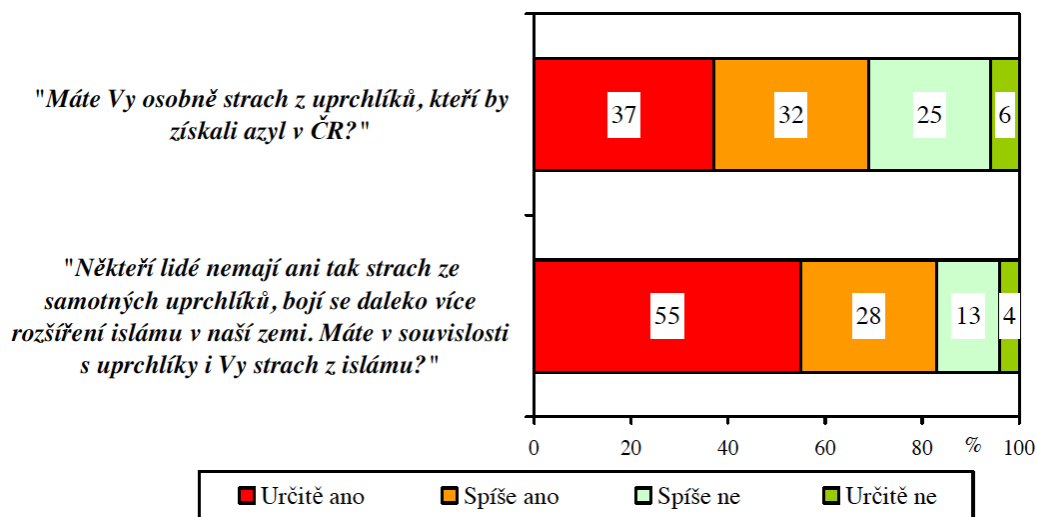
Příloha č. 4: Souhlas/nesouhlas s tvrzením, že Islám představuje hrozbu hodnotám dané země či regionu (v %) podle celoevropské volební kalkulačky EUvox z roku 2014 (graf).

Zdroj: LINEK, Lukáš. Proč české politické strany koketují s rozdmýcháváním strachu z islámu? Protože na to česká společnost slyší.... In: Sociologický ústav Akademie věd ČR[online]. 2014 [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/aktualita/proceske-politicke-strany-koketuji-s-rozdmychavanim-strachu-z-islamu-protoze-na-ceska>.

Příloha č. 5: Výsledky průzkumu z roku 2015, který se zabýval strachem z uprchlíků a z islámu (925 respondentů ve věku 18 a více let) (graf).

Strach z uprchlíků a z islámu

Zdroj: STEM. Strach z uprchlíků - odkud se vzal a s čím souvisí. In: *Nezisková organizace Stem* [online]. 2015 [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/strach-z-uprchliku-odkud-se-vzal-a-s-cim-souvisi>.

**Příloha č. 6: Čtenost celostátních deníků ve 4. čtvrtletí roku 2014
(výzkum MEDIA PROJEKT) (tabulka).**

	Čtenost	PN
Blesk (bez Nedělního Blesku)	1 086 000	256 609
MF DNES	683 000	169 813
Právo	328 000	93 405
Sport	249 000	37 192
Aha! (bez Nedělního Aha!)	241 000	61 632
Lidové noviny	206 000	39 686
Hospodářské noviny	172 000	34 304

Zdroj: Výzkum čtenosti tisku - MEDIA PROJEKT. In: *Unie vydavatelů ČR*[online]. 2014 [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: http://www.unievydavatelu.cz/cs/unie_vydavatelu/medialni_data.

**Příloha č. 7: Čtenost celostátních deníků v 1. čtvrtletí roku 2015
(výzkum MEDIA PROJEKT) (tabulka).**

	Čtenost	PN
Blesk (bez Nedělního Blesku)	993 000	246 719
MF DNES	633 000	157 639
Právo	298 000	88 847
Sport	269 000	35 931
Aha! (bez Nedělního Aha!)	233 000	58 940
Lidové noviny	210 000	39 994
Hospodářské noviny	157 000	32 522

Zdroj: Výzkum čtenosti tisku - MEDIA PROJEKT. In: *Unie vydavatelů ČR*[online]. 2015 [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: http://www.unievydavatelu.cz/cs/unie_vydavatelu/medialni_data.

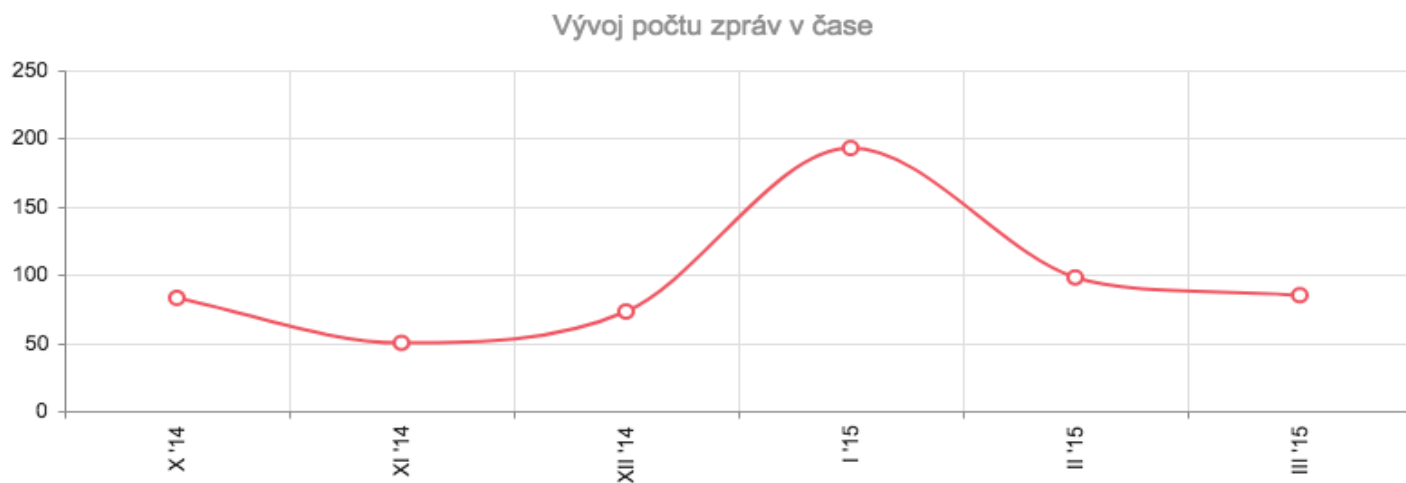

Příloha č. 8: Vývoj počtu článků MF DNES obsahujících hesla islám* nebo muslim* ve zkoumaném období (1. 10. 2014 až 31. 3. 2015) (graf).

Zdroj: Newton Media SEARCH.

Příloha č. 9: Vývoj počtu článků Práva obsahujících hesla islám* nebo muslim* ve zkoumaném období (1. 10. 2014 až 31. 3. 2015) (graf).

Zdroj: Newton Media SEARCH.